

รูปแบบการเรียนรู้ ความรู้ และทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วม

โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ กรณีศึกษา: ตำบลแม่แฝกใหม่

อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

เสาวนีย์ กาญจนหย่า

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์

โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2547

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์

ชื่อเรื่อง

รูปแบบการเรียนรู้ ความรู้ และทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วม

โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ กรณีศึกษา: ตำบลแม่แฝกใหม่

อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

โดย

เสาวนีย์ กาญจนหย่า

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์)

วันที่ 3 เดือน พ.ย. พ.ศ. 47

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ศิริพร กิตติการกุล)

วันที่ 3 เดือน พ.ศ. พ.ศ. 47

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์น้ำเพชร วินิจกุล)

วันที่ 3 เดือน พ.ค. พ.ศ. 2547

หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์และสหกรณ์การเกษตร

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิชัย ดันวัฒนากุล)

วันที่ 3 เดือน พ.ค. พ.ศ. 47

โครงการบัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงวุฒิ เพ็ชรประดับ)

รองประธานกรรมการโครงการบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 10 เดือน พ.ค. พ.ศ. 47

ชื่อเรื่อง	รูปแบบการเรียนรู้ ความรู้ และทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วม โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ กรณีศึกษา: ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นางสาวเสาวนีย์ กาญจนหย่า
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องรูปแบบการเรียนรู้ ความรู้และทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ กรณีศึกษา: ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาสาเหตุการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 2. เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 3. เพื่อศึกษาความรู้ตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 4. เพื่อศึกษาทัศนคติของเกษตรกร ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกจำนวน 55 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบทดสอบและแบบสอบถามซึ่งข้อมูลที่ได้มานั้นมาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์และการจัดสนทนากลุ่ม

การเกษตรแบบเดิมของเกษตรกรตำบลแม่แฝกใหม่ เป็นการเกษตรเชิงเดี่ยว เน้นการผลิตเพื่อการค้า เกษตรกรสร้างความรู้ความเข้าใจขึ้นด้วยตนเองเป็นหลัก ความรู้ของเกษตรกรจึงอยู่ในวงแคบ การจัดตั้งกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้เกษตรกรเรียนรู้ร่วมกันผ่านการปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ การเรียนรู้ของเกษตรกรอยู่บนฐานของความพอเพียง รู้จักการผลิตที่หลากหลาย เป็นการผลิตเพื่อการบริโภค รู้จักการพัฒนาที่ยั่งยืน ระดับความรู้ของเกษตรกรอยู่ในเกณฑ์ดี แต่ก็มีเกษตรกรบางรายที่เข้าร่วมกลุ่มทฤษฎีใหม่ได้ไม่นานทำให้เกษตรกรยังไม่จริงและมีทัศนคติที่ไม่ดี จึงต้องมีการพัฒนาเกษตรกรกลุ่มนี้ โดยให้เกษตรกรเข้าร่วมกิจกรรมผ่านการปฏิบัติ เกษตรกรจะได้เข้าใจวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการรวมกลุ่มทฤษฎีใหม่

จากผลการวิจัยได้ข้อเสนอแนะดังนี้ กลุ่มควรเสริมความรู้ในการเกษตรทฤษฎีใหม่ ในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น อาจขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ ด้านการศึกษาอบรม, การดูงาน เป็นต้น สนับสนุนให้สมาชิกในกลุ่มให้ความร่วมมือและมีความสามัคคีต่อกัน มีการจัดอบรมให้แก่สมาชิกใหม่ ๆ เกี่ยวกับความรู้ในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ในทุก ๆ ด้านและกลุ่มควรมีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างชัดเจนเพื่อเป็นฐานของความเข้าใจกัน รวมทั้งควรมีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในกลุ่มให้มากยิ่งขึ้นและกลุ่มควรมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Title	Learning Pattern, Knowledge and Attitudes of Farmers Participating in the New Theory Project of Agriculture: Case Study on MaeFaekmai Sub-district, Sansai District Chiang Mai province
Author	Miss Saowanee Kanjanaya
Degree of	Master of Science in Cooperative Economics
Advisory Committee Chairperson	Dr. Somkid Kaewthip

ABSTRACT

The objectives of the research were to find out 1) farmers' reasons for participating in the project of the new agricultural theory at MaeFaekmai subdistrict, Sansai district, Chiang Mai, (2) their learning pattern, (3) their knowledge of the new agricultural theory, and (4) their attitudes towards the new agricultural theory.

The data was collected by means of test forms and questionnaires from 55 farmers, analyzed through the application of the SPSS, and used for group discussions.

The farmers at MaeFaekmai subdistrict, Sansai district, formerly conducted monoculture, especially for a commercial purpose. They sought for knowledge by themselves, so their knowledge was limited. The establishment of the new agricultural theory group has led to joint learning by carrying out activities of the new agricultural theory. By this means, the learning of the farmers was based on the principles of sufficiency, variety of production for consumption, and sustainable development. Their knowledge was, thus, at a high level. However, some farmers have participated in the new theory project for a short period of time. So, they have not had much knowledge and their attitudes towards the new theory have been negative. They must be trained by participating in activities of the new theory to understand real objectives of the theory.

From the results of the research, it is recommended that the new agricultural theory group should provide more knowledge to farmers. It may request support for training and field trips from government agencies. It should encourage cooperation and unity among group members, provide various aspects of knowledge of the new agricultural theory, disseminate more

information, create a group participation process as well as a learning process through research and participating workshop.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความรู้ของอาจารย์ดร.สมคิด แก้วทิพย์ ประธานกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์ศิริพร กิตติการกุลและอาจารย์น้ำเพชร วินิจนัยกุลกรรมการที่ปรึกษาที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์อย่างดียิ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้เป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านเงินทุนและความรู้ในการปฏิบัติงานวิจัยต่าง ๆ ในพื้นที่ และขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ให้ความกรุณานำขั้นตอนในการทำวิทยานิพนธ์ต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณเกษตรกรสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัวทุกท่าน รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและตอบแบบสอบถามในระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้อย่างดียิ่ง

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอโน้มระลึกถึงพระคุณบิดา (นายเสกสรร กาญจนหย่า) มารดา (นางจันทร์ศรี กาญจนหย่า) ผู้เป็นแรงใจและให้การสนับสนุนแนะนำผู้วิจัยได้ทำวิทยานิพนธ์สำเร็จ สมความมุ่งหวัง ตลอดจนขอขอบพระคุณครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสาทวิชาความรู้ต่าง ๆ แก่ผู้วิจัย ซึ่งมีได้กล่าวนาม ณ ที่นี้ รวมไปถึง พี่ ๆ เพื่อน ๆ น้อง ๆ ที่ร่วมศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์สหกรณ์ทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือในการวิจัยครั้งนี้

เสาวนีย์ กาญจนหย่า

พฤษภาคม 2547

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	8
บทที่ 2 การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง	10
การเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนรู้	10
ทฤษฎีความรู้	16
แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับทัศนคติ	20
โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่	24
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
ภาคสรุป	42
กรอบแนวคิดในการวิจัย	44
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	45
สถานที่ดำเนินการวิจัย	45
ประชากร	45
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	45
การวิเคราะห์ข้อมูล	46

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	48
ลักษณะทั่วไปของตำบลแม่แฝกใหม่	48
พื้นที่และการใช้พื้นที่	49
ประชากร	55
เส้นทางคมนาคม	57
การนับถือศาสนาของประชากร	58
สถานที่บริการด้านการศึกษา	58
ประวัติความเป็นมา	58
ตอนที่ 1 สถานภาพพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกร	73
ตอนที่ 2 สาเหตุการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร	82
ตอนที่ 3 รูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกร	84
ตอนที่ 4 ความรู้ตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร	92
ตอนที่ 5 ทักษะคติของเกษตรกรต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	99
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	107
สรุปผลการวิจัย	107
การอภิปรายผลการศึกษา	109
ข้อเสนอแนะ	112
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	113
บรรณานุกรม	114
ภาคผนวก	118
ประวัติผู้วิจัย	119

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนประชากรตำบลแม่แฝกใหม่	55
2 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรตำบลแม่แฝกใหม่	56
3 สหกรณ์และกลุ่มนิติบุคคลจดทะเบียน	68
4 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	69
5 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	75
6 กิจกรรมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	78
7 จำนวนกิจกรรมที่สมาชิกเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	79
8 การเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตร ทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	80
9 ระยะเวลาที่เข้าเป็นสมาชิกของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	81
10 สาเหตุการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ เกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	82
11 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามคะแนน	93
12 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรบ้านเจดีย์แม่ครัว จำแนกตามความรู้เกี่ยวกับ การเกษตรทฤษฎีใหม่	96
13 ทักษะของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ ด้านจิตวิญญาณ	101
14 ทักษะของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ ด้านวิถีคิด	103
15 ทักษะของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ด้าน อุดมการณ์	106

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	จำลองสะท้อนความรู้สึกของเกษตรกรที่เกิดขึ้นจากการนำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ	38
2	กรอบแนวคิดรวบยอดของความสัมพันธ์ของตัวแปร	44
3	ที่ตั้งชุมชนและประโยชน์ที่ดิน ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	50
4	ภาพถ่ายทางพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่	51
5	ความเหมาะสมด้านกายภาพในการปลูกข้าว	52
6	เขตส่งเสริมการเกษตร ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	53
7	สถานที่ที่สำคัญในพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่	54
8	จำลองชลประทาน	59
9	พื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แฝก – แม่จืด	60
10	เส้นทางระหว่างตัวอำเภอมืองเชียงใหม่ถึงตำบลแม่แฝกใหม่	67
11	การตั้งบ้านเรือนของเกษตรกรกลุ่มทฤษฎีใหม่	72
12	เกษตรกรรวมตัวกันแก้ไขปัญหาเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2546	90
13	ตราสินค้าของกลุ่มกิจกรรมผักปลอดสารพิษ	90
14	แปลงปลูกผักของกลุ่มกิจกรรมผักปลอดสารพิษ	91
15	ผลิตภัณฑ์ผักปลอดสารพิษของกลุ่มกิจกรรม	91

บทที่ 1

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมีประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเป็นอาชีพที่อยู่คู่กับคนไทยมาช้านานเริ่มตั้งแต่การผลิตแบบยังชีพในสมัยก่อนและกลายมาเป็นการผลิตเพื่อการค้า ซึ่งถ้าทำการศึกษาถึงความเป็นอยู่ของเกษตรกรไทยในสมัยก่อนคงทราบว่าประชากรส่วนใหญ่มีฐานะยากจนการศึกษาก็มีน้อย จึงได้เริ่มเห็นว่าการศึกษาคือสิ่งที่จำเป็นมากในการถ่ายทอดระเบียบของสังคมและเทคโนโลยีในการดำรงชีวิตของมนุษย์ให้มีคุณภาพที่ดี เพราะเหตุว่าการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ต้องอาศัยการศึกษาเป็นหลัก ในการเตรียมพลเมืองของตนให้พร้อมสำหรับการพัฒนาด้านต่าง ๆ การศึกษาจึงนับเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะต้องต่อเนื่องกันไปไม่ขาดสายตลอดชีพ (life – long education) หรือการศึกษาตลอดชีวิตนั่นเอง โดยเฉพาะในประเทศไทย ดังที่ เฟรดเดริก เอช ฮาร์โบสัน (อ้างในสุนทร กุลวัฒนวงศ์, 2544: 16) กล่าวว่า “ความก้าวหน้าของประเทศไทยนั้น ประการแรกจะต้องขึ้นอยู่กับความก้าวหน้าของคนในประเทศเป็นสำคัญ ถ้าหากยังไม่สามารถพัฒนาจิตใจและความสามารถอย่างเต็มที่ของมนุษย์ได้แล้วก็จะพัฒนาอย่างอื่นไม่ได้มากนัก ไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุ เศรษฐกิจ การปกครองและวัฒนธรรม ปัญหาที่สำคัญของประเทศคือพัฒนาส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ที่ความร่ำรวยแต่ในด้านทรัพยากรธรรมชาติแต่อยู่ที่การไม่พัฒนาของทรัพยากรมนุษย์ต่างหาก ฉะนั้นหน้าที่อันแรกของประเทศคือพัฒนาจะต้องกระทำคือ การสร้างต้นทุนมนุษย์ ก็คือ จะต้องพัฒนาการศึกษาทักษะและความคาดหวัง ตลอดจนสุขภาพด้านร่างกายและจิตใจของคนในประเทศไม่ว่าจะเป็นชาย หญิงและเด็ก”

หากวิเคราะห์ระบบการศึกษาไทยให้ลึกแล้ว จะเห็นว่าระบบการศึกษาไทยมีปัญหาในแง่กรอบของความคิดซึ่งติดอยู่ที่ระบบโรงเรียน อันเป็นเหตุให้การศึกษากลายแยกขาดจากการพัฒนาในมิติอื่น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและสิ่งแวดล้อมและไม่อาจมีอิทธิพลต่อการแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ เหล่านั้นได้ ภายใต้กรอบนี้ ปัญหาการศึกษาได้กลายเป็นเพียงเรื่องของปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนหรือสถาบันศึกษาเท่านั้น ซึ่งหมายถึงเกี่ยวกับคนและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ได้แก่ ครู นักเรียน หลักสูตรการจัดกระบวนการเรียน การสอน การวัดผล การนิเทศ ฯลฯ แม้ทุกคนจะยอมรับว่าคนเราไม่ได้เรียนรู้จากโรงเรียนเพียงแห่งเดียว แต่ทุกครั้งที่พูดถึงปัญหาว่าการศึกษาไม่สามารถสร้างคนที่มีคุณภาพได้นั้น ก็มักจะพุ่งเป้าไปที่การศึกษาใน

โรงเรียน การคิดแบบนี้ทำให้หลายสิ่งหลายอย่างถูกละทิ้งหรือละเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการศึกษาของชาวบ้านในชุมชนหรือของคนที่พ้นวัยเรียนในโรงเรียนแล้ว

ชุมชนดั้งเดิมของไทยมีกลไกพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อแก้ปัญหา นานาประการที่เกิดขึ้นในชุมชนและทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสันติ กลไกดังกล่าวใน สมัยก่อน ได้แก่ สถาบันทางศาสนาหรือวัด ซึ่งมีอยู่มากมายและกระจายตัวอย่างทั่วถึงในทุกหมู่บ้าน การศึกษาสำหรับเด็กแต่เดิมก็เป็นกิจการของวัดด้วย จนกระทั่งถูกแยกออกมาเมื่อมีการพัฒนาระบบ การศึกษาสมัยใหม่เมื่อเกือบร้อยปีมาแล้ว วัดเคยเป็นแหล่งรวมศูนย์ที่คนในชุมชนและศาลาวัด ก็ได้ ใช้ประโยชน์ทั้งการจัดงานและกิจกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความรู้ซึ่งกัน และกัน

ในรอบร้อยปีที่ผ่านมาบทบาทของวัดได้ลดลงมาก ซึ่งในที่นี่จะไม่ขอวิเคราะห์ถึง สาเหตุแต่ประเด็นที่เกี่ยวข้องคือ เมื่อวัดลดบทบาทลงชุมชนก็ยังคงจำเป็นต้องแสวงหากลไกใหม่ สำหรับพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาความเป็นอยู่ในชุมชนต่อไป หากชุมชนใดแสวงหากลไก การพัฒนาตนเองได้ก็จะดำรงความเป็นชุมชนไว้ได้ แต่หากหากกลไกนี้ไม่ได้ชุมชนนั้นก็ล้มสลาย ไป การแสวงหากลไกการพัฒนาการเรียนรู้และสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนา ที่ยั่งยืน ได้เกิดขึ้นในชุมชนในพื้นที่หลายแห่งทั่วประเทศ อาทิกรณีของกลุ่มฮักเมืองน่าน ซึ่งพระครู พัทธกัณน์ทูลเป็นแกนนำ กลุ่มเสขิยธรรมในอีสานใต้ ซึ่งมีพระครูพิพิธประชานาถ เป็นแกนนำ เป็นต้น แต่ในหลายแห่งที่ผู้นำทางศาสนาไม่ได้มีบทบาทหลักอีกต่อไป ก็จะมีกลุ่มผู้นำ ชาวบ้านซึ่ง อาจเป็นผู้นำที่เป็นทางการ เช่น เป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ครู หรือผู้นำที่ไม่เป็นทางการแต่เป็นผู้อาวุโส ในชุมชนเป็นแกนนำในการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ กลุ่มในลักษณะนี้ มีปรากฏให้เห็นและ ได้รับรู้มากขึ้นเรื่อย ๆ ในทุกภาคจากเหนือจรดใต้และกำลังขยายตัวออกไปเป็นเครือข่ายกันอย่าง รวดเร็ว เพราะกระบวนการเรียนรู้ได้ให้คำตอบที่หลายคนเรียกว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน และสังคม

“ทฤษฎีใหม่” ถือเป็นระบบการทำการเกษตรแบบยั่งยืน ที่มีกระบวนการเรียนรู้ เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา โดยหลักการดำเนินงานของ “ทฤษฎีใหม่” มี 3 ขั้นตอนดังนี้ (สำนัก งานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่, 2542: 26)

ขั้นที่ 1 มุ่งเน้นระบบการผลิตแบบพอเพียงโดยเลี้ยงตนเองได้ (self sufficiency) ใน ระดับชีวิตที่ประหยัดก่อนและการพัฒนาสังคมที่เน้น “ความสามัคคีในท้องถิ่น”

ขั้นที่ 2 ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ร่วมแรงร่วมมือกัน ด้วยความร่วมมือของหน่วยราชการ มูลนิธิและเอกชนในด้านต่าง ๆ คือ การผลิต การตลาด ความเป็นอยู่สวัสดิการและการศึกษา

ขั้นที่ 3 เป็นการร่วมค้ำกับธุรกิจเอกชน โดยติดต่อยุบรวมมือกับแหล่งเงิน (ธนาคาร) และกับแหล่งพลังงาน (บริษัทน้ำมัน) เพื่อตั้งและบริหารโรงสี ช่วยการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต

ซึ่งในแต่ละขั้นของการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ จะมีกระบวนการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา เพราะ “ทฤษฎีใหม่ “ เน้น “คน” เป็นศูนย์กลาง ได้แก่ ทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 1 นั้นให้ความสำคัญกับกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพ ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน ตลอดจนการคิดหาเหตุผลของเกษตรกรให้มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ความเป็นจริง การมองโลกและปรากฏการณ์อย่างเข้าใจ เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างการทำนาปลูกข้าวที่เป็นฐานการเลี้ยงตัวเองได้ตามอัตราภาพ นั่นคือมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่งหรือ “พอกิน พอใช้” จนกระทั่งสามารถขยายส่วนที่ “เหลือกิน เหลือใช้” เกิดเป็นรายได้เสริม นอกจากนี้ในการปฏิบัติทฤษฎีใหม่ยังมีความกระฉับกระเฉงทั้งในแนวคิดและวิธีการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และนำผลที่ได้จากการปฏิบัติมาแลกเปลี่ยนกันระหว่างสมาชิก เพื่อขยายผลสำเร็จให้กว้างไกลออกไปก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม จึงก้าวเข้าสู่การพัฒนาในระดับต่อไปคือ ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 และ 3 ที่สะท้อนให้เห็นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการจะก้าวไปสู่แต่ละขั้นเพื่อให้เกิดความมั่นคง ความเข้มแข็ง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรหรือเครือข่าย เป็นตัวเชื่อมโยงให้มีความรู้หรือพื้นฐานของการปฏิบัติเพื่อจะได้พัฒนาสู่ขั้นต่อไป

ความสำคัญของปัญหา

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเยี่ยมประชาชนในชนบทต่าง ๆ ทรงพบเห็นราษฎรที่ลำบากยากจนมีความทุกข์เดือดร้อนเกี่ยวกับการครองชีพ จึงได้มีพระราชดำริที่จะพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น วิธีการที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นหนึ่งในห้ารูปแบบของเกษตรยั่งยืน ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำแผนปฏิบัติการโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เสนอต่อคณะกรรมการนโยบายบรรเทาปัญหาการว่างงานแห่งชาติและได้รับความเห็นชอบ โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เข้าร่วมโครง

การสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ การค้าและเพื่อลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน โครงการนี้สนับสนุนเกษตรกรทั่วไปและแรงงานที่กลับภูมิลำเนาเดิมให้สามารถทำการเกษตรที่พึ่งตนเองได้ (พูนสิน เจียมประโคน, 2543: 10)

ด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นโครงการหนึ่ง ซึ่งเริ่มดำเนินการส่งเสริมมาตั้งแต่ปี 2537 โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อยเป็นเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทำการเกษตรไม่มากประมาณ 5 – 10 ไร่ สามารถที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมพึ่งตนเองได้ ตลอดจนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและเพื่อเป็นการช่วยเหลือแรงงานที่ว่างงานหรือถูกเลิกจ้างที่เดินทางกลับภูมิลำเนาและประสงค์จะประกอบอาชีพด้านการเกษตรให้ได้ทำงานมีอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืน (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่, 2542: 1) โดยมีหลักสำคัญคือต้องการให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตนเองได้ในระดับที่ประหยัด มีการผลิตข้าวบริโภคอย่างพอเพียงในแต่ละปีและมีน้ำไว้ใช้ในยามแล้ง (ไพโรจน์ สุวรรณจินดา, 2541: 420) ส่วนดีของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่คือทำให้เกษตรกรรายย่อยสามารถพึ่งตนเองได้และที่สำคัญก็คือจะเป็นระบบที่สร้างความสามัคคีในหมู่คณะและญาติพี่น้องลูกหลานที่เคยอพยพไปทำงานนอกพื้นที่จะได้กลับมาช่วยกัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแนวคิดทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงให้กับสังคมไทยในภาวะวิกฤติ ถ้าทำได้เพียงส่วนหนึ่งสังคมไทยจะสามารถฟื้นภาวะวิกฤตินี้ได้ ซึ่งอาจต้องอาศัยเวลาและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานคุณค่าและความจริงที่เรามีอยู่สู่การแก้ปัญหาและการพึ่งพาตนเองด้วยการเรียนรู้เพื่อการประยุกต์และจัดความสัมพันธ์ของชีวิตและรายได้ในแบบใหม่ขึ้นมา โดยมีเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นฐานของความพออยู่พอกินในระดับครอบครัวขยายสู่ความพอเพียงในระดับชุมชนเรียนรู้คุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ของชุมชนจัดการความสัมพันธ์อย่างเหมาะสมกับความรู้และเทคโนโลยีใหม่ โดยมีอุตสาหกรรมชุมชนและธุรกิจชุมชนเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ โดยการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ มีขั้นตอน 3 ขั้นคือ

ขั้นที่ 1 ให้เกษตรกรมีความพอเพียงโดยเลี้ยงตัวเองได้ ในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อนมีการผลิตข้าวบริโภคพอเพียงประจำปี

ขั้นที่ 2 เป็นการรวมพลังเกษตรกรในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ร่วมแรงร่วมมือกันด้วยความร่วมมือของหน่วยราชการ มูลนิธิ และเอกชนในด้านต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 เป็นการร่วมคำกับธุรกิจเอกชนโดยติดต่อยุ่ร่วมมือกับแหล่งเงินและแหล่งพลังงาน ช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต

ในแต่ละขั้นที่กล่าวมาต้องอาศัยการเรียนรู้เป็นตัวเชื่อมทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและการเรียนรู้แบบ action learning ซึ่งถือเป็นวิธีการที่ได้รับการยอมรับและถือปฏิบัติมากยิ่งขึ้น การลงมือปฏิบัติจริงและเรียนรู้จากผลที่ได้รับเพื่อนำไปปรับปรุงให้ดีขึ้นนั้น ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่องและการเรียนรู้วิธีการเรียน แนวคิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติคือ การเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาจากการมีประสบการณ์ตรงหรือ การลงมือทำจริง แนวคิดเรื่องการเรียนรู้จากประสบการณ์นั้นว่าสอดคล้องกับทฤษฎีใหม่ (มณีวรรณ จัตราหทัย, 2542: 14)

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีลักษณะที่แตกต่างไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียนที่จัดอยู่โดยทั่วไปกล่าวคือ 1. มีลักษณะเป็นกระบวนการกลุ่มที่เรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ของคนแต่ละคนเพื่อยกระดับสติปัญญา จิตสำนึกในการพึ่งตนเองและการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนนั้น เกิดขึ้นในกระบวนการที่มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาเสนอทางเลือก การแก้ปัญหาและตัดสินใจร่วมกัน 2. เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงจากกระบวนการ คิด – ทำ – ทบทวนวิเคราะห์ – ทำ ซึ่งเป็นการช่วยให้คนในกลุ่มได้เรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญห โดยการทำทดลองทำและทดลองแก้ไขสรุปบทเรียนและคิดหาวิธีการใหม่เพื่อทดลองใหม่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีพลวัตและนำไปสู่การยกระดับความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป 3. เป็นการเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริง เพื่อพยายามแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นการศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน โดยตรงและ 4. เป็นการเรียนรู้และทำงานร่วมกันในลักษณะเป็นเครือข่ายที่เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบไม่มีโครงสร้างอำนาจบังคับบัญชา แต่เป็นความสัมพันธ์บนฐานความสมัครใจของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์จะเรียนรู้และทำงานพัฒนาาร่วมกัน (สีลาภรณ์ นาคทรพรพ, 2539: 51)

จากผลการสำรวจที่จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2542 มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ทั้งสิ้น 440 ราย จาก 22 อำเภอและ 2 กิ่งอำเภอ ซึ่งแต่ละรายมีการดำเนินงานอย่างเข้มแข็งและขยันหมั่นเพียร ตลอดจนส่งผลให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจากโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางที่สร้างขึ้นเพื่อแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของเกษตรกร โดยมีหลักการว่าเกษตรกรต้องสามารถพึ่งตนเองได้และต้องมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยที่เกษตรกรสามารถที่

จะอยู่รอดในสังคมได้ ประกอบกับเกษตรกรในตำบลแม่แฝกใหม่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเกษตรกร ทฤษฎีใหม่ โดยมีจำนวนสมาชิก 55 ราย ซึ่งได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 1 เป็นผลสำเร็จคือ เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้และเกษตรกรก็ได้มีการรวมตัวกัน อย่างเข้มแข็ง เพื่อดำเนินการต่อไปในขั้นที่ 2 คือ การรวมตัวกันในรูปกลุ่มเกษตรกร เพื่อช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรสามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ในระดับหนึ่ง (สำนักงาน เกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่, 2542: 20)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงสาเหตุการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ รูปแบบการเรียนรู้ ความรู้และทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำไปปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่แห่งอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ ความรู้และทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ กรณีศึกษา: ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาสาเหตุการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาความรู้ตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อศึกษาทัศนคติของเกษตรกร ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

1. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้จากเกษตรกรเครือข่ายผู้เข้าร่วม โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2545 โดยสำรวจตามแบบทดสอบ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น
2. การศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกรดำเนินการโดยศึกษากิจกรรมกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่
3. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลคือ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 55 ราย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว คาดว่าเป็นประโยชน์สำหรับบุคคลและหน่วยงาน ดังต่อไปนี้

1. ทราบข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมบางประการของเกษตรกรตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางให้ข้อเสนอแนะสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการได้ใช้ในการปรับปรุงวิธีการดำเนินงานให้สอดคล้องกับความต้องการ โดยประสานงานกับนโยบายและแผนงานของผู้บริหารในระดับกรม ระดับภาคระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล
2. ทราบถึงองค์ประกอบและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเรียนรู้ของเกษตรกรตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญนำไปสู่การศึกษาค้นคว้าในขั้นต่อไป
3. เป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่และผู้ที่มีความสนใจในด้านนี้ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย หน่วยงานในสังกัดของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร กรมชลประทาน กรมประมง ฯลฯ ได้พัฒนาปรับปรุงแก้ไข วางแผนการจัดปฎิรูปกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด รวมทั้งสามารถนำผลการวิจัยไปศึกษาค้นคว้าในเนื้อหาอื่น ๆ ต่อไป

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

รูปแบบการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการเรียนรู้ของเกษตรกรในกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกร
ทฤษฎีใหม่

เกษตรทฤษฎีใหม่ หมายถึง การทำการเกษตรตามแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานจากที่ทรงคิด และคำนวณตามหลักวิชาการถึงวิธีการบริหาร
ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยแบ่งแปลงเป็น อัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 คือ

ร้อยละ 30 ใช้ขุดสระเก็บกักน้ำเพื่อเสริมน้ำฝน

ร้อยละ 30 ใช้ปลูกข้าวในฤดูฝนเพื่อเพียงพอบริโภคตลอดปี อาจปลูกพืชที่มีราคา
ในฤดูแล้งหากน้ำเพียงพอ

ร้อยละ 30 ปลูกพืชยืนต้นพืชไร่ พืชผักและสมุนไพรเพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน

ร้อยละ 10 ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ถนน คันดินและสิ่งก่อสร้าง

กิจกรรมในชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดหรือ
ดำเนินการ หมายถึง กิจกรรมเพาะเห็ด กิจกรรมเมล็ดพันธุ์ข้าว กิจกรรมเลี้ยงสุกร/วัว กิจกรรม
มันฝรั่ง กิจกรรมปุยและน้ำสกัดชีวภาพ กิจกรรมไร่นาสวนผสม กิจกรรมผักปลอดสารพิษกิจกรรม
ออมทรัพย์และกิจกรรมเลี้ยงไก่

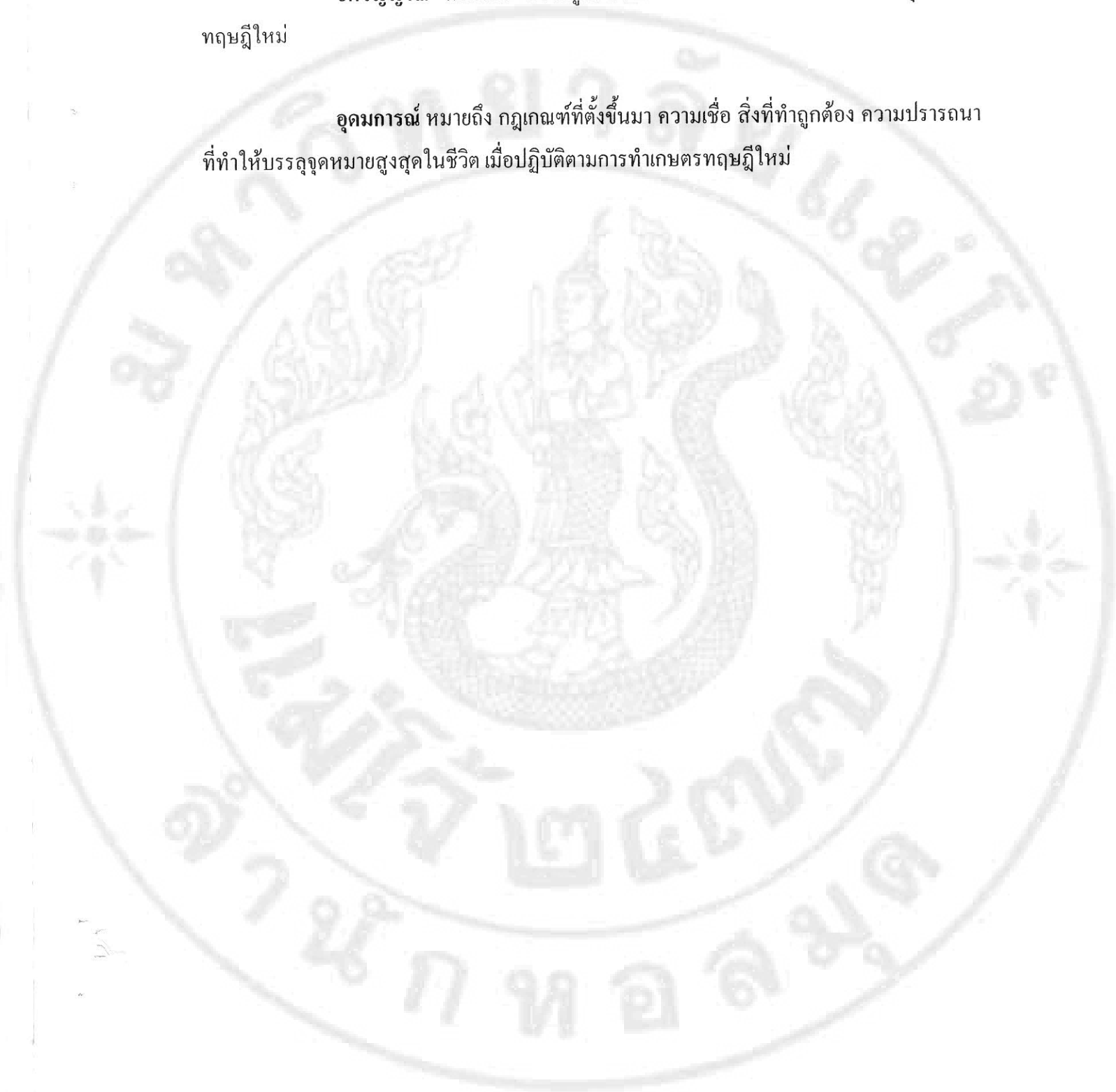
เกษตรกร หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพในด้านการเกษตรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตำบล
แม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนว
พระราชดำริ

ความรู้ หมายถึง ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์และรายละเอียดที่เกี่ยวกับหลักการ ในการทำ
การเกษตรทฤษฎีใหม่

ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการทำเกษตรทฤษฎี
ใหม่ที่เป็นนามธรรมหรือรูปธรรม ซึ่งแสดงออกมาในรูปของความพอใจหรือไม่พอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ ในที่นี้แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ ด้านจิตวิญญาณ ด้านวิถีคิดและด้านอุดมการณ์

จิตวิญญาณ หมายถึง ความรู้สึกส่วนตัวของเกษตรกรที่มีต่อการรวมกลุ่มเกษตรกร
ทฤษฎีใหม่

อุดมการณ์ หมายถึง กฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นมา ความเชื่อ สิ่งที่ทำถูกต้อง ความปรารถนา
ที่ทำให้บรรลุจุดหมายสูงสุดในชีวิต เมื่อปฏิบัติตามการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

บทที่ 2

การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเรียนรู้ ความรู้และทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ กรณีศึกษา ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” เพื่ออธิบายว่ามีแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

การเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนรู้

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2542: 50) มนุษย์ คือผู้ที่ฝึกได้และต้องได้รับการฝึก มนุษย์ทุกคนมีพ่อแม่เป็นครูฝึกคนแรกต่อมาจึงอาศัยกัลยาณมิตรอื่น ๆ ช่วยเหลือเกื้อกูลทำให้มนุษย์แต่ละคนเรียนรู้และเพิ่มพูนสติปัญญาของตน ส่วนนี้เองที่ทำให้มนุษย์ประเสริฐกว่าสัตว์มีศักยภาพในการแสวงหาความรู้ต่าง ๆ นอกเหนือไปจากการแสวงหาอาหาร การหลบภัย การต่อสู้เพื่อความอยู่รอดและการสืบพันธุ์ การเรียนให้ “รู้” นั้นเกิดขึ้นที่จิตใจ ดังนั้นการเรียนการสอนที่ไม่เข้าถึงจิตใจของผู้เรียนจึงไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ ไม่ว่าผู้สอนจะสอนดีเพียงใด หลักการเรียนรู้ให้รู้จึงมีเพียงประการเดียวเท่านั้น คือต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและที่ว่ามีส่วนร่วม ก็คือ จิตใจของเขาเข้าร่วม มิฉะนั้นจะไม่เกิดการเรียนรู้ได้โดยจิตของมนุษย์ต่างจากคอมพิวเตอร์ ประการแรกจิตสามารถรับข้อมูลจากประสาทการรับรู้ทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้นและกายสัมผัสตลอดเวลา ประการที่สอง จิตมีความรู้สึกสุขหรือทุกข์ได้ ประการที่สาม จิตมีความทรงจำที่ไม่จำกัด ประการที่สี่ จิตมีความสามารถในการคิด ประชุม เปรียบเทียบ เชื่อมโยงอย่างไม่มีขอบเขตและเมื่อประมวลจากความสามารถในการคิด ประชุม เปรียบเทียบ เชื่อมโยงอย่างไม่มีขอบเขตและเมื่อประมวลจากความสามารถของจิตทั้งสี่ประการที่กล่าวมาแล้วนี้ ก็สรุปได้ว่าจิตสามารถรู้ได้และโปรแกรม สิ่งที่เราเรียนรู้เก็บไว้ในจิตอย่างไม่จำกัดประเภทและปริมาณ มนุษย์แต่ละคนจึงเจริญเติบโตควบคู่กับการโปรแกรมจิตของตนเองทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว การเรียนการสอนที่มีคุณภาพจึงต้องให้ผู้เรียนเอาจิตใจเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดกระบวนการ ถ้าเราเข้าใจกระบวนการเรียนรู้จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้มิได้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น แต่การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาที่ประสาทรับรู้ทำงานประสานกับจิตใจ

ลักษณะกระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้คือ กระบวนการทางปัญญาที่พัฒนาบุคคลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุขบูรณาการเนื้อหาสาระตามความเหมาะสมของระดับการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคมสาระการเรียนรู้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดและการปฏิบัติจริงได้เรียนรู้ตามสภาพจริงสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างไกลเป็นกระบวนการที่มีทางเลือกและมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายน่าสนใจเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีผู้เรียน ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้และมุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่งและคนมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542: 53-55)

การจัดกระบวนการเรียนรู้

(สถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ, 2544:

27) การจัดกระบวนการเรียนรู้สามารถทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

1. จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้าน เพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ
2. จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือจัดทัศนศึกษาดูงานระหว่างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน
3. ฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ
4. ลงมือปฏิบัติจริง
5. ถอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนที่จะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานที่เหมาะสม

ปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้

1. กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี ถ้าผู้เรียนมีโอกาสคิด ทำสร้างสรรค์ โดยที่คนสอนจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อและสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน
2. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความสามารถทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม ความพร้อมของร่างกายและจิตใจและสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง

3. สารการเรียนรู้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับวัย ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน และความคาดหวังของสังคม ทั้งนี้ผลการเรียนรู้จากสาระและกระบวนการจะต้องทำให้ผู้เรียนมีความคิด ความสามารถ ความดีและมีความสุขในการเรียน

4. แหล่งเรียนรู้มีความหลากหลายและเพียงพอที่จะให้ผู้เรียน ได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้า หาความรู้ตามความถนัด ความสนใจ

5. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครูและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูล ห่วงใย มีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้คือ แลกเปลี่ยนความรู้ ถกทอดความคิด พิจารณาปัญหาร่วมกัน

6. ศิษย์มีความศรัทธาต่อผู้สอน สารที่เรียนรวมทั้งกระบวนการที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนใฝ่รู้ มีใจรักที่จะเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนต้องมีความเชื่อว่าศิษย์ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

7. สารและกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เรียน จนผู้เรียนสามารถนำผลการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง

8. กระบวนการเรียนรู้มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และร่วมมือกันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้ สูงสุด

กระบวนการเรียนรู้มี 3 วิธี ที่ถือเป็นวิธีการหลัก ๆ ที่ใช้ได้ผลดีมาแล้ว ในหลายสถานการณ์ ได้แก่

1. กระบวนการกลุ่ม (Group Process/Group Activity/Group Dynamics) เป็นกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันมีแรงจูงใจร่วมกันในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยที่แต่ละคนในกลุ่มมีอิทธิพลต่อกันและกัน การนำกระบวนการกลุ่มมาใช้ในระยะแรกเป็นไปเพื่อการฝึกทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์การพัฒนาบุคลิกภาพ การให้คำปรึกษาและแนะแนว ในปัจจุบันได้มีการนำกระบวนการกลุ่มเข้ามาในการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ หลักการสำคัญของกระบวนการกลุ่มประกอบด้วยผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ความรู้โดยกลุ่ม นักการศึกษาและครูสามารถนำหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้

2. การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (Cooperative Learning) เป็นวิธีการเรียนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ สมาชิกแต่ละคนจะต้องมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่มทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ

การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน สมาชิกแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองพร้อม ๆ กับการดูแลเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของแต่ละบุคคลคือ ความสำเร็จของกลุ่ม ความสำเร็จของกลุ่มคือ ความสำเร็จของบุคคล หลักการสำคัญผู้เรียนเป็นกลุ่มทำงานเล็ก ๆ แต่คุณลักษณะแตกต่างกันอยู่ในกลุ่มเดียวกันเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแต่ละคนได้นำศักยภาพของตนมาเสริมสร้างความสำเร็จของกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสช่วยเหลือกัน สมาชิกต้องไว้วางใจกันและกันต้องยอมรับในบทบาทและผลงานของเพื่อนในกลุ่ม

3. การเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ (Constructivist) เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องการแสวงหาความรู้และสร้างความรู้ความเข้าใจขึ้นด้วยตนเอง ความแข็งแกร่ง ความเจริญงอกงามในความรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่น ๆ หรือได้พบสิ่งใหม่ ๆ แล้วนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงตรวจสอบกับสิ่งใหม่ ๆ แนวคิดของการเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ก็คือ การเรียนรู้เป็นกระบวนการสรรค์สร้างความรู้ ความรู้เดิมเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่และคุณภาพของการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับบริบทที่เกิดขึ้น

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

ลักษณะที่สำคัญประการแรก ของกระบวนการเรียนศึกษาเรียนรู้ของชุมชน คือ กระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้ของคนแต่ละคนจะเกิดขึ้นในกระบวนการที่ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาและข้อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน กระบวนการกลุ่มนี้เท่ากับการยอมรับความเท่าเทียมกันของคนในกลุ่มที่มาร่วมเรียนด้วยกัน นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มยังทำให้เกิดพลังของสติปัญญาที่ได้จากการระดมสมองทำให้สามารถหาทางออกที่ดีที่สุดและเป็นที่ยอมรับของตนเองและชุมชนได้มีประสบการณ์ของการทดลองทางเลือกการแก้ปัญหาต่าง ๆ มาแล้วในชีวิตจริง การพูดคุยถกเถียงของคนในชุมชนจึงเป็นการนำเอาประสบการณ์จริงมาแลกเปลี่ยนกันเพื่อหาทางแก้ไข

ลักษณะที่สำคัญประการที่สอง ของกระบวนการศึกษาเรียนรู้ของชุมชนคือการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นเรื่องของความพยายามที่จะหาทางแก้ปัญหาในชีวิตจริงพลวัตของการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการได้มาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหาและหาแนวทางแก้ไข เมื่อได้แนวทางแก้ไขแล้วสมาชิก ก็นำกลับไปลงมือปฏิบัติซึ่งอาจเป็นการกระทำของบุคคลหรือกลุ่มก็ได้ แล้วแต่กรณีว่าประเด็นปัญหานั้นเป็น

เรื่องที่ต้องการพลังของกลุ่มหรือไม่ เมื่อได้ทดลองทำตามแนวทางที่ได้ตกลงกันได้ผลเป็นอย่างไรมี ปัญหาอุปสรรคอะไรเกิดขึ้นนำกลับมาทบทวนวิเคราะห์ร่วมกับกลุ่มเพื่อหาทางแก้ไขต่อไป นพ. ประเวศ วะสี เรียกกระบวนการนี้ว่ากระบวนการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์จากการกระทำร่วมกัน (interactive learning through action) (ประเวศ วะสี, 2537: 26)

ลักษณะประการที่สามคือ การเรียนรู้จากประสบจากปัญหาในชีวิตจริง เป็น การเรียนรู้เพื่อพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ๆ การเรียนรู้ของชุมชนจึงมิได้มีความหมายเพียง การยกระดับความคิด สติปัญญาของคนในชุมชน แต่ยังหมายถึงการช่วยแก้ปัญหาและพัฒนา คุณภาพชีวิตอันเป็นผลที่คนในชุมชนสามารถเห็นเป็นรูปธรรมได้เมื่อชุมชนสามารถช่วยกัน แก้ปัญหาของตนเองได้ความมั่นใจในศักยภาพของตนเองก็จะสูงขึ้นและกล้าที่จะริเริ่มคิดค้นและ หาทางเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาชุมชนของตนให้ดีขึ้น

ลักษณะที่สำคัญประการที่สี่ ของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนคือ การเรียนรู้ และ ทำงานร่วมกันในลักษณะเป็นเครือข่าย เครือข่ายเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ในแนวราบมากกว่า แนวตั้ง ความเชื่อมโยงระหว่างคนที่เข้ามาสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายนี้คือ การเรียนรู้จาก ประสบการณ์ของกันและกันการแลกเปลี่ยนความคิดและ/หรือทรัพยากรระหว่างกันตามความ สัมผัสใจ มีการช่วยเหลือกัน ติดต่อสื่อสารกันสม่ำเสมอ แต่ไม่มีการบังคับบัญชา ไม่มีโครงสร้าง อำนาจเครือข่ายจึงมีลักษณะค่อนข้างหลวม จุบรวมของคนหรือชุมชนที่เข้ามาเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย มักจะได้แก่ การมีแนวคิดคล้ายกัน มีความสนใจหรือทำงานในเรื่องประเภทเดียวกัน แต่ในระดับที่ สูงกว่าคำว่าเครือข่ายมักจะถูกใช้โดยนัยว่าหมายถึง องค์กรชุมชนในหลาย ๆ แห่งที่มีวัตถุประสงค์ หรือกิจกรรมที่คล้ายคลึงกัน ร่วมกันหรือเชื่อมโยงกัน องค์กร ชุมชนที่ร่วมอยู่ในเครือข่ายเหล่านี้มี การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และติดต่อสื่อสารกันเป็นระยะ ๆ นอกจากการเรียนรู้ในลักษณะเป็นเครือข่าย ยังมีความหมายต่อการขยาย “บทเรียน” ของชุมชนให้กว้างออกไปด้วยกระบวนการเรียนรู้ซึ่งเกิด ขึ้นมากและเสมอ ๆ ในเครือข่ายคือ การศึกษาดูงานข้ามพื้นที่ระหว่างชุมชนที่อยู่ในเครือข่ายเดียว กันการศึกษาดูงานเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากต่อการพัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์ และการริเริ่มสร้างสรรค์ดังที่ชาวบ้าน ในภาคอีสานมักจะพูดว่า “ตัวอย่างที่ดีมีค่ากว่าคำสอน” เครือข่ายจึงเป็นโลกแห่งการเรียนรู้สำหรับคนที่อยู่ในเครือข่านั้น กระบวนการนี้จึงเป็นกระบวนการ เรียนรู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลได้โดยยังรักษาสมดุลกับการดำรงกระบวนการ เรียนรู้เป็นกลุ่มไว้ด้วย

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นการสร้างความเข้มแข็งขององค์ประกอบ ทั้ง 3 ประการ ในบริบทของไทย ได้แก่

1. ภูมิปัญญาและธรรมะ

ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของคนในการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมและธรรมชาติ ภูมิปัญญาที่ผ่านการกลั่นกรองจนตกผลึกและสามารถนำมาปรับใช้กับการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ได้ มักจะมีสาระเนื้อหาเป็นหลักธรรมะอยู่ในตัวเพราะธรรมะก็เป็นไปเพื่อการดำรงชีวิตของคนร่วมกันอย่างสันติสุข

2. การเรียนรู้

การเรียนรู้ในที่นี้ หมายถึง กระบวนการศึกษาเรียนรู้ของคนในชุมชน ซึ่งได้แก่ เรื่องของการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถามและการแสวงหาคำตอบ เกี่ยวกับปัญหาสาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหต่าง ๆ การพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน หมายถึง การทำให้เกิดกระบวนการของการที่สมาชิกในชุมชนเข้ามารวมกลุ่มคิดวิเคราะห์ปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ วิเคราะห์ทางเลือกของการแก้ปัญหา ตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาและสรุปบทเรียนเพื่อยกระดับสติปัญญาในการแก้ปัญหาให้สูงขึ้น

3. การจัดการ

การจัดการเป็นเรื่องกลไกที่ทำให้การดำเนินงานบรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ อันเป็นการกระจายบทบาท ภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบในด้านต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกรวมทั้งเป็นการกำหนดสิทธิ กติกาและวินัย สำหรับการอยู่ร่วมกันเป็นองค์กรด้วย

องค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้ แม้จะแยกอธิบายได้เป็นข้อ ๆ แต่ในความเป็นจริงแล้วองค์ประกอบทั้ง 3 นี้ เกิดขึ้นในลักษณะเป็นกระบวนการที่ไม่อาจแยกองค์ประกอบหนึ่งใดออกจากกันได้ชัดเจน การมีภูมิปัญญาและธรรมะเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้ในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และการจัดองค์กรของชุมชนเท่า ๆ กับการเรียนรู้ก็นำไปสู่การพัฒนาจิตสำนึก และภูมิปัญญาให้สูงขึ้นและเกิดการจัดการที่ดีและการจัดการก็เป็นแบบฝึกหัดหรือห้องทดลองที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และการยกระดับภูมิปัญญาและธรรมะของชุมชน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ในความหมายที่ใช้ในที่นี้จะหมายถึง การพัฒนาทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ มิใช่การพัฒนาเฉพาะในองค์ประกอบของการเรียนรู้เท่านั้น

ทฤษฎีความรู้

(พิสิฐ โคตรสุโพธิ์, 2543: 5-10) ความรู้ หมายถึง ความฉลาด เชาวน์ปัญญา ภูมิปัญญา รอบรู้ รู้แจ้ง ทราบ จำได้ รู้จัก ค้นคว้าสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากประสบการณ์ที่เป็นจริง สิ่งที่ได้รับมาจากการฝึกฝน อบรม เรียนรู้ สิ่งที่มีคุณสมบัติประกอบด้วยความเชื่อ มโนคติ ข้อเท็จจริง จินตนาการ ความคิด การรับรู้ ความคิดเห็น ซึ่งได้รับการตรวจสอบว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

ในปรัชญาตะวันตก “ความรู้” หมายถึง การรับรู้จริงหรือรับรู้อย่างถูกต้องทำให้เข้าใจอีกว่าในขณะที่มีการรับรู้ ความรู้จะเป็นจริงหรือเป็นเท็จได้ แต่ความรู้ที่แท้จริงเป็นความจริง โดยไม่ต้องคำนึงถึงการตรวจสอบค่าของความจริง (truth – value) ที่มีในความรู้อยู่แล้วด้วยการเพิ่มคำว่าจริงหรือเท็จใส่หน้าความรู้

ปรัชญาอินเดียเรียก “ความรู้” ว่า “พหุติ” บ้าง “ประมา” หรือ “ยถารถญาณ” หมายถึง การรู้ตามสภาวะ หรือรู้ตามความเป็นจริง

ในพุทธปรัชญา “ความรู้” มีความหมายเป็นสิ่งที่เดียวกับ “ปัญญา ญาณ หรือ วิชา” โดยที่แต่ละคำมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่ากันคือ ปัญญา หมายถึง ความรู้ทั่ว ปรัชชาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจน ความรู้ ความเข้าใจที่หยั่งแยกได้ในเหตุผล ศิขว์ คุณโทษประโยชน์และสิ่งที่ไร้ประโยชน์ รู้ที่จะจัดแจง จัดสรรและจัดการ ญาณ หมายถึง ความรู้ ปรัชชาหยั่งรู้ ปรัชชากำหนดรู้และวิชา หมายถึง ความรู้แจ้ง ความรู้ประเสริฐ

ดังนั้น ความรู้ จึงได้แก่ ปัญญาที่หมายเอาการที่จัดรู้อารมณ์ตามความเป็นจริง การพิจารณาเห็นประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ ความรอบรู้ ญาณ การวิจัยธรรม การจำแนก การกำหนดเป้าหมายการวิจัยที่เป็นการศึกษาอันชำนาญ และชาญฉลาดในการพิจารณาเป็นการเห็นชัดเจนและได้ความรู้ ความฉลาด ความไม่หลง มีลักษณะที่เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งหรือการเข้าถึง สัจธรรมมีหน้าที่ค้นคว้าและรู้สภาวะตามความเป็นจริง นอกจากนี้ยังมีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับความรู้อยู่ 3 คำคือ (Evans, 1978: 31)

1. ความเชื่อ (belief) เป็นความมั่นใจอย่างหนึ่ง แต่ยังไม่ใช่ความรู้

2. ความแน่นอน (certainty) ก็เป็นมาตรวัดว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและมีความสมเหตุสมผลตายตัวมั่นคง เทียบเท่า ไม่แปรเปลี่ยนเป็นอย่างอื่น
3. ความเข้าใจ (understanding) เกิดจากการหยั่งรู้ตามวิธีคิด การกำหนด ตัดสินใจ ครั้งสุดท้ายความคิดสรุปรวบยอด อันเป็นลักษณะเริ่มแรกของความรู้

สรุปว่า ความรู้ ได้แก่ การที่เราสำเนียงรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง สามารถแยกแยะให้ความหมายวินิจฉัยตรงตามความเป็นจริงของสิ่งนั้น ๆ ความรู้เป็นสิ่งที่เปิดเผยให้ปรากฏทั้งผู้รู้และสิ่งที่ถูกรู้ โดยที่ตัวความรู้เองไม่ได้เป็นทั้งผู้รู้และสิ่งที่ถูกรู้ ความรู้ทุกประเภทเป็นสิ่งที่ทำให้สิ่งที่ถูกรู้ปรากฏออกมาหรือปรากฏตัวขึ้น เหมือนกับดวงไฟที่ส่องแสงทำให้สิ่งที่อยู่ในที่มีดปรากฏขึ้น

ประเภทของความรู้แบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ

1. ความรู้จริงหรือความรู้ที่ถูกต้อง หมายถึง ความเข้าใจสิ่งที่ถูกรู้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริงคือ ต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง
2. ความรู้เท็จหรือความรู้ที่ไม่ถูกต้อง หมายถึง ความรู้ที่ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงหรือสิ่งที่ถูกรู้

ปรัชญาอินเดีย กล่าวว่า ความรู้มี 2 ชนิดคือ

1. ความรู้แท้ คือ ความรู้ที่บอกให้เราถึงสิ่งที่เราไม่รู้ซึ่งต้องเป็นความจริงที่แน่นอน ไม่มีความรู้สึกใด ๆ มาหักล้างได้ ไม่ว่าในกาลหรือสถานที่ใด ๆ และอารมณ์ของความรู้สึกแท้ ก็ต้องเป็นจริงด้วยโดยขั้นแรกเป็นความรู้สึกล้วน ๆ ที่บอกเราได้แต่เพียงว่ามีสิ่งหนึ่งแต่หาตัวได้แจ้งชัดว่าสิ่งนั้นคืออะไร ชื่ออะไร ฯลฯ
2. ความรู้ไม่แท้ คือ เป็นความรู้ที่เกิดจากขั้นแรกบวกกับความนึกคิด ความจำ และประสบการณ์เดิม

พุทธปรัชญา สรุปลักษณะของความรู้ได้ดังนี้ (พระมหาอุทัย ญาณธโร, 2538: 185)

รู้ทั่ว หมายถึง ความรอบรู้ในความเป็นจริงของเรื่องต่าง ๆ ไม่ติดขัดในเรื่องใด
 รู้อย่างชัดเจนและแน่นอน หมายถึง เมื่อรู้เรื่องอะไรก็รู้อย่างแจ่มแจ้งทุกเรื่องทุกมุม
 รู้ความเป็นไปได้ หมายถึง สามารถที่จะรู้ได้ว่าจะมีความเป็นไปได้ได้อย่างไรบ้าง
 หรือสามารถที่จะอาศัยความรู้เดิมแสวงหาความเป็นไปได้และความน่าจะเป็น

4. รู้ที่จะแก้ปัญหา หมายถึง เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็สามารถใช้ความรู้นั้นมาจัดแก้ปัญหาหรือออกไปจากปัญหานั้นได้อย่างมีเหตุผลและถูกต้อง

ลักษณะของความรู้ทางวิทยาศาสตร์ (สวัณก์ นิยมคำ, 2538: 14-15) ต่างจากความรู้แขนงอื่น ๆ ด้วยเอกลักษณ์ต่อไปนี้

1. ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เกิดขึ้นซ้ำซากเสมอและต้องได้ผลเหมือนกัน ไม่เหมือนความรู้แขนงอื่น ๆ ที่เกิดเพียงครั้งเดียวจะไม่เกิดซ้ำสอง
2. ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มีลักษณะเป็นปรนัย มีความถูกต้องในตัวเองไม่มีข้อโต้แย้งได้กฎเกณฑ์แน่นอนตายตัว
3. ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นวิชาสากลใช้กฎเกณฑ์เดียวกันทั่วโลกไม่จำกัดเป็นของชาติใดชาติหนึ่งไม่เหมือนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์อเมริกัน เป็นต้น
4. ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มีการสะสมถ่ายทอดเพิ่มพูนไม่มีวันสูญหายสิ่งที่นักวิทยาศาสตร์ค้นพบจะถูกเก็บเอาไว้เป็นมรดกให้อนุชนได้ศึกษาและขยายความรู้ต่อ ๆ กันไป

ระดับความรู้ในปรัชญาตะวันตก แบ่งตามทรรศนะของนักปรัชญาแต่ละท่าน ดังนี้

เพลโต กล่าวว่า ความรู้ มี 2 ระดับคือ ระดับความคิดเห็น (opinion) เป็นความรู้ที่ไม่แน่นอนรู้เพียงโลกทางประสาทสัมผัสภายนอก อยู่ในขอบเขตของโลกทางวัตถุไม่สามารถบอกความจริงได้และความรู้ที่จริงแท้แน่นอนรู้โลกที่อยู่เหนือผัสสะ (invisible world) รู้ความเป็นสากลรู้แบบ (form) ของสรรพสิ่งอยู่ในขอบเขตของโลกทางจิตใจหรือโลกทางมนคติ (idea's or intelligible world) ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ผิดพลาด มีความสมบูรณ์ ชัดแจ้งและแน่นอน

อริสโตเติล แบ่งความรู้ออกเป็น 3 ระดับคือ ความรู้ภาคทฤษฎี ได้มาจากการศึกษาหลักเกณฑ์เอง ความรู้ภาคปฏิบัติ ได้มาจากการปฏิบัติโดยตรง ความรู้แบบสร้างสรรค์เป็นความรู้ที่ได้รับเพื่อการผลิตหรือสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ

คานท์ แบ่งความรู้ออกเป็น 3 ระดับคือ ความรู้มีมาก่อนประสบการณ์ได้มาจากการทำหน้าที่ของเหตุผลโดยตรงเพียงอย่างเดียวไม่ได้อาศัยประสบการณ์ความรู้หลังประสบการณ์ ได้มาหลังการมีประสบการณ์หรือคุ้นเคยกับสิ่งต่าง ๆ มาแล้วด้วยประสาทสัมผัสและความรู้แบบเหตุผลเชิงวิจารณ์ คานท์กล่าวว่า “ความรู้ทุกชนิดสัมพันธ์กับประสบการณ์ แต่ไม่ใช่ความรู้ทุกอย่างต้องได้มาจากการประสบการณ์”

ลือก แบ่งความรู้ออกเป็น 5 ระดับ (กิริติ บุญเจือ, 2538: 50) คือ ความรู้สึกสัมผัส คือ การรับรู้สิ่งต่าง ๆ เฉพาะที่มีแบบเป็นของตนเอง ซึ่งมีอยู่ภายนอกตัวเรารู้ได้โดยตรง ความรู้ที่เป็นไปได้เป็นความรู้แบบมโนคติเชิงเดี่ยวเหมือนระดับที่หนึ่ง แต่เราไม่สามารถมีประสบการณ์โดยตรงวิชฌญาณเป็นความรู้แบบมโนคติเชิงซ้อนเป็นการเข้าใจความสัมพันธ์ของมโนคติเชิงเดี่ยว 2 อัน ขึ้นไป ความรู้ระดับอธิบายเป็นการรู้โดยการพิสูจน์โดยอาศัยหลักตรรกวิทยากับมโนคติเดิมที่มีอยู่แล้วต้องรักษาเงื่อนไขในการพิสูจน์ครบถ้วนจึงจะเชื่อได้และระดับวิवरณ์เป็นความรู้ทางศาสนาและศีลธรรมโดยเฉพาะ

ปรัชญาอินเดีย แบ่งความรู้ออกเป็น 2 ระดับคือ

1. ระดับการเรียนรู้ (cognition) หรือ ประมา หมายถึง ความรู้ทั่วไป
2. ระดับความรู้ (knowledge) หรือ ญาณ หมายถึง ความรู้ตามสถานะที่เกิดขึ้น

ปรัชญาของเซนแบ่งความรู้ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ระดับทัศนะหรือปรัชญา (Darshan) เป็นเพียงวิธีการแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะ บางครั้งเรียกว่า ระดับความรู้สึก (Perception)
2. ระดับความรู้หรือญาณ (jyana) ที่เกี่ยวกับสิ่งสากล (universal) บางครั้งเรียกว่า ระดับความเข้าใจ (conception)

พุทธปรัชญา แบ่งความรู้ออกเป็น 6 ระดับ (แสง จันทรงาม, 2534: 78-80) ดังนี้

1. ระดับวิญญาน (cognition) ความรู้สึกชั่วขณะที่เมื่อประสาทสัมผัสรับรู้อารมณ์
 2. ระดับสัญญา (perception) ความจำได้รู้จัก สามารถแยกแยะและจำแนกความต่างได้
 3. ระดับอภิญา (extra sensory perception) ความรู้เหนือระบบประสาทสัมผัส
- ธรรมดา
4. ระดับความคิด ระดับทฤษฎี (conception) ความรู้แบบรวบยอด ผลสรุปของความคิดที่ตกผลึก
 5. วิชฌญาณ (intuition) ความรู้แบบฉับพลันทันทีเหมือนฟ้าแลบเกิดจากจิตที่สงบ
 6. สัมโพธิญาณ (enlightenment) ความหยั่งรู้จริง ประจักษ์ชัดแจ้งตรงตามความจริงทั้งปวงทำลายความไม่รู้ซึ่งเป็นต้นตอของความเขลาทุกชนิด

สรุปความว่า ทฤษฎีความรู้ของนักปรัชญาทั้งหลาย ต่างสร้างขึ้นมาเพื่ออธิบายเกี่ยวกับ ความรู้ ลักษณะ ธรรมชาติ ประเภท ระดับ แหล่งเกิด การสร้างความรู้ รวมถึงกระบวนการตรวจสอบความรู้ สิ่งหนึ่งที่พบเห็นก็คือ ในทัศนะทางตะวันตกการแสวงหาความรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบข้อสงสัยของคนเท่านั้นต่างจากความรู้ทางปรัชญาตะวันออกที่นำความรู้ขึ้นมาประยุกต์ใช้เพื่อการสลัดออกจากความทุกข์เพราะการเวียนเกิดเวียนตาย

ประการสุดท้ายความรู้ทางวิทยาศาสตร์และศึกษาศาสตร์เป็นส่วนที่ทำให้กระบวนการวิธีที่สมควรแก่การตรวจสอบและการสร้างความรู้ของปรัชญาและศาสนา ดังนักปรัชญาร่วมสมัยหลายท่านที่มักอ้างว่าความรู้ที่น่าเชื่อถือที่สุดต้องอาศัยฐานความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นพื้นหาไม่ก็เป็นเพียงทฤษฎีที่ไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้ในชีวิตจริง ความรู้ที่แท้จริงต้องสามารถสร้างความเข้าใจชีวิตและโลกทั้งสามารถอยู่ในโลกได้อย่างเท่าทันความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก ผู้นั้นจะไม่มี ความทุกข์เพราะความรู้ที่ผิดพลาดและปลงไม่ลงจะเกิดความสุขด้วยความรู้จริงที่เรียกว่า ความรู้ก็เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนั่นเอง

แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับทัศนคติ

ทัศนคติ มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า Attitude มีรากฐานมาจากคำว่า Aptus ในภาษาละตินและเป็นคำที่มีความหมายกว้าง ซึ่งนักจิตวิทยาและนักสังคมวิทยา ได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย เช่น เป็นพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ถึงการมีทัศนคติอันเหมาะสมกับกลุ่มทางสังคมที่คนนั้นร่วมใช้ชีวิตอยู่ ขบวนการสร้างทัศนคติเกิดขึ้นหลังจากที่ทัศนคติอันใหม่แตกต่างจากครั้งแรก ซึ่งสืบเองมาจากความโน้มเอียงทางด้านแรงจูงใจและนิสัยความเคยชิน (มโนญ ตนะวัฒนา, 2536: 161)

Allport (1935: 272) “ทัศนคติ หมายถึงสภาวะความพร้อมทางด้านจิตใจและความคิดในการแสดงออก ที่เกิดขึ้นจากการจัดระบบโดยอาศัยประสบการณ์ในอดีต ซึ่งเป็นความพยายามในการกำหนดทิศทางของพฤติกรรม ที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการตอบสนองของแต่ละบุคคล ในการตอบสนองต่อวัตถุและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เขาเกี่ยวข้อง” เนื่องจากคำจำกัดความนี้ได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ จึงมีการเน้นถึงประสบการณ์ในอดีตว่ามีส่วนในการวางรูปแบบของทัศนคติ

Anastasi (1976: 3) ทักษะ ทักษะ หมายถึง ความโน้มเอียงที่จะแสดงออกว่าชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น เชื้อชาติ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ทักษะที่ไม่สามารถเห็นได้โดยตรง แต่สามารถสันนิษฐานพฤติกรรมภายนอกทั้งที่ต้องใช้ภาษาและไม่ต้องใช้ภาษา

กฤษณา ศักดิ์ศรี (2530: 184) ทักษะ หมายถึง ความรู้สึกและท่าทีของคนเราที่มีต่อสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นความรู้สึกในทางชอบ ไม่ชอบและมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งนั้นตามความรู้สึก

อาจสรุปได้ว่าทักษะเป็นตัวแทนของการแสดงความรู้สึกภายในแง่บวกต่าง ๆ ที่มีต่อโลกทางสังคมและโลกทางวัตถุ การแสดงออกนั้นประกอบด้วยปฏิกิริยาตอบสนองทางอารมณ์ ความรู้สึก ต่อสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งความรู้สึก ความคิดอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้น นอกจากนี้ ทักษะยังสะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์ในอดีต การเปลี่ยนพฤติกรรมและการส่งเสริมหน้าที่การงานที่จำเป็นสำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ดังนั้น หากบุคคลมีความโน้มเอียงที่จะต้องสนองต่อสิ่งต่าง ๆ ในรูปของการประเมินค่าในแง่บวกก็แสดงว่าบุคคลชอบและพอใจ หรือมีทักษะที่ดีต่อสิ่งนั้น หากประเมินค่าในแง่ลบ ก็หมายถึงความรู้สึกที่ไม่ดี แสดงว่าเขาไม่ชอบ หรือเกลียดสิ่งนั้น อยากจะหลีกเลี่ยงไม่อยากเข้าใกล้หรือมีทักษะที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

ทักษะก็คือ การลงความเห็นของความรู้จากที่ได้รับรู้ว่า สิ่งใด คนใด สถานการณ์ใด สถาบันใด ตัวใด ดีหรือไม่ดีเพียงใด (รังสรรค์ คำปวิ, 2541: 24) โดยที่ทักษะมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 3 ประการคือ

1. องค์ประกอบด้านความคิด ประกอบไปด้วยความรู้ ความคิดทั้งหมดของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นข้อเท็จจริง ความรู้และความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะเกิดจากประสบการณ์ส่วนตัวโดยตรงหรืออาจเกิดจากการเรียนรู้จากผู้อื่น

2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ ประกอบด้วยปฏิกิริยาตอบสนองทางด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ในรูปของการประเมินค่า อาจเป็นในแง่บวกหรือในแง่ลบก็ได้ ถ้าบุคคลใดมีความคิดหรือความเชื่อที่ไม่ดีต่อสิ่งใด เขาก็จะมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้นด้วย

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม ประกอบด้วยความพร้อมของทางด้านของบุคคลในการที่จะตอบสนองหรือแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่าง ๆ บุคคลจะปฏิบัติอย่างไรต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องขึ้นอยู่กับ 2 องค์ประกอบแรกคือ ความคิดและความรู้สึกหรืออารมณ์ที่มีต่อสิ่งเหล่านั้น ถ้าความคิดและความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นไปในทางลบ พฤติกรรมของ

เขาก็จะพยายามหลีกเลี่ยงจากสิ่งนั้น แต่ถ้าเป็นทางบวก พฤติกรรมที่เกิดขึ้นก็จะพยายามเข้าไปใกล้สิ่งนั้น ขณะเดียวกันการสังเกตจากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกก็สามารถพิจารณาถึงองค์ประกอบด้านความคิดและด้านอารมณ์หรือความรู้สึกของบุคคลได้เช่นเดียวกัน

ดังนั้นในการวัดทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เราจึงควรพิจารณาถึงองค์ประกอบของทัศนคติทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ มาเป็นเกณฑ์ในการวัดด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความแม่นยำและความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล การวัดทัศนคติทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ จึงสามารถใช้ทำนายแนวโน้มของพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างดี (จิราภรณ์ อารยะรังสฤษฎ์, 2533: 7)

มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีคุณภาพทางสมองสูง จึงมีทัศนคติได้มากมายหลายอย่าง ซึ่งทัศนคติเหล่านั้นจะเกิดมาจากประสบการณ์ การอบรมเลี้ยงดู อิทธิพลของสื่อมวลชน เหตุการณ์ที่ประทับใจ บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ความต้องการที่จะบรรลุผลตามที่ปรารถนาและอื่น ๆ อีกหลายประการ ซึ่งมนุษย์จะเรียนรู้หลังจากมนุษย์เกิด จะอย่างไรก็ตามในที่นี้จะกล่าวถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้บุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง 4 ประการคือ

1. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง เป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้พบกับเหตุการณ์นั้นมาด้วยตัวของเขาเองและการไปพบนั้นทำให้เกิดความฝังใจกลายเป็นทัศนคติของเขา ตัวอย่างเช่นเมื่อเราได้รับรางวัลจากบุคคลหนึ่ง เราอาจจะชอบบุคคลนั้นและจะเกิดทัศนคติในทางที่ดีต่อเขาในทางตรงกันข้าม ถ้าเราได้รับการลงโทษหรือได้รับการคับข้องใจ เราก็จะไม่ชอบเขาและอาจทัศนคติไปในทางไม่ดีต่อเขาได้หรืออีกตัวอย่างเช่น บุคคลคนหนึ่งเคยไปทัศนจรทางเครื่องบินหลายครั้งและบังเอิญครั้งหนึ่งเกิดเครื่องบินระเบิดคนตายไปหลายคน ตัวเองก็เกือบตายแต่รอดได้อย่างหวุดหวิด ประสบการณ์ครั้งนี้อาจทำให้เกิดการฝังใจกลายเป็นทัศนคติของเขาทำให้เขาไม่กล้าไปไหนมาไหนทางเครื่องบินอีกเลย การเกิดทัศนคติตามนัยนี้ เป็นเหตุการณ์ที่รุนแรงเพียงครั้งเดียวเท่านั้น อาจก่อให้เกิดทัศนคติขึ้นได้ทันที

2. การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ โดยปกติในชีวิตประจำวันของคนเราจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นในสังคมอยู่แล้ว จากการเกี่ยวข้องติดต่อกันทำให้เรารับเอาทัศนคติหลาย ๆ อย่างเข้าไว้โดยไม่ได้ตั้งใจ ทั้งนี้เพราะการเกี่ยวข้องกันนั้นจะอยู่ในลักษณะที่ไม่มีแบบแผน โดยมากจะเป็นในกลุ่มครอบครัว วงศ์เครือญาติหรือผู้ที่สนิทสนมกัน ตัวอย่างเช่น เรามักได้ยินพ่อแม่หรือผู้ปกครองจะพูดกับลูกเสมอว่า อย่าไปรังแกสัตว์หรือทำร้ายสัตว์ มันเป็นบาป ตายแล้วจะไม่มีความสุขเมื่อถูกรับกรรมสั่งสอนบ่อย ๆ ความรู้สึกอันนี้จะกลายเป็นทัศนคติได้

3. รูปแบบ มีบ่อยครั้งที่ทัศนคติของพัฒนาขึ้นมาจากการเลียนรูปแบบ กล่าวคือ เป็นการมองบุคคลอื่นว่าเขากระทำหรือปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างไร แล้วเราก็จำเอารูปแบบนั้นมาปฏิบัติ ซึ่งรูปแบบอันนั้นจะก่อให้เกิดทัศนคติได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับว่าผู้เป็นรูปแบบนั้นเป็นบุคคลที่เขายอมรับและนับถือเพียงใด ตัวอย่างเช่น ในครอบครัวหนึ่ง ผู้เป็นพ่อชอบเล่นกับสัตว์เลี้ยงในบ้านเสมอ เช่น สุนัข แมว และไม่ว่าผู้เป็นพ่อนั้นจะจับสัตว์เลี้ยงโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม หลังจากนั้นจะต้องไปล้างมือเสมอ จากการสังเกตเห็นประจำของลูก อาจทำให้ลูกแปลความหมายได้ว่าจับสัตว์เลี้ยงจะติดมือหรือสัตว์นอนกับพื้นอาจมีเชื้อโรคสกปรก ฉะนั้นเมื่อเด็กเห็นบ่อย ๆ เข้า ประกอบกับพ่อเป็นผู้ที่เขาเคารพรัก เมื่อเล่นกับสัตว์เลี้ยงจะระวังด้วยการล้างมือลักษณะดังกล่าวก็เป็นทัศนคติของเด็ก ทั้งนี้เพราะมีพ่อเป็นผู้ให้เลียนรูปแบบ

4. องค์ประกอบของสถาบัน อันได้แก่ โรงเรียน วัด ครอบครัว หน่วยงาน สมาคม องค์กรต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสถาบันเหล่านั้นมีส่วนในการสร้างทัศนคติให้แก่บุคคลได้อย่างมากมาย เช่น โรงเรียนเป็นสถานที่ให้ความรู้และอบรมสั่งสอนให้เด็กได้ประพฤติปฏิบัติและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพในวันข้างหน้า ดังนั้นบุคคลทั่วไปจึงมองว่าโรงเรียนเป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งที่สำคัญที่จะต้องอยู่ในสังคมเพื่อช่วยพัฒนาความรู้ ความสามารถ ของบุคคลในสังคม (ถวิล ธาราโกชน, 2532: 50-51) ซึ่งทัศนคตินี้มีลักษณะดังนี้

1. ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล ชีวิตของบุคคลเจริญวัยขึ้นมาท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน เด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะได้รับการปลูกฝังในสิ่งที่ดีงาม ได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่ดีเป็นความรู้ที่ได้รับไว้ต่อมาก็จะเกิดความรู้สึกและแสดงพฤติกรรมออกมา นับว่าเป็นทัศนคติที่ดีเป็นส่วนใหญ่ ในทางตรงกันข้าม เด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีเมื่อเจริญวัยขึ้นก็อาจมีทัศนคติที่ไม่ดี

2. ทัศนคติเกิดจากความรู้สึกที่สะสมไว้นาน สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลในการกล่อมเวลาบุคลิกภาพของเด็ก เมื่อเจริญเติบโตขึ้นก็ได้รับการสะสมความรู้สึกในด้านต่าง ๆ ไว้ เช่น ความเชื่อในเรื่อง ภูตผี ปีศาจ ความรู้สึกที่ถูกเลี้ยงดูเข้มงวดจากพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง ความรู้สึกของเด็ก ที่เป็นลูกกำพร้า ความรู้สึกของเด็กที่ไม่มีอาหารกลางวันรับประทาน ความรู้สึกของเด็กที่ได้รับ ความไม่ยุติธรรม บรรดาความรู้สึกต่าง ๆ เหล่านี้ เด็กจะเก็บสะสมไว้เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะ เป็นความรู้สึกหรือทัศนคติในเรื่องนั้น ๆ ฝังแน่นอยู่ในบุคคลดังกล่าวแล้ว

3. ทัศนคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล การกระทำหรือพฤติกรรมของ บุคคลย่อมมีสาเหตุเสมอ ในบรรดาพฤติกรรมของบุคคลนอกจากจะมีสาเหตุแล้วยังขึ้นอยู่กับ อิทธิพลของทัศนคติอีกด้วย เพราะทัศนคติมีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล เช่น เด็กที่มีทัศนคติที่ดีต่อครูและต่อโรงเรียนก็อยากจะมาโรงเรียน ในบางครั้งแม้ผู้ปกครองให้หยุดเรียน

ก็ไม่ยอมหรือบุคคลที่มีทัศนคติไม่ดีต่อใครคนหนึ่ง เขาจะไม่เห็นด้วยกับคำพูดของบุคคลนั้น ๆ เสมอ

4. ทัศนคติสามารถถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมมีพฤติกรรมที่ต้องเกี่ยวข้องกับเสมอและชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่ เป็นคณะ เมื่อบุคคลอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีการติดต่อสื่อความหมายและมีสัมพันธภาพต่อกัน ก็เป็นช่องทางที่ทำให้บุคคลสามารถถ่ายทอดทัศนคติไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ เช่น บิดามารดาถ่ายทอดทัศนคติของตนให้แก่บุตร ครูถ่ายทอดทัศนคติให้แก่นักเรียน ปู่ย่า ตายายถ่ายทอดทัศนคติของตนเองให้แก่บุตรหลาน

โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่

(สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่, 2542: 20) การเริ่มต้นของเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น เกิดขึ้นหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเพื่อทอดพระเนตรการดำเนินการของศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2535 ในโอกาสนั้นได้ทอดพระเนตรสภาพภูมิประเทศการทำนาปลูกข้าวของราษฎร บ้านกุดตอแก่น อำเภอลำทะเมนชัยและทรงพบว่าเกษตรกรมีความลำบากยากยิ่ง ในการทำมาหากินและโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความขาดแคลนนํ้าอย่างมาก ด้วยเหตุนี้เอง พระองค์จึงได้พระราชทานแนวพระราชดำริ ให้พิจารณาจัดหานํ้าเพื่อสนับสนุนการเพาะปลูกของราษฎร โดยดำเนินการขุดสระเก็บนํ้าตามแนวคิดใหม่

และตามที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2540 เห็นชอบแผนการปฏิบัติการบรรเทาปัญหาการว่างงาน เสนอโดยกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมและ ได้กำหนดให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับผิดชอบในแผนการปฏิบัติระยะยาวให้ดำเนินการในโครงการพัฒนาการเกษตรเพื่อรองรับแรงงานที่กลับสู่ชนบท ภายใต้โครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริโดยให้ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทำหน้าที่ประธานคณะกรรมการ ทั้งนี้ให้คณะกรรมการทำหน้าที่ในการกำหนดมาตรการและแผนงานในการช่วยเหลือแรงงานที่ว่างงานหรือถูกเลิกจ้างที่เดินทางกลับภูมิลำเนาและประสงค์จะประกอบอาชีพด้านการเกษตรให้ได้ทำงานมีอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืน โดยให้กำหนดกิจกรรมและแผนปฏิบัติทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว รวมทั้งให้คำแนะนำและกำกับดูแลหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อให้ดำเนินการเป็นไปตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดไว้

หลักการและเหตุผลของทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

1. ในการทำการเกษตรเป็นวิถีชีวิตของเกษตรกร และชาวนาชนบทซึ่งส่วนใหญ่ผูกติดกับแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น น้ำฝนและแม่น้ำลำธารต่าง ๆ พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่กว่า 70% อยู่นอกเขตชลประทาน ทำให้เกษตรกรต้องอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติเพียงอย่างเดียวในการทำ การเกษตรและในปัจจุบันการเสียลุ่มของระบบนิเวศน์ได้ก่อให้เกิดความแปรปรวนของดินฟ้า อากาศ ฝนตกไม่สม่ำเสมอฝนทิ้งช่วงน้ำไหลบ่าเมื่อฝนตกหนัก อันเกิดจากสภาพป่าถูกทำลาย และ เกิดภาวะแห้งแล้ง ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรและการบริโภคในครัวเรือนเกือบทุกภาคของ ประเทศระดับน้ำในแม่น้ำ ลำธารต่าง ๆ ลดต่ำลงจนบางแห่งแห้งขอด อันถือเป็นวิกฤตที่สำคัญของ ชาวนาชนบทของประเทศร่วมกัน

2. ในวาระที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์ครบรอบ 50 ปี พระองค์ ทรงมีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นในการช่วยเหลือและแก้ปัญหาดังกล่าว และทรงทราบด้วยพระปรีชาญาณ ของพระองค์ว่า “แหล่งน้ำเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด” โครงการพัฒนาแหล่งน้ำหรือทฤษฎีใหม่ ตามแนว พระราชดำริจึงได้เกิดขึ้นล่าสุดสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับการจัดการน้ำเพื่อ การเกษตรและการต่อสู้ภัยแล้ง โดยตั้งเป็นทฤษฎีใหม่ ซึ่งได้ผ่านการสรุปจากการทดลองของมูลนิธิ ในพระองค์ที่วัดมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบงและตำบลเขาหินพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. มุ่งส่งเสริม และสนับสนุนให้องค์กรชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้และร่วมมือกัน ในการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในไร่นาของตนเองอันจะก่อให้เกิดการทำไร่นาสผสมผสานและ เกษตรผสมผสานที่สามารถเลี้ยงชีพได้ตลอดปีและยังเอื้ออำนวยให้การเกษตรมีส่วนในการฟื้นฟู สิ่งแวดล้อมควบคู่กับการสืบสานวิถีชีวิตและวัฒนธรรมให้ยั่งยืน

2. พัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น ทั้งในด้านการศึกษา สาธารณสุข สุขภาพอนามัยและสวัสดิการสังคม โดยเน้นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการพัฒนา

3. มุ่งเชื่อมประสานการเรียนรู้ทรัพยากรและความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชนภาคองค์กรพัฒนาชนบท ภาควิชาการและสื่อสารมวลชน ให้มีส่วนสนับสนุนให้เกิดการ ผนึกกำลังพัฒนาแหล่งน้ำให้กว้างขวางทั่วประเทศร่วมกับองค์กรชุมชนและเกษตรกรในทุกภาคของ ประเทศ

กลุ่มเป้าหมาย

เพื่อให้การเร่งรัดการดำเนินการตามโครงการพื้นที่กับฤดูกาลผลิตปี 2541 จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงศักยภาพตามแนวทางการดำเนินงานโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินโครงการให้ประสบผลสำเร็จ จึงกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะดำเนินการในปี 2541 จำนวน 8,000 แห่ง และปีต่อ ๆ ไป ปีละประมาณ 8,000 แห่งโดยจัดลำดับความสำคัญของกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1. กลุ่มแรงงานคือนดินที่มีความประสงค์จะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือครอบครัวที่มีแหล่งน้ำอยู่แล้ว
2. กลุ่มเกษตรกรทั่วไปที่มีความประสงค์จะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือครอบครัวที่มีแหล่งน้ำอยู่แล้ว
3. กลุ่มแรงงานคือนดินที่มีความประสงค์จะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือครอบครัวและยังไม่มีแหล่งน้ำ
4. กลุ่มเกษตรกรทั่วไปที่มีความประสงค์จะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือครอบครัวและยังไม่มีแหล่งน้ำ

แนวทางในการดำเนินโครงการ

1. เนื่องจากหลักการของทฤษฎีใหม่ โดยเฉพาะในขั้นที่ 1 ที่เน้นถึงการทำการเกษตรในระดับที่ให้เกษตรกรทำการผลิตที่พึ่งพาตนเองได้ด้วยวิธีง่าย ค่อยเป็นค่อยไป ตามกำลังให้พอมีพอกินไม่อดอยาก จากการดำเนินการในลักษณะทดลองสาธิต
2. จะต้องดำเนินการโครงการในลักษณะที่ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในขบวนการเรียนรู้ที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการตัดสินใจในแผนการผลิตด้วยตัวเกษตรกรเองและเป็นลักษณะทางเลือกหนึ่งของเกษตรกร
3. ต้องดำเนินการสร้างเครือข่าย ในระบบการส่งเสริมในลักษณะของโครงการสาธิต เพื่อให้เกษตรกรเรียนรู้ประสบการณ์จากเกษตรกรที่ได้รับความสำเร็จในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่มาแล้ว
4. ความช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิตและเงินทุน ควรให้เกษตรกรเป็นผู้จัดหาโดยอิสระในกรณีที่เกษตรกรมีความสามารถในการลงทุน เช่น มีที่ดินเป็นของตนเอง ควรให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการลงทุนด้วยเงินออมของตนเอง
5. การกำหนดพื้นที่เป้าหมายและกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย ต้องคำนึงถึงศักยภาพของพื้นที่ซึ่งควรเป็นพื้นที่ที่สามารถเก็บกักน้ำได้หรือในพื้นที่แหล่งน้ำที่สามารถกระจายน้ำ

ชลประทานได้ ทั้งนี้ กลุ่มเกษตรกรเป้าหมายควรแบ่งแยกกลุ่มที่ชัดเจน ระหว่างกลุ่มที่มีที่ดินเป็นของตนเองและกลุ่มที่ยังไม่มีที่ดินทำกินซึ่งมาตรการสนับสนุนจะแตกต่างกัน

วิธีการดำเนินงาน

เกษตรกรทฤษฎีใหม่นี้ เกษตรกรรายย่อยสามารถปฏิบัติได้ โดยมีพื้นที่อย่างต่ำประมาณ 5 ไร่ มีแรงงานในครอบครัว 2 – 3 คน แต่การลงทุนช่วงแรกค่อนข้างสูง เกษตรกรที่ไม่มีเงินทุนพอ อาจขอความช่วยเหลือจากภายนอกได้ เช่น ทางราชการ มูลนิธิ และเอกชน เป็นต้น โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน (เกษม พวงจิก, 2539: 14-15) ดังนี้

พื้นที่ร้อยละ 30 แรก ใช้ปลูกข้าว ควรเลือกพื้นที่ที่กลุ่มทำเป็นนาข้าว พันธุ์ข้าวที่ใช้ในพื้นที่นั้นน้อยควรเป็นข้าวไร่ มีอายุสั้น ปลูกโดยวิธีหยอด ส่วนพื้นที่ที่มีน้ำเพียงพอควรปลูกข้าวพันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตสูง จากกรมวิชาการเกษตร หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้วสามารถที่จะปลูกพืชไร่อื่น ๆ หมุนเวียนได้ เป็นการเพิ่มรายได้และได้ปุ๋ยพืชสดบำรุงดิน เช่น ถั่วลิสง ถั่วเหลือง ถั่วเขียว และข้าวโพด เป็นต้น โดยอาศัยน้ำจากบ่อที่ขุดขึ้นมา

พื้นที่ร้อยละ 30 ที่สอง เป็นพื้นที่ขุดบ่อหรือสระน้ำ โดยแหล่งน้ำถือเป็นหัวใจของการเกษตร การขุดบ่อน้ำต้องคำนวณขนาดความกว้าง ยาว ลึก ให้พอดีกับพื้นที่ เพื่อจะได้มี น้ำใช้ตลอด (พื้นที่การเกษตร 1 ไร่ ใช้น้ำประมาณ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี) การขุดบ่อควรเริ่มทำในฤดูแล้งหรือต้นฤดูฝนเพื่อจะได้มีน้ำฝนในฤดูเก็บไว้ใช้ได้ทัน บ่อน้ำควรลึก ประมาณ 4 เมตร ดินที่ได้จากการขุดขึ้นมานำมาปรับบริเวณขอบบ่อให้เรียบ สามารถใช้ปลูกพืชได้ เช่น ถั่วเขียว มะพร้าว น้ำหอม มะละกอ ฝรั่ง และพืชผักสวนครัว เป็นต้น แต่ดินอาจจะมีคุณสมบัติไม่ค่อยเหมาะสมต่อการปลูกพืชจึงควรปรับปรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุบ้างตามความเหมาะสม น้ำที่กักเก็บภายในบ่อยังใช้เลี้ยงปลาชนิดต่าง ๆ ได้อีก รวมทั้งปลูกพืชน้ำต่าง ๆ ได้ เช่น ผักบุ้ง ผักกะเฉด และสายบัว เป็นต้น

พื้นที่ร้อยละ 30 ที่สาม ใช้ปลูกพืชไร่และพืชสวน พืชไร่เป็นพืชอายุสั้น ควรปลูกแซม พืชสวน เพราะช่วงแรกพืชสวนยังต้นเล็กมีที่ว่างให้ปลูกพืชไร่แซมได้ พืชสวนที่กล่าวถึงนี้คือ ไม้ผล การเลือกไม้ผลที่จะนำมาปลูกควรให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสภาพแวดล้อม รวมทั้งตลาดมีความต้องการสูง ไม้ผลยืนต้นที่นิยมปลูกกันมากในพื้นที่ภาคกลาง ได้แก่ มะม่วง ขนุน กระท้อนและมะพร้าวน้ำหอม เป็นต้น ในระหว่างแถวของไม้ผลช่วงยังเล็ก สามารถปลูกแซมด้วย ไม้ประดับ พืชสมุนไพร ไม้ใช้สอยบางชนิด (เช่น สะเดา และไม้ไผ่ เป็นต้น) ควรแบ่งพื้นที่ปลูกพืชพวกนี้ไว้บ้างเพื่อไว้รับประทานในครอบครัว หรือใช้ประโยชน์ต่อไปในภายหน้า

พื้นที่ร้อยละ 10 สุดท้ายเป็นที่อยู่อาศัย และปลูกสร้างอื่น ๆ เช่น โรงเพาะเห็ด คอกเลี้ยงสัตว์ แปลงดอกไม้ ไม้ประดับ (ใช้ประดับบ้าน) ไม้ใช้สอยบางชนิด เพื่อใช้บ่งชี้ให้กับที่อยู่อาศัยและให้ร่มเงาคล้ายร้อนกับเกษตรกรรมไปถึงพื้นที่ที่เป็นถนนหนทางเข้ามายังบ้านพัก

การจัดสรรพื้นที่ แล้วทำการเกษตรกรรมแบบที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นขั้นตอนของการเกษตรแผนใหม่ ยังมีขั้นตอนต่อไปอีกคือ ให้เกษตรกรรายย่อยที่เริ่มทำการเกษตรแบบนี้ รวมพลังกันในรูปแบบของกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดพลังงานขึ้นมาจะได้ ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนหรือพ่อค้าคนกลาง ความร่วมมือ ดังกล่าวเช่น ในด้านการผลิต ด้านการตลาด ความเป็นอยู่สวัสดิการ การศึกษา สังคม และศาสนา ทั้งนี้ด้วยความร่วมมือของหน่วยราชการ หรือบริษัทเอกชนต่าง ๆ เพื่อให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

เป็นที่น่าสังเกตเป็นอย่างยิ่งว่าสิ่งที่พระองค์ท่านทรงเรียกว่า “ทฤษฎี” นั้นผู้ที่ได้อ่าน “ทฤษฎี” ของพระองค์ท่านจะรู้สึกเหมือนเป็นแนวทางปฏิบัติมากกว่าจะเป็นทฤษฎี และพระองค์ท่านเองได้ระบุไว้ เช่นนั้น นี่เป็นพระราชอัจฉริยภาพของพระองค์ท่านที่ทรงต้องการให้นำทฤษฎีนั้นไปใช้ปฏิบัติมากกว่าไปท่องจำ เมื่อนำไปใช้ปฏิบัติแล้วบังเกิดผลจะทราบซึ่งถึงแนวคิดหรือทฤษฎีของพระองค์ ดังนั้น ทฤษฎีนั้นคืออะไรกันแน่ สิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเรียกว่า “ทฤษฎี” จริง ๆ แล้วเป็นทฤษฎีหรือไม่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ขอคำนิยามสั้น ๆ ว่า ทฤษฎีคือ คำอธิบายเชิงศาสตร์ที่แสดงเหตุและผลของการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ (Kaplan, 1964) ทฤษฎีขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคือ คำอธิบายเกี่ยวกับการยกมาตรฐานการครองชีพของเกษตรกรรายย่อยของประเทศไทยที่มีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของครอบครัวไทย ทฤษฎีดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นถึง การทรัพยากรที่ดินและน้ำ องค์กรประชาชน และความร่วมมือกับองค์กรภายนอกชุมชนในการพัฒนา

“ทฤษฎีใหม่” ของพระองค์ชี้ให้เห็นว่าน้ำเป็นปัจจัยสำคัญของเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ยประมาณ 10 - 15 ไร่ ให้มีการขุดสระน้ำประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่ที่มีความลึก 4 เมตร เพื่อใช้ในการเกษตร ที่เหลือแบ่งเป็นนาข้าว 5 ไร่ พืชไร่พืชสวน 5 ไร่และที่อยู่ 2 ไร่ หากดำเนินการตามเกษตรกรจะเพียงพอที่จะเลี้ยงตนเองได้ในระดับประหยัดก่อนในส่วนนี้ถือเป็นทฤษฎีในขั้นที่หนึ่ง แต่การลงทุนขั้นต้นนั้นค่อนข้างสูง เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก (ทางราชการ, ทางมูลนิธิ และเอกชน) ส่วนทฤษฎีในขั้นที่สอง เมื่อเกษตรกรรายย่อยได้พัฒนาถึงขั้นยังชีพและหลุดพ้นจากการดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดเฉพาะครอบครัวไปวันหนึ่ง ๆ แล้ว

และผ่านไปหลาย ๆ ปี ผลผลิตและรายได้จะมีเพิ่มขึ้น เกษตรกรจำเป็นต้องปรับปรุงตัวเองรวมกลุ่มกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ และร่วมแรงกันในเรื่องต่าง ๆ เช่น

1. การผลิต (พันธุ์พืช เตรียมดินชลประทาน ฯลฯ)
2. การตลาด (ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิต)
3. การเป็นอยู่ (กะปิ น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ ที่ผลิตไม่ได้เอง)
4. สวัสดิการ (สาธารณสุข ยารักษาโรค เงินกู้ ฯลฯ)
5. การศึกษา (โรงเรียนทุนการศึกษา ฯลฯ)
6. สังคมและศาสนา เป็นต้น

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นความจำเป็นของชีวิตประจำวัน แต่ไม่อาจลงทุนลงแรงเพียงลำพัง ได้จะต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างเพื่อนบ้านและของหน่วยราชการ มูลนิธิและเอกชน เมื่อกิจการขั้นที่หนึ่งและขั้นที่สองเติบโตขึ้นจำเป็นจะต้องพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอีกโดยติดต่อร่วมมือกับแหล่งเงินทุน (ธนาคาร) และแหล่งพลังงาน (บริษัทน้ำมัน) หรือเอกชนเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ตั้งและบริหารโรงสี ตั้งและบริหารร้านสหกรณ์ (1, 3) ช่วยการลงทุน (1, 2) ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต (4, 5, 6) เป็นต้น ทั้งนี้ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับบริษัทจะได้รับประโยชน์เกษตรกรขายข้าวในราคาสูง ธนาคารกับบริษัทซื้อข้าวในราคาต่ำ เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคในราคาต่ำ เช่น สหกรณ์ ราคาขายส่ง

ปัจจุบันการเกษตรผสมผสาน หรือเกษตร “ทฤษฎีใหม่” แบบประยุกต์หลายพื้นที่ประสบความสำเร็จขั้นที่หนึ่งไปมากแล้ว จึงได้เริ่มทำการเกษตร “ทฤษฎีใหม่” ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 ไปบ้างและได้รับความสำเร็จพอควร จึงทำให้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเกษตร “ทฤษฎีใหม่” ได้พัฒนาและขยายผลไปอย่างรวดเร็วซึ่งเป็นไปตามพระราชปณิธานและพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ในทางพุทธ ทฤษฎีหรือทิวิ หมายถึง ความเห็น ทฤษฎีจึงไม่ใช่รูปแบบทฤษฎีใหม่ จึงเป็นความเห็นใหม่ เป็นหลักคิดที่ต้องนำมาปรับใช้ให้เป็นรูปธรรมอีกครั้งหนึ่ง ภายใต้งื่อนไขของ “ทุน” เช่น ความรู้ ที่ดิน แหล่งน้ำ พันธุ์ไม้ กลุ่ม ฯลฯ ที่มีอยู่จริงในครอบครัวและชุมชน มีการทบทวนวิเคราะห์และสังเคราะห์เกิดเป็นความเห็นใหม่ขึ้นมา ดำเนินการตามความเห็นใหม่นั้นสู่รูปธรรมพื้นฐานแห่งความเป็นจริงและเป็นอิสระ

กระบวนการเรียนรู้พื้นฐานทฤษฎีใหม่

ความจริงหรือของจริง ของแต่ละคนนั้นแตกต่างกัน รูปธรรมของทฤษฎีใหม่ที่จะนำไปสู่การพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ของเกษตรกรไทยจึงไม่ตายตัวเป็นแบบเดียวทั้งหมด แต่จำเป็นต้องสร้างกระบวนการสำคัญคือ การเรียนรู้ให้เกิดกับคน ครอบครัว ชุมชนและสังคมให้ได้เพื่อให้มี ‘ปัญญา’ ที่เพียงพอที่จะรู้ว่า อะไรคือ ‘ความจริง’ หรือ ‘ของจริง’ ที่เรามีอยู่ อะไรคือ ‘ความไม่พอ’ ที่ทำให้เกิดทุกข์ อะไรคือสาเหตุและเราจะแก้ไขได้อย่างไร เช่น ปัญหาคือ เราต้องกินทุกวัน วันละอย่างน้อยสามมื้อ แต่เรามีไม่พอกิน ต้องยืมเขากินก่อน พืชที่ปลูกนั้นกินไม่ได้ทั้งนั้น ปีหนึ่งเก็บเกี่ยวขายได้ครั้งเดียว ขายให้ได้เงินแล้วจึงนำเงินนั้นไปซื้อกินต่อหนึ่ง เช่นนี้แล้วทำไมเราไม่ทำการเกษตรที่ทำให้มีกินเป็นพื้นฐานก่อน จัดการที่ดินที่มีอยู่ให้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่กิจกรรมที่เลือกทำขึ้นอยู่กับแรงงานในครอบครัว ทำให้เรามีกินอย่างพอเพียง ทั้งในด้านคุณค่าประโยชน์ต่อร่างกายและคุณค่าต่อชีวิต เช่น ขนุน เป็นไม้มงคลอย่างหนึ่งที่ควรปลูกไว้ในบริเวณบ้านสามารถนำมารับประทานได้หลากหลาย ทั้งขนุนอ่อน ขนุนสุก ไม้ขนุนเป็นไม้มีค่า เครื่องดนตรีไทยบางชนิดต้องทำจากไม้ขนุนเท่านั้น จึงจะสวยงามและมีเสียงที่ไพเราะ หากเรามีขนุนในบ้านหลายต้นกินไม่ทันก็สามารถที่จะขายเป็นขนุนอ่อนต้มได้หรือถ้าสุกแก่ก็ทำเป็นขนุนกวนอร่อยไม่เบาทีเดียว (การปลูกขนุนไว้หลังบ้านจึงเชื่อว่าจะมีคนเกื้อกูลสนับสนุนค่าจุน)

เมื่อได้มาซึ่งสิ่งที่เราไม่มีและไม่พอแล้ว ยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งเราต้องเรียนรู้และสร้าง ‘ความรู้จักพอ’ ให้เกิดขึ้นด้วย เพราะหากไม่รู้จักพอปัญหาความไม่พอก็จะเกิดขึ้นเช่นเดิม กระบวนการสำคัญที่จะเสริมสร้างความพอเพียงให้กับชีวิต ครอบครัว ชุมชนและสังคมคือ ระบบเศรษฐกิจพื้นฐานที่อุตสาหกรรมชุมชนและธุรกิจชุมชนเป็นเครื่องมือ เพราะนอกจากการเกษตรทำให้มีกินเป็นพื้นฐานแล้ว เราต้องยอมรับว่าในเงื่อนไขที่เป็นจริงเราผลิตทุกอย่างที่เป็นความจำเป็นชีวิตได้ไม่ทั้งหมด เราจึงต้องสร้างเครื่องมือขึ้นมาจัดการให้เกิดการแลกเปลี่ยนส่วนเกินที่เรามีกับส่วนขาดที่เราไม่มีหรือไม่พอให้กับครอบครัว ชุมชนและสังคม เกิดพอเพียง และยั่งยืน

จากการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาเกษตรรายย่อยในพื้นที่ชนบทของคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภาได้ข้อสรุปของกระบวนการเรียนรู้ มีอยู่ 10 ระบบที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันอย่างเป็นกระบวนการ เรียกว่า “แนวทางการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของชุมชน” หรือ “ชุมชนยั่งยืน” (sustainable community) ดังนี้

1. ระบบคุณค่า เป็นนามธรรมที่คอยกำกับกิจกรรมหรือการดำเนินกิจกรรมของระบบอื่น ๆ โดยมี “คน” และ “การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน” เป็นเป้าหมายสำคัญ ระบบคุณค่าจะเน้น

การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน (สังคมหรือชุมชน) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ (การผลิตรายการวิทยุและการเลือกใช้เทคโนโลยี) และคนกับคุณธรรม (กายและจิต) ระบบคุณค่าจึงปรากฏอยู่ในกฎระเบียบต่าง ๆ ของสังคม ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และกระบวนการถ่ายทอดเรียนรู้ของชุมชน

2. ระบบการเรียนรู้ เป็นแกนกลางของกิจกรรมทุกระดับ เป็นการเรียนรู้ที่ต่อเชื่อมความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนเข้ากับความรู้ทางสากล พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องและรับใช้ชีวิตและชุมชนในปัจจุบัน กิจกรรมหรือระบบอื่น ๆ จึงต้องมีการเรียนรู้เฉพาะระบบหรือเฉพาะด้าน โดยมี ‘ภูมิปัญญา’ เป็นแกนกลาง เชื่อมร้อยความรู้ทุกส่วนเข้าด้วยกันเป็นองค์ความรู้ใหม่ของชุมชนไทย

3. ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนคือ การเกษตรที่คำนึงถึงวงจรความอุดมสมบูรณ์โดยธรรมชาติ หลีกเลี่ยงเทคนิคหรือวิธีการทางการเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อวิถีธรรมชาติ เกษตรกรรมยั่งยืนในทางรูปธรรม จึงหมายรวมถึงเกษตรผสมผสานวนเกษตร ไร่นาสวนผสม เกษตรธรรมชาติ พุทธเกษตรกรรม ฯลฯ ที่มีเป้าหมายเพื่อการบริโภคและมีส่วนเกินเพื่อการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนทั้งผ่านระบบการแลกเปลี่ยนแบบวัฒนธรรมชุมชนและแบบใหม่

4. ระบบทุนชุมชน ความคิดที่ก่อตัวขึ้นจากปัญหาหนี้สินและการพึ่งพาสถาบันของระบบใหม่คือ การพึ่งตนเองด้านทุน หรือนัยหนึ่งคือระบบการสะสมทุนของชุมชน ที่มีรูปแบบและวิธีการทางวัฒนธรรมเข้ามามีบทบาท ทั้งในด้านการระดม การบริหารจัดการ หลักเกณฑ์และกฎระเบียบต่าง ๆ รากฐานความคิดจึงแตกต่างจากการสะสมทุนของระบบทุนนิยมและมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองปัจจัยพื้นฐานของสมาชิกในชุมชน

5. ระบบธุรกิจชุมชน หรือการตลาดที่ชุมชนต้องการ ซึ่งประกอบด้วย การจัดการด้านการตลาดเพื่อเพิ่มพูนมูลค่าของผลผลิตของตนเอง การจัดการด้านการตลาดเพื่อลดต้นทุนสินค้าอุปโภคบริโภคที่ชุมชนผลิตเองไม่ได้ ต้องนำเข้าจากภายนอกชุมชนและสุดท้ายคือการจัดการด้านระบบการแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างชุมชนต่อชุมชนและระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค

6. ระบบอุตสาหกรรมชุมชน เป็นระบบคู่กับระบบธุรกิจ แต่มีรากฐานมาจากระบบการพึ่งตนเองเดิมที่ครอบครัวเป็นผู้แปรรูป เก็บถนอมผลผลิตของตนเองไว้บริโภคในระยะยาวและเทคนิควิทยาการแปรรูปต่าง ๆ ที่ไม่ได้รับโอกาสในการพัฒนาโดยชุมชนและเป็นของชุมชนเอง อุตสาหกรรมชุมชนจึงมี 3 แบบคือ อุตสาหกรรมชุมชนแปรรูปผลผลิต อุตสาหกรรมชุมชนผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรในท้องถิ่นและอุตสาหกรรมชุมชนที่นำวัตถุดิบจากภายนอกมาผลิตเพื่อตอบสนองการบริโภคและใช้สอยในชุมชน

7. ระบบสิ่งแวดล้อม นอกเหนือจากการเกษตรและอุตสาหกรรมที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแล้ว ระบบสิ่งแวดล้อมของชุมชนยังครอบคลุมถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อวิถีชีวิต ระบบสิ่งแวดล้อมจึงหมายถึงรวมถึง ดิน น้ำ ป่า อากาศ การจัดการทางกายภาพของชุมชนและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการเจริญชีวิตด้วย

8. ระบบสวัสดิการชุมชน การคิดในครั้งแรกของชุมชนคือ ชาวบ้านต้องมีสวัสดิการเหมือนข้าราชการ เมื่อรัฐให้ไม่ได้ชุมชนต้องดำเนินการเอง จึงมีกองทุนที่เกิดจากการนำผลกำไรของกองทุนชุมชนต่าง ๆ มาจัดสรรเป็นค่ารักษาพยาบาล ค่าทำศพ บำนาญ ฯลฯ เมื่อสำเร็จแล้วพบว่า เป้าหมายสำคัญของระบบสวัสดิการชุมชนคือ การสร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิตร่วมกันหลักประกันที่ว่านี้อาจหมายรวมถึง การช่วยเหลือให้ผู้ไม่มีที่ดินทำกินมีที่ดินทำกินของตนเองได้ด้วย

9. ระบบการรักษาสุขภาพของชุมชน ตั้งอยู่บนฐานของความรู้ด้านการแพทย์ที่เรียกรวม ๆ ว่าแผนไทย ซึ่งไม่ได้เน้นที่การรักษา แต่เน้นการดูแลสุขภาพ ซึ่งเชื่อมโยงตั้งแต่ภาวะร่างกายของคน ฤดูกาล อาหาร และยาสมุนไพร เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการการผลิตในระบบเกษตรกรรมยั่งยืนและระบบการรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

10. ระบบการจัดการของชุมชน นอกเหนือจากการที่ทุกระบบมีการจัดการของตนเอง แล้วทั้งชุมชนจะต้องมีการจัดการร่วมเพื่อให้อยู่ในทิศทางเดียวกัน ระบบการจัดการชุมชนนี้อาจหมายถึงระบบแม่ของทั้ง 9 ระบบที่ทำให้องค์กรชุมชน ที่เกิดขึ้นพัฒนาภาวะความเป็นสถาบันทางสังคมที่สมาชิกในชุมชนพึงพาได้ ทดแทนบทบาทของสถาบันหมู่บ้านที่อ่อนตัวลง

แม้ว่าแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่จะได้รับการเผยแพร่สู่สาธารณชนในวงกว้างเมื่อไม่นานมานี้ แต่จุดมุ่งหมายในการพัฒนาตามแนวทางทฤษฎีใหม่แสดงให้เห็นความแน่วแน่ในกระแสพระราชดำริและวิสัยทัศน์การพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยนับตั้งแต่ได้ทรงปกครองประเทศมาจนถึงปัจจุบัน ทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่เน้น “คน” เป็นจุดศูนย์กลาง กล่าวคือ การทำให้บุคคลมีความสามารถที่จะดำรงชีพได้อย่างผาสุกตามอัธยาศัย อันเป็นผลมาจากการร่วมมือร่วมใจของคนในชาติทั้งหมดที่จะช่วยเกื้อกูลสร้างสรรค์ประเทศชาติให้รุ่งเรืองต่อไป ทั้งนี้ได้ทรงคำนึงถึงการพัฒนาในเชิงกระบวนการมากกว่าเป็นผลลัพธ์หรือเป้าหมาย ดังพระราชดำรัสที่ว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ตอน ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้น โดยลำดับ” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 2540: 256) นอกเหนือจากการพัฒนาความสามารถในการ

เพาะปลูกข้าวและไม้ผลต่าง ๆ ไว้บริโภคในครัวเรือน กระทั่งสามารถขายผลผลิตบางส่วนซึ่งก่อให้เกิดรายได้ในการยังชีพในระดับพอเพียงแล้วทฤษฎีใหม่มิยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของคนที่สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของชุมชน อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างชุมชนที่ประชาชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ รวมทั้งการรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้ว ซึ่งตามสาระของทฤษฎีใหม่คือพื้นดินที่เกษตรกรถือครองแต่ไม่สามารถแสวงหาประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ และประการสำคัญคือการให้ความสำคัญแก่ผลกระทบของการพัฒนาต่อทั้งคนส่วนน้อยและส่วนใหญ่

จุดเด่นของทฤษฎีใหม่ ยังเป็นทฤษฎีที่มีพื้นฐานมาจากการปฏิบัติได้จริง จากการทดลองนำร่องดำเนินการในพื้นที่เพื่อก่อให้เกิดตัวอย่างแห่งความสำเร็จหรือ best practices ที่เกษตรกรสามารถสัมผัสหรือประจักษ์ได้ด้วยสายตาตนเอง ซึ่งนำไปสู่การยอมรับโดยคุณผู้รวมทั้ง ความปรารถนาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมสืบสานแนวพระราชดำริให้ขยายผลกว้างไกลยิ่งขึ้น ด้วย การนำผลไปทดลองปฏิบัติในพื้นที่อื่นอีกต่อไป ดังพระราชดำรัสที่ว่า “การขยายผลไปสู่ราษฎรในพื้นที่ใกล้เคียงนั้น ควรขยายในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป โดยการจัดตั้งเป็นกลุ่มย่อย ๆ และด้วยความสมัครใจ ไม่มีการบังคับ เมื่อราษฎรเห็นตัวอย่างที่ดีแล้วก็จะเข้าร่วมเองในภายหลัง” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2540: 270)

นอกจากนี้หากจะพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้ว หัวใจสำคัญของทฤษฎีใหม่อยู่ที่การตระหนักในคุณค่าและความเชื่อมั่นในความสามารถของ “คน” โดยมุ่งให้เกิดการนำศักยภาพของบุคคลออกมาใช้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการพัฒนาความรู้และทักษะการประกอบอาชีพและการจัดการให้กับเกษตรกรเพื่อให้สามารถสร้างความมั่นคงให้กับตนเองและครอบครัวได้อย่างยั่งยืนตามควรแก่อัตภาพ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง “ทฤษฎีใหม่: ในแง่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์” เป็นการนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่มาเป็นกรอบความคิดในการประมวลรูปแบบและวิถีทาง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับกาลสมัยสาระสำคัญคือ การเน้น “เกษตรกร” เป็น “ศูนย์กลาง” ของการพัฒนา (refocus on farmer – centred development approach) ด้วยการเพิ่มพูนศักยภาพความรู้ ความสามารถให้กับเกษตรกรที่จะยังชีพได้อย่าง “เพียงพอ” และ “พอเพียง” นอกจากนี้ยังเป็นการนำเสนอที่จะสะท้อนมุมมอง และความเข้าใจส่วนบุคคลของผู้ศึกษาซึ่งเชื่อว่าการสำรวจฐานความคิดทั้งสองนั้นจะนำไปสู่ความเข้าใจในสาระ

และข้อเสนอแนะที่มีนัยเชิงปฏิบัติในการพัฒนาคนที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยยิ่งขึ้นจากข้อสังเกตดังกล่าว แบ่งการวิเคราะห์เป็น 3 ส่วนได้แก่

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์สาระของทฤษฎีใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคนโดยพิจารณาประเด็นหลักที่สะท้อนความสำคัญของกระบวนการพัฒนาคน

ส่วนที่ 2 การนำแนวคิด/ทฤษฎีตะวันตกที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งในบริบทขององค์กรและการพัฒนามาเทียบเคียงอธิบายแนวคิดทฤษฎีใหม่ในลักษณะบูรณาการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายขอบเขตความรู้และความเข้าใจในกระบวนการและวิธีการพัฒนาที่มีนัยเชิงปฏิบัติต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ส่วนที่ 3 การสำรวจภาคสนามมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการขยายผลทฤษฎีใหม่ในพื้นที่นำร่องและพื้นที่ที่มีการดำเนินโครงการเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศและทำการประมวลเป็นข้อสรุป/เสนอแนะเพื่อส่งเสริมการขยายผลต่อไป

จากการศึกษาสาระของทฤษฎีใหม่ พบว่าแนวพระราชดำริที่สำคัญ ๆ หลายประการซึ่งสะท้อนการพัฒนาดังปรากฏในแต่ละขั้นของทฤษฎี โดยในเบื้องต้นนั้นเกษตรกรจะต้องมีความเข้าใจและยอมรับการปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่นั้นเป็นวิธีการแก้ไขสถานการณ์ความขาดแคลนทั้งด้านรายได้และปัจจัยที่เอื้อต่อการดำรงชีพที่ต้องใช้เวลา

ในทัศนะของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความสำคัญของการพัฒนา คือ การเอื้อโอกาสให้บุคคลได้ใช้ศักยภาพของตนที่มีอยู่หรือที่จะได้รับการพัฒนาอย่างเต็มความสามารถ (unleashing of human potential) โดยมีความหมายรวมถึงกระบวนการส่งเสริม สนับสนุนและกระตุ้นให้คนมีการเรียนรู้ มีการพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างอยู่ดีมีสุข มีศีลธรรมและ จริยธรรม และตระหนักในความสำคัญ of วิธีการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทฤษฎีใหม่ไม่ใช่แนวคิดแบบ “ติดตำรา” แต่เป็นวิธีปฏิบัติของเกษตรกร ซึ่งจะเห็นผลได้จากการลงมือทำจริง ทั้งการปลูกพืชสวน การเลี้ยงปลา รวมถึง การจัดการ/การตลาด ซึ่งทำให้เกษตรกรมีความสามารถมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ดังพระราชดำรัสว่า “เกษตรกรนี้หรือความเป็นอยู่ของเกษตรกรนั้น ขอให้ปฏิบัติไม่ใช่ถือตำราเป็นสำคัญอย่างเดียว” (สุพัตรา จุณณะปิยะ, 2540: 16)

แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางของศาสตร์ตะวันตกที่สามารถนำมาเทียบเคียงกับทฤษฎีใหม่ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่เน้น “คน” เป็นศูนย์กลางแนวคิด

ประการแรกที่จะนำมาเทียบเคียงกับทฤษฎีใหม่คือ องค์การแห่งการเรียนรู้ โดยจะได้นำเสนอสาระสรุปตามแนวคิดของ Peter Senge (อ้างในแตงอ่อน มั่นใจและคณะ, 2542: 30) ซึ่งให้ความหมายขององค์การแห่งการเรียนรู้หรือ learning organization ว่าเป็นองค์กรที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเชิงประสบการณ์ด้วยการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการสร้างผลิตภาพและส่งเสริมการเรียนรู้ของสมาชิกในองค์กรอย่างต่อเนื่อง สมาชิกในองค์กรมีความสามารถและความพร้อมที่จะรับมือหรือปรับตัวให้เข้ากับสภาวะการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทฤษฎีใหม่ในขั้นที่หนึ่งนั้นให้ความสำคัญกับกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานตลอดจนการคิดหาเหตุผลของเกษตรกรให้มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ความเป็นจริง การมองโลกและปรากฏการณ์อย่างเข้าใจเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างการทำนาปลูกข้าวที่เป็นฐานการเลี้ยงตัวเองได้ตามอัตภาพ นั่นคือ มีความสามารถในการพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง หรือ “พอกิน พอใช้” จนกระทั่งสามารถขยายส่วนที่ “เหลือกิน เหลือใช้” เกิดเป็นรายได้เสริม นอกจากนี้ในการปฏิบัติทฤษฎีใหม่ยังมีความกระฉับกระเฉงทั้งในแนวคิดและวิธีการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและนำผลที่ได้จากการ ปฏิบัติมาแลกเปลี่ยนกันในระหว่างสมาชิกเพื่อขยายผลสำเร็จให้กว้างไกลออกไปก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม จึงก้าวเข้าสู่การพัฒนาในระดับต่อไปคือทฤษฎีใหม่ขั้นที่สองและสาม ที่สะท้อนให้เห็นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมมากยิ่งขึ้น

การแปรแนวคิดในลักษณะเชิงนามธรรมให้เป็นแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมคือการส่งเสริมการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและการเรียนรู้แบบ action learning ซึ่งเป็นวิธีการที่ได้รับการยอมรับและถือปฏิบัติมากยิ่งขึ้น สาระสำคัญของการเรียนรู้จากประสบการณ์ได้สะท้อนแนวคิดร่วมสมัยที่สำคัญ 2 ประการคือ การพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (continuous quality improvement) และการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ (learning how to learn) ซึ่งทั้งสองประการนี้ให้ความสำคัญกับการได้ลงมือปฏิบัติจริงและเรียนรู้จากผลที่ได้รับเพื่อนำไปปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นต่อไปแนวคิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติที่แพร่หลายคือการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาจากการมีประสบการณ์ตรงหรือการลงมือทำจริง (experiential learning) แนวคิดเรื่องการเรียนรู้จากประสบการณ์ นับว่ามีความสอดคล้องกับทฤษฎีใหม่ ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ในการสร้างความเจริญก้าวหน้านี้ควรอย่างยิ่งที่จะค่อยสร้างค่อยเสริมทีละเล็กทีละน้อยตามลำดับ ให้เป็นการทำไปพิจารณาไปและปรับปรุงไปไม่ทำด้วยอาการเร่งรีบตามความกระหายที่อยากจะสร้างของใหม่ เพื่อความแปลกใหม่ เพราะความจริงสิ่งใหม่ๆ นั้นไม่มี สิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่องมาจากสิ่งเก่า” (พระบรมราโชวาทเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2523 อ้างในแตงอ่อน มั่นใจและคณะ, 2542: 35)

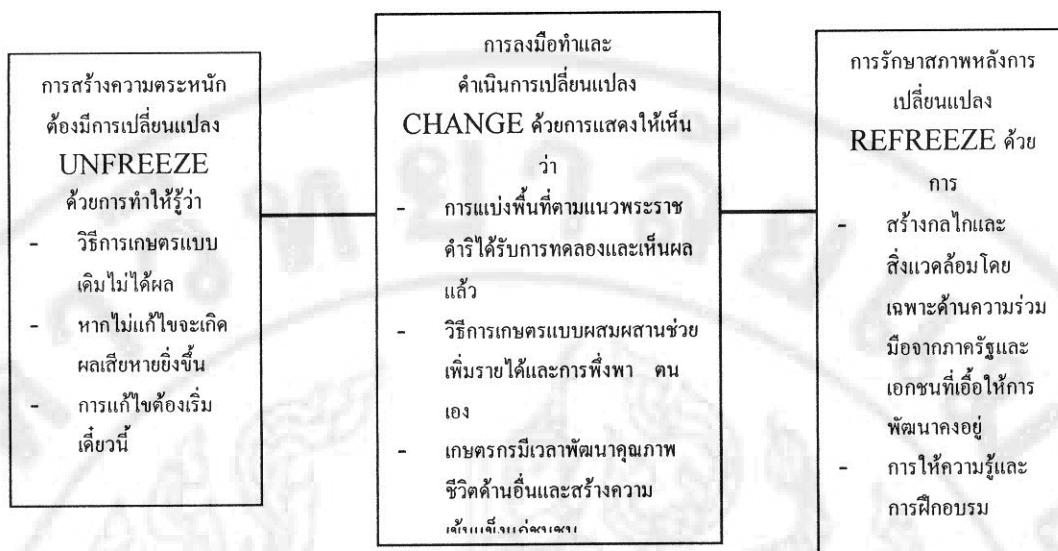
แนวคิดเรื่องแรงจูงใจที่สามารถนำมาเทียบเคียงอธิบายทฤษฎีใหม่ในที่นี้ ได้แก่ ทฤษฎีลำดับความต้องการ (Hierarchy of Needs) ของ Abraham H, Maslow มนุษย์ทุกคนมีลำดับขั้นความต้องการอยู่ ดังที่กล่าวข้างต้น หากความต้องการไม่ได้รับการตอบสนอง จะก่อให้เกิดแรงกดดันที่กลายเป็นแรงผลักดันให้บุคคลต้องแสวงหาพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการและนำไปสู่สถานะที่ลดแรงกดดัน การปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง นับว่าเป็นพฤติกรรมที่สนองความต้องการทางกายภาพและความมั่นคงคือทำให้เกษตรกรมีการผลิตข้าวบริโภคพอเพียงประจำปีและเสริมสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัวด้วยการมีรายได้เสริมจากการปลูกพืชหรือไม้ผล วนเกษตร ต่อจากนั้นจึงก้าวเข้าสู่ขั้นที่สองและสามที่เน้นการรวมพลังและการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ ต่อไป ดังพระราชดำรัสที่ว่า “เมื่อเขามีงานทำ เขาก็มีเงินตอบแทน เศรษฐกิจของคนเหล่านั้นก็จะดีขึ้น เขาทำงานด้วยความตั้งใจมากขึ้น มีอาหารใส่ท้อง ก็แข็งแรง” (พระราชดำรัสของพระเจ้าอยู่หัว อ่างใน แดงอ่อน มั่นใจและคณะ, 2542: 20)

ทฤษฎีการตั้งเป้าหมายให้ความสำคัญกับการตั้งเป้าหมายที่ต้องมีความชัดเจนที่สำคัญคือบุคคลต้องมีความเชื่อมั่นว่าตนเองมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จ (self efficacy) เอ็ดวิน ลีค (อ่างในแดงอ่อน มั่นใจและคณะ, 2542: 21) ตั้งข้อสังเกตว่าความตั้งใจที่จะบรรลุเป้าหมายนั้นเป็นแรงจูงใจการทำงานที่สำคัญ ซึ่งพบว่าทฤษฎีใหม่มีสาระบางส่วนคล้ายคลึงกับแนวคิดข้างต้น โดยในแต่ละขั้นของทฤษฎีใหม่ได้มีการกำหนดเป้าหมายที่ต้องการบรรลุไว้ชัดเจน เช่น ในขั้นที่หนึ่งระบุว่า “ให้เกษตรกรมีความพอเพียงโดยเลี้ยงตัวเองได้ในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน มีการผลิตข้าวบริโภคพอเพียงประจำปี” ซึ่งนับเป็นเป้าหมายที่จูงใจให้เกษตรกรเข้าร่วมกิจกรรมและนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้เป้าหมายที่ตั้งขึ้นก็เริ่มจากการหวังผลที่เล็กละน้อยแบบ “รอบคอบและไม่วุ่นวาย” ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ข้อสำคัญอย่าจะพูดถึงว่าถ้าหากเราทำโครงการที่เหมาะสม ขนาดที่เหมาะสมอาจจะดูไม่หรูหรา แต่ว่าจะไม่ล้มหรือถ้าล้มถ้ามีอันตรายไปก็ไม่เสียมาก” (พระราชดำรัสพระราชทานวันที่ 4 ธันวาคม 2540 อ่างใน คู่มือการดำเนินชีวิตสำหรับประชาชนปี 2541 และทฤษฎีใหม่, 2541: 30)

วิกเตอร์ วรูม (อ่างในแดงอ่อน มั่นใจและคณะ, 2542: 20) ตั้งข้อสังเกตในทฤษฎีการคาดหวังว่า ทฤษฎีนี้พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหลัก 3 ตัวคือ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างความพยายามหรือสิ่งที่ลงแรงลงไปกับผลการปฏิบัติงาน เป็นระดับความเชื่อว่าความพยายามจะนำไปสู่ผลการทำงานที่พอใจ (2) ความสัมพันธ์ระหว่างผลงานและสิ่งตอบแทนที่ได้รับ ซึ่งเป็นระดับความเชื่อว่าผลงานจะนำไปสู่การได้รับสิ่งตอบแทนที่พอใจและ (3) ความสัมพันธ์

ระหว่างสิ่งตอบแทนและเป้าหมายส่วนบุคคล แนวคิดของวรูมสามารถอธิบาย กระบวนการทฤษฎีใหม่ได้ในลักษณะที่ว่าเกษตรกรต้องมีความเชื่อว่าการลงแรงทำตามวิธีของทฤษฎีใหม่จะทำให้สามารถเพิ่มผลผลิต ที่ไม่เพียงแต่จะมีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคได้ทั้งปีแล้วยังมีโอกาสที่จะเก็บเกี่ยวผลผลิตจากแปลงพืชสวนไว้เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว ซึ่งตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลของเกษตรกรที่มีความรักในอาชีพเกษตรกร สามารถทำงานได้อย่างเป็นอิสระอยู่ในพื้นที่ดินของตนเองที่สืบทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ โดยไม่ต้องขายหรือทิ้งถิ่นฐานและยังก่อให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของตัวอย่างแห่งความสำเร็จในการเข้าร่วมขยายผลแนวพระราชดำริให้เกิดประโยชน์ในวงกว้างแก่เกษตรกรอย่างแท้จริง

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทฤษฎีใหม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน โดยใช้กลยุทธ์ของการเพิ่มพลังศักยภาพ (empowerment) ของคนโดยคนและเพื่อคน ซึ่งประกอบด้วยการเพิ่มศักยภาพ/ขีดความสามารถของคน การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การพัฒนา รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อม (enabling environment) ที่ส่งเสริมหรือเอื้ออำนวยให้บุคคลใช้ความสามารถที่มีนั้นในการเพิ่มโอกาสหรือทำให้คนมีทางเลือกในชีวิตเพิ่มขึ้นควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยที่ดัชนีชี้วัดความสำเร็จของทฤษฎีใหม่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดและวิธีการทำงานที่แตกต่างไปจากเดิมและจุดควรสนใจหรือปัจจัยที่ขาดเสียมิได้ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงคือ ผู้เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือที่เรียกว่า Change Agent ซึ่งนอกจากจะเป็นเจ้าหน้าที่จากภาคราชการหรือเอกชนแล้ว กลุ่มที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าคือ เกษตรกรด้วยกันนั่นเองที่เป็นทั้งผู้รับความคิดการเปลี่ยนแปลงแปรสู่การปฏิบัติและเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยการสร้างความยอมรับในหมู่เกษตรกรในพื้นที่ข้างเคียงให้ตระหนักในประโยชน์ของแนวคิดและแสดงให้เห็นตัวอย่างแห่งความสำเร็จที่เกษตรกรรายอื่นสามารถนำไปขยายผลทดลองปฏิบัติให้ได้ผลเช่นกัน

ภาพ 1 จำลองสะท้อนความรู้สึกรักของเกษตรกรที่เกิดขึ้นจากการนำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ
ที่มา: มณีวรรณ นัตรอุทัย (2542: 24)

ทฤษฎีใหม่นับเป็นอีกช่องทางในการบรรเทาปัญหาความยากจน โดยเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้เกษตรกรได้เข้าร่วมเป็นเจ้าของกระบวนการพัฒนาอย่างแท้จริง ทฤษฎีใหม่เป็นทั้งวิถีคิดและวิธีการแก้ปัญหาที่นำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันและการประสานการทำงานที่เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย อันเป็นแนวทางที่สนับสนุนหลักการสำคัญของการพัฒนาแบบองค์รวมที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางประโยชน์ที่ได้รับจากการนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติจึงอยู่ที่การตระหนักและยอมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป ก่อให้เกิดกำลังใจในการพัฒนาและการสร้างฐานรากของ ชุมชนเกษตรกรให้มีความเป็นอยู่ที่ดียิ่ง ๆ ขึ้น อันจะนำไปสู่การเกิดพลังงานทางสังคม (social energy) ที่สามารถผลักดันให้เกิดการแก้ปัญหาและการสร้างสังคมสันติประชาธรรมในที่สุด (ประเวศ วะสี, 2537: 29)

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งามพิศ ธรรมทัศน์ (2532: 108-111) ศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ของเกษตรกรที่มีต่อ งานส่งเสริมการเลี้ยงโคนมของสหกรณ์โคนมเชียงใหม่ จำกัด พบว่าไม่ได้มีความสัมพันธ์กับอายุ รายได้ ขนาดของฟาร์ม สภาพการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร ขนาดของครอบครัวและแรงงานใน ครอบครัว สาเหตุที่ตัวแปรเหล่านี้ไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ในงานส่งเสริมการเลี้ยงโคนมอาจ เนื่องมาจากถูกจำกัดด้วยลักษณะบางประการที่เหมือนกันคือ การเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์โคนม ตามระเบียบข้อบังคับและต้องผ่านการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรเดียวกันก่อน นอกจากนี้ยังเป็นเรื่อง เฉพาะที่ทุกคนจะต้องรับรู้ในเรื่องการทำฟาร์มโคนมโดยตรง ดังนั้นเกษตรกรที่มีอายุมากหรือน้อย แตกต่างกันจึง ไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ในเรื่องนี้ ส่วนตัวแปรรายได้กับขนาดของฟาร์มนั้น เป็นของกลุ่มกันคือ จะมีรายได้มากขึ้นเมื่อขนาดของฟาร์มใหญ่ขึ้น ซึ่งอาจส่งผลต่อการรับรู้ได้ตัวแปร ด้านต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ได้แก่ ระดับการศึกษา แต่มี ความสัมพันธ์ในทางลบกับการรับรู้ประสบการณ์ในการทำฟาร์มโคนมเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความ สัมพันธ์กับการรับรู้ ซึ่งน่าจะเป็นไปได้จริงเพราะประสบการณ์ในการทำฟาร์มเป็นผลของความรู้ เดิมช่วยให้ตีความได้ถูกต้องหรือเกิดการรับรู้ที่ดีด้วย การรับข่าวสารเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความ สัมพันธ์กับการรับรู้ของเกษตรกร ซึ่งน่าจะเป็นไปได้จริงเพราะการรับข่าวสารจากบุคคลและสื่อ มวลชนมากหรือน้อยครั้งย่อมทำให้เกษตรกรได้รับทราบและเข้าใจในรายละเอียดต่าง ๆ ส่วนตัว แปรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของเกษตรกรที่มีต่องานส่งเสริมการเลี้ยงโคนมซึ่งเป็นตัวแปรทาง ด้านจิตวิทยามีอยู่ 3 ตัวด้วยกัน คือแรงจูงใจในการทำฟาร์มโคนม ความไว้วางใจต่อตัวเจ้าหน้าที่และ ความสนใจในอาชีพการเลี้ยงโคนม ทั้ง 3 ตัวแปรมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการรับรู้ของ เกษตรกร

จำเนียร แรกพินิจ (2537: 10) ศึกษาชุมชนกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของ ตนเอง: กรณีกลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี๊ยะ อำเภอนะจะ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นตัวอย่างของ ความสำเร็จในแง่ของการมีกระบวนการที่ดีที่นำไปสู่การเติบโตของกลุ่มทั้งในเชิงเศรษฐกิจและใน ด้านคุณภาพชีวิต กระบวนการที่สำคัญของกลุ่มนี้ประกอบด้วยกระบวนการหลัก 2 ประการคือ กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการจัดการที่ดำเนินควบคู่กันไปอย่างมีพลวัต การเรียนรู้และ ตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกทำให้เกิดกฎระเบียบในการจัดการกลุ่มออมทรัพย์และปัญหาอุปสรรค ที่เกิดจากการจัดการก็กลายมาโจทย์ให้สมาชิกในกลุ่มขบคิดกันต่อไปกลุ่มออมทรัพย์ตำบล คลองเปี๊ยะ อำเภอนะจะ จังหวัดสงขลา มีสมาชิก 51 คน ในปี 2523 ทุนสะสมจำนวน 2,850 บาทผล

จากการเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานทำให้กลุ่มมีสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปี มีทุนสะสมเพิ่มขึ้น ในปี 2535 จำนวน 17,000,000 บาท สมาชิก 2,357 คน ผลการวิจัย ชี้ให้เห็นว่าการก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี่ยนนั้นแม้ว่าส่วนหนึ่งเกิดจากแรงกระตุ้นของเจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชน แต่การปรับเปลี่ยนแนวคิดและทิศทาง เป็นผลจากการวิพากษ์วิจารณ์แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการแสวงหาแนวทางร่วมกันระหว่างสมาชิกและผู้นำกลุ่ม กระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญและส่งผลต่อการเจริญเติบโตของกลุ่มในเวลาต่อมาส่วนในแง่ของการจัดการได้ยึดหลักการกระจายอำนาจในการบริหารและสร้างกลุ่มให้เป็นระบบที่เปิดให้สมาชิกตรวจสอบได้ตลอดเวลา มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความรู้ ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งสมาชิกกลุ่ม ก็ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มจะเห็นได้ว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการจัดการที่ดีในกลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี่ยนทำให้สมาชิกของกลุ่มมีชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ อาชีพ ด้านสังคมและอื่น ๆ ในความเป็นจริงภาพความสำเร็จ เช่นในกรณีนี้สามารถพัฒนาตนเองได้ด้วยความช่วยเหลือเพียงเล็กน้อยจากคนภายนอกมิใช่ภาพหนึ่งรวมทั้งระดับความเข้มแข็งของชุมชนแห่งนี้ก็มีภาพหนึ่งด้วย แต่เป็นกระบวนการที่มีการเคลื่อนไหวและปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ในกระบวนการนี้จะเป็นพลังที่เกิดจากภูมิปัญญา การเรียนรู้และการจัดการที่ประสานสัมพันธ์กันอย่างสมดุลและเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตนในทุก ๆ ด้าน

ชูเกียรติ ลิสุวรรณ์ (2535: 10) พบว่า ระบบการเรียนรู้ในท้องถิ่นชนบทภาคเหนือที่มีมาแต่เดิมเป็นระบบการถ่ายทอดความรู้ที่มีสืบทอดต่อกันมา ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการศึกษาเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเหตุผลทางด้านทรัพยากรและสภาพการดำรงชีวิตในท้องถิ่นเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการเลือกเรียนวิชาของคนในท้องถิ่นความสำเร็จของบรรพบุรุษที่ผ่านมาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การถ่ายทอดความรู้ในครอบครัว มีการสืบทอดกันมา ปัจจัยหรือข้อจำกัดทางด้านการคมนาคมติดต่อของท้องถิ่นสมัยนั้น เป็นสาเหตุที่ประชาชนเลือกใช้วิธีการเรียนรู้ใน ชุมชน แทนการส่งลูกหลานไปเรียนที่ไกล ๆ โดยระบบการเรียนรู้ในท้องถิ่น เริ่มจากการถ่ายทอดความรู้กันภายในครอบครัว อาศัยสื่อต่าง ๆ ที่สามารถแสวงหาได้ในท้องถิ่นเป็นสื่อการสอน กระบวนการถ่ายทอดความรู้ใช้วิธีการสอนและปฏิบัติจริงไปพร้อมกันผู้สอนหรือผู้ใหญ่ในครัวเรือนที่มีประสบการณ์ในเนื้อหาวิชาที่ต้องการถ่ายทอดผู้เรียนคือ ลูกหลานหรือเครือญาติที่ต้องการได้รับความสำเร็จในอาชีพบรรพบุรุษการถ่ายทอดความรู้ในครอบครัวนี้จะเกิดขึ้นตลอดเวลาผู้เรียนเมื่อชำนาญแล้วจะกลายเป็นผู้สอนในรุ่นหลัง ๆ ต่อไป

โนสส์ (อ้างใน ชูเกียรติ ลิขสุวรรณ, 2535: 66 – 67) กล่าวถึงการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ว่าเป็นการเรียนรู้จากความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง ที่จะเป็นผู้สามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง ประสบการณ์ที่ตนเองได้สั่งสมตลอดชีวิต นอกจากนี้การเรียนรู้สืบเนื่องมาจากโครงสร้างปัจจัยทรัพยากรและเงื่อนไขสถานการณ์ที่ทำให้ต้องเรียนรู้และการอบรมจากภายนอกชุมชน ระบบการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่สำคัญเริ่มถ่ายทอดกันในครอบครัวโดยการใช้สื่อที่มีอยู่ในชุมชนกระบวนการเรียนรู้ใช้วิธีการสอนและปฏิบัติจริงไปพร้อมกับผู้สอนคือ พ่อ – แม่ หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวที่มีความรู้หรือประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ

พรวิไล เลิศวิชา (2532: 98–102) ทำการวิจัยภายใต้ชื่อว่า คีรีวง 200 ปี เป็นการวิจัยประวัติศาสตร์การเรียนรู้ของหมู่บ้าน เพื่อรักษาการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ คุณค่าความอิสระและการปกครองตัวเอง โดยเฉพาะเป็นการศึกษาจิตสำนึกของชาวบ้านในการช่วยกันรวมส่วนเกินและจัดสรรส่วนเกินนั้นลงทุนในกิจการที่เป็นประโยชน์แก่ชาวบ้านด้วยตนเอง โดยทำการศึกษาการพัฒนาของหมู่บ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า หมู่บ้านคีรีวงเป็นหมู่บ้านที่ไม่ได้รับหรือรับผลกระทบงานพัฒนาหรือนโยบายของรัฐบาลน้อยมากเพราะรัฐมีนโยบายที่จะพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพเฉพาะหน้าที่จะร่วมกันสร้างบ้านเรือนสร้างชุมชนหมู่บ้านจากภัยธรรมชาติ สร้างสวนผลไม้ สร้างศูนย์สาธิตการตลาดและธนาคารหมู่บ้านเพื่อต่อสู้และรักษาผลประโยชน์ของตนเอง ชาวบ้านค่อย ๆ เรียนรู้และแก้ปัญหาของตนเองโดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือควบคุมจากธนาคารกลางอื่นใด ยังผลให้สามารถสร้างระบบสวัสดิการและบริการสาธารณะต่าง ๆ ขึ้นในหมู่บ้าน รับและสืบทอดอุดมการณ์พึ่งพาตนเองปกป้องสิทธิตามธรรมชาติในการปกครองตนเองเป็นตัวชี้ศักยภาพของหมู่บ้านไทยท่ามกลางการไหลบ่าของการค้ากำไรและเป็นการปฏิเสธศักยภาพของรัฐ เป็นการยืนยันหลักในสิทธิของพวกเขาเหนือชุมชน แม้บางครั้งมีบางแง่มุมที่ฝ่าฝืนกฎหมายเมื่อกฎหมายของรัฐเข้ามาแทรกแซงกิจการที่สร้างสรรค์ภายในชุมชน ชาวบ้านอาจตั้งข้อสงสัยต่อกฎหมายนั้น กฎหมายก็อาจต้องถูกพิจารณาใหม่และทั้งหมดนี้ก็คือแนวโน้มการต่อสู้แบบอนาธิปไตยนิยม

อุ้นตา นพคุณ (2534: 10–12) กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เป็นกระบวนการศึกษาตลอดชีวิตตั้งแต่มนุษย์เกิดมาสัมผัสคาบโลกก็เริ่มเรียนรู้เพื่อมีชีวิตรอด ทารกเรียนรู้จากการร้องไห้ มารดาจะตอบสนองโดยการให้นม ให้อาหาร ให้ความอบอุ่น ให้ความรัก จึงเปรียบกันว่าครูคนแรกของมนุษย์คือ พ่อ แม่ พี่ น้อง ญาติมิตร การเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการของมนุษย์จะเริ่มจากการที่ได้รับการอบรมสั่งสอนในครอบครัว ชุมชน จากการได้ฟังเรื่องเล่าสืบกันมา กฎข้อห้ามประเพณี

วัฒนธรรมของสังคมความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมการสนทนาระหว่างกลุ่มเพื่อนฝูงและจากการทำงาน

ภาคสรุป

การเกษตรในอดีตเกษตรกรไทยมักจะทำการเกษตรแบบปลูกพืชเชิงเดี่ยวคือปลูกพืชชนิดเดียว มีการใช้สารเคมีทำลายพื้นผิวดิน การใช้ปุ๋ยเร่งให้ผลผลิตออกก่อนฤดูกาลเพื่อเอาไปขายให้ได้ราคา การเกษตรส่วนใหญ่เป็นการทำการเกษตรรายบุคคลทำกันในครอบครัวไม่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน ไม่มีการปรึกษาหารือกัน ต่างคนต่างทำและที่ดินที่ทำการเกษตรก็มีน้อย อาจมีการเช่าที่เพื่อใช้ทำการเกษตร ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นเหตุที่ทำให้เกษตรกรไทยยังยากจนอยู่เพราะการถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ในการกีดราคาผลผลิตทางการเกษตร เพราะเกษตรกรต่างคนต่างขาย ไม่มีการปรึกษาหารือกัน เพราะกลัวคนอื่นจะได้ดีกว่าตนเอง

ส่วนการเกษตรในปัจจุบันนี้ เน้นการพออยู่พอกิน โดยทำการเกษตรเพื่อใช้เลี้ยงตนเองและครอบครัวไม่ต้องไปซื้อกินในทุก ๆ อย่าง รวมถึงการแนะนำให้เกษตรกรรู้จักรวมกันเป็นกลุ่มก้อน เพื่อใช้ต่อรองกับพ่อค้าคนกลางหาความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม รู้จักช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งถือเป็นรูปแบบของการเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นส่วนหนึ่งของการเกษตรแบบยั่งยืน

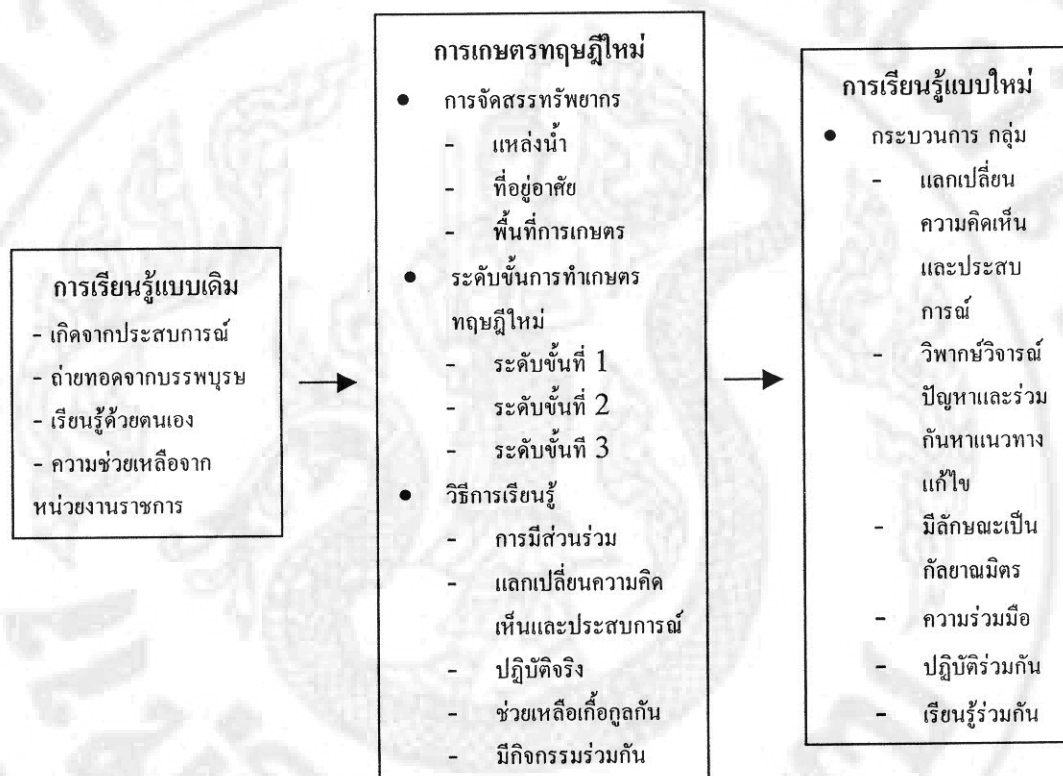
โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นโครงการที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2537 ต้องการช่วยเหลือเกษตรกรให้มีที่ทำกิน พึ่งตนเองได้ ตลอดจนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพื่อให้เกษตรกรมีอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืน โดยมีหลักสำคัญคือ ต้องการให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตนเองได้ในระดับที่ประหยัดมีการผลิตข้าวบริโภค อย่างพอเพียงในแต่ละปีและมีน้ำไว้ใช้ในยามแล้ง (ไพโรจน์ สุวรรณจินดา, 2541: 420) จากผลการสำรวจที่จังหวัดเชียงใหม่ ในปี 2542 มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ทั้งสิ้น 440 ราย จาก 22 อำเภอ และ 2 กิ่งอำเภอ ซึ่งแต่ละรายมีการดำเนินงานอย่างเข้มแข็งและขยันหมั่นเพียรตลอดมา ส่งผลให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

พื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ซึ่งภาครัฐให้ทำการเกษตร โดยได้มีการจัดสรรที่ดิน มีการชลประทาน จัดเป็นเขตนิคม พัฒนาแหล่งน้ำให้เกษตรกรสามารถใช้พื้นที่ทำการเกษตรได้เต็มที่ แต่เกษตรกรก็ยังปลูกพืชเชิงเดี่ยว แล้วยังประสบปัญหาความ

ยากจน เนื่องจากการทำการเกษตรแผนใหม่ จึงทำให้มีการเกษตรกรกลุ่มหนึ่งหันไปทำการเกษตร
 ทฤษฎีใหม่ ในพื้นที่แห่งนี้ซึ่งมีความพิเศษกว่าพื้นที่แห่งอื่น ๆ คือ มีการรวมกันเป็นกลุ่มก้อน โดยมี
 เครื่องมือที่ชัดเจน ดำเนินตามขั้นที่ 1, 2 มีลักษณะที่ไม่เหมือนใครทำให้น่าสนใจ มีปัญหาการพัฒนา
 ตามแนวคิดทางการผลิต การตลาด ซึ่งจะนำไปสู่ขั้นที่ 3 เข้าไปศึกษาการพัฒนาให้มีความสมบูรณ์
 และเพื่อให้ทราบถึงผลของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษากระบวนการเรียนรู้
 ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ในกลุ่มเกษตรกรตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย
 จังหวัดเชียงใหม่ มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มเลี้ยงไก่ กลุ่มเลี้ยงสุกร กลุ่มเลี้ยง
 ปลา กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเมล็ดพันธุ์ข้าว กลุ่มมันฝรั่ง กลุ่มไม้ผลและผักปลอดภัยจากสารพิษ กลุ่ม
 น้ำศักดิ์สิทธิ์ นักวิจัยเห็นว่า หากเกษตรกรยังขาดความรู้ตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ ก็สามารถ
 เพิ่มเติมให้ความรู้เพิ่มขึ้นได้ ก็อาจทำให้เกษตรกรกลุ่มนี้มีศักยภาพในการดำเนินงาน เพิ่มมากขึ้น
 หากมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกขั้นตอนก็จะสามารถ
 สร้างสำนึกให้แก่เกษตรกรได้ ดังที่คณะกรรมการสตรีโครงการพัฒนาการศึกษาเพื่อชุมชน กล่าวว่า
 กระบวนการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ทั้งในการพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นใน
 ชีวิตจริง หรือเกี่ยวข้องกับการทำมาหากินหรือสภาพความเป็นอยู่กิจกรรมที่ดำเนินอยู่นี้เป็นไปเพื่อ
 สนองตอบต่อการแก้ปัญหาและสอดคล้องกับแบบแผน การผลิตของชุมชน จึงเป็นพลังขับเคลื่อน
 ให้เกิดพลวัตของการเรียนรู้ เมื่อได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา หาแนวทาง
 แก้ไขเพื่อให้คนในกลุ่มได้นำกลับไปปฏิบัติแล้วนำกลับมาทบทวนวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อสรุปหาหน
 ทางต่อไป กระบวนการที่เกิดขึ้น ๆ นี้ เท่ากับการยกระดับสติปัญญาของกลุ่มเกษตรกร ช่วยให้เกิด
 การเรียนรู้ ช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตอันเป็นผลที่กลุ่มเกษตรกรสามารถเห็นเป็น
 รูปธรรมได้ เช่นเดียวกับ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542: 53-55) กระบวนการเรียนรู้คือ กระบวนการ
 เรียนรู้ที่มีความสุขบูรณาการเนื้อหาสาระตามความเหมาะสมของระดับการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้มี
 ความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม สาระการเรียนรู้ สอดคล้องกับความ
 สนใจของผู้เรียนเน้นกระบวนการคิดและการปฏิบัติจริงได้เรียนรู้ตามสภาพจริง สามารถนำไปใช้
 ประโยชน์ได้อย่างกว้างไกลเป็นกระบวนการที่มีทางเลือกและมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายน่าสนใจ
 เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

รูปแบบการเรียนรู้ ความรู้และทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตร
ทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ กรณีศึกษา: ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
แนวคิดดังนี้

ภาพ 2 กรอบแนวคิดรวบยอดของความสัมพันธ์ของตัวแปร

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบเรียนรู้ ความรู้และทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ กรณีศึกษา: ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ กำหนดวิธีการวิจัยไว้ดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

สถานที่ที่ทำการวิจัยคือ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 36,722 ไร่

ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 55 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบทดสอบ และแบบสัมภาษณ์ มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 เพื่อรวบรวมข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส การเสนอปัญหาในที่ประชุม การเสนอความคิดเห็นในที่ประชุม กิจกรรมกลุ่ม และการรวมกลุ่มกิจกรรมของเกษตรกร

ตอนที่ 2 เพื่อรวบรวมสาเหตุการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่

ตอนที่ 3 เพื่อรวบรวมข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับคะแนนความรู้และทัศนคติเกษตรกรที่มีต่อโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ

ตอนที่ 4 เพื่อรวบรวมข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิธีที่ได้จากการศึกษาจากการสำรวจ วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อบรรยายเกี่ยวกับข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทั้งหมด

2. การวัดทัศนคติ ใช้วิธีการคิดคำนวณน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยตามแบบของ Thanupon S. (1986: 44) อ้างในบริบูรณ์ บ่อเกิดทรัพย์ (2534: 2539) ดังนี้

$$WMS = \frac{6f_1 + 5f_2 + 4f_3 + 3f_4 + 2f_5 + 1f_6}{TRN}$$

เมื่อ WMS = น้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยการวัดทัศนคติของเกษตรกรในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

- f_1 = จำนวนของผู้เลือกตอบเห็นด้วยมากที่สุด
- f_2 = จำนวนของผู้เลือกตอบเห็นด้วยมาก
- f_3 = จำนวนของผู้เลือกตอบเห็นด้วยปานกลาง
- f_4 = จำนวนของผู้เลือกตอบเห็นด้วยน้อย
- f_5 = จำนวนของผู้เลือกตอบไม่แน่ใจ
- f_6 = จำนวนของผู้เลือกตอบไม่มีผล

โดยมีการกำหนดเกณฑ์ช่วงคะแนนเฉลี่ย ไว้ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย 5.20 – 6.00	เห็นด้วยมากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.36 – 5.19	เห็นด้วยมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.52 – 4.35	เห็นด้วยปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.68 – 3.51	เห็นด้วยน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.84 – 2.67	ไม่แน่ใจ
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.83	ไม่มีผล

3. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา ได้จากการวิเคราะห์การสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัด
สนทนากลุ่มแล้วสรุปโดยผู้วิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา รูปแบบการเรียนรู้ ความรู้และทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ กรณีศึกษา: ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยได้นำเสนอเนื้อหาเป็น 5 ตอนคือ

- ตอนที่ 1 สถานภาพพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกร
- ตอนที่ 2 สาเหตุการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร
- ตอนที่ 3 รูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกร
- ตอนที่ 4 ความรู้ของเกษตรกรตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่
- ตอนที่ 5 ทัศนคติของเกษตรกรต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

ลักษณะทั่วไปของตำบลแม่แฝกใหม่

ตำบลแม่แฝกใหม่เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ทั้งหมด 33,362 ไร่ เดิมอยู่ร่วมกับตำบลแม่แฝกและเนื่องจากจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับตำบลแม่แฝกมีพื้นที่ใหญ่จึงได้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ตำบลคือ ตำบลแม่แฝกและตำบลแม่แฝกใหม่ โดยที่ตำบลแม่แฝกใหม่มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย โดยมีคันทนาเป็นแนวเขต

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย โดยมีถนนและลำเหมืองเป็นแนวเขต

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด โดยมีสันทรายเป็นแนวเขต

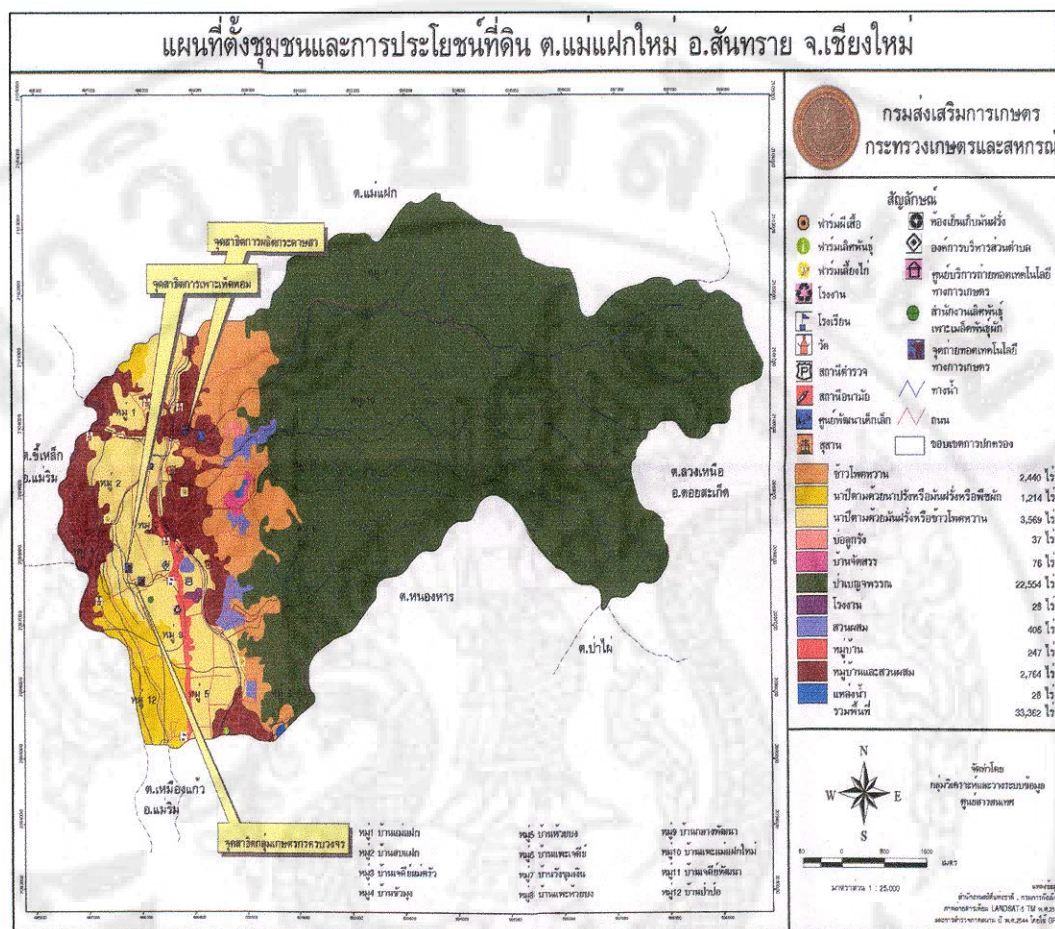
ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลขี้เหล็กและตำบลสันโป่ง อำเภอแม่ริม โดยมีแม่น้ำปิงเป็นแนวเขต

พื้นที่และการใช้พื้นที่

พื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 33,362 ไร่ จำแนกตามการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ตำบลแม่แฝกใหม่ ดังนี้

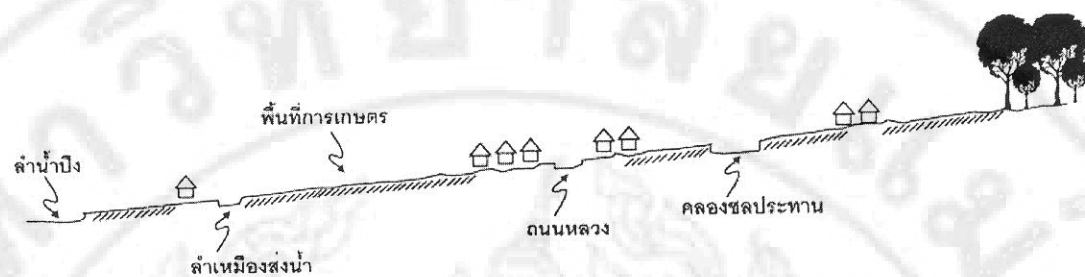
พื้นที่ทั้งหมด	33,362.00	ไร่
พื้นที่ทำการเกษตร	7,178.30	ไร่
พื้นที่ป่าไม้สงวน	23,092.18	ไร่
พื้นที่สาธารณะ	340.29	ไร่
พื้นที่ว่าง	270.23	ไร่
พื้นที่อยู่อาศัย	2,481.00	ไร่
พื้นที่ทำการเกษตร	7,178.30	ไร่
พื้นที่นา	5,946.50	ไร่
พื้นที่ไม้ผล-ไม้ยืนต้น	844.17	ไร่
พื้นที่พืชไร่	3,360.88	ไร่
พืชไม้ดอก-ไม้ประดับ	16.51	ไร่
พืชพืชผัก	497.46	ไร่
พื้นที่การเกษตรต่างๆ	290.72	ไร่

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย (2545: 12)

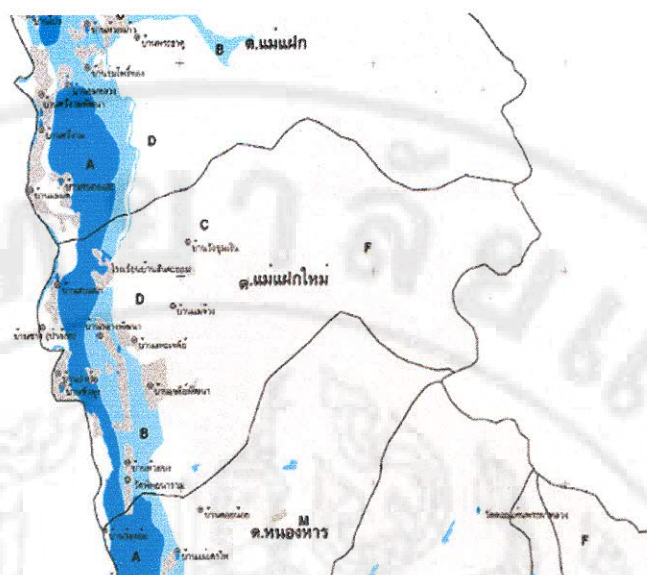

ภาพ 3 ที่ตั้งชุมชนและประโยชน์ที่ดิน ตำบลแม่แฝดใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย (2546)

โดยพื้นที่ของตำบลแม่แฝดใหม่ จะมีการปลูกสร้างบ้านเรือนสลับกับการเพาะปลูก และมีลำเหมืองและคลองชลประทานสนับสนุนน้ำทั้งสองฝากฝั่งถนนหลวง (ดังภาพ 4)

ภาพ 4 ภาพตัดขวางพื้นที่ตำบลแม่แฝดใหม่

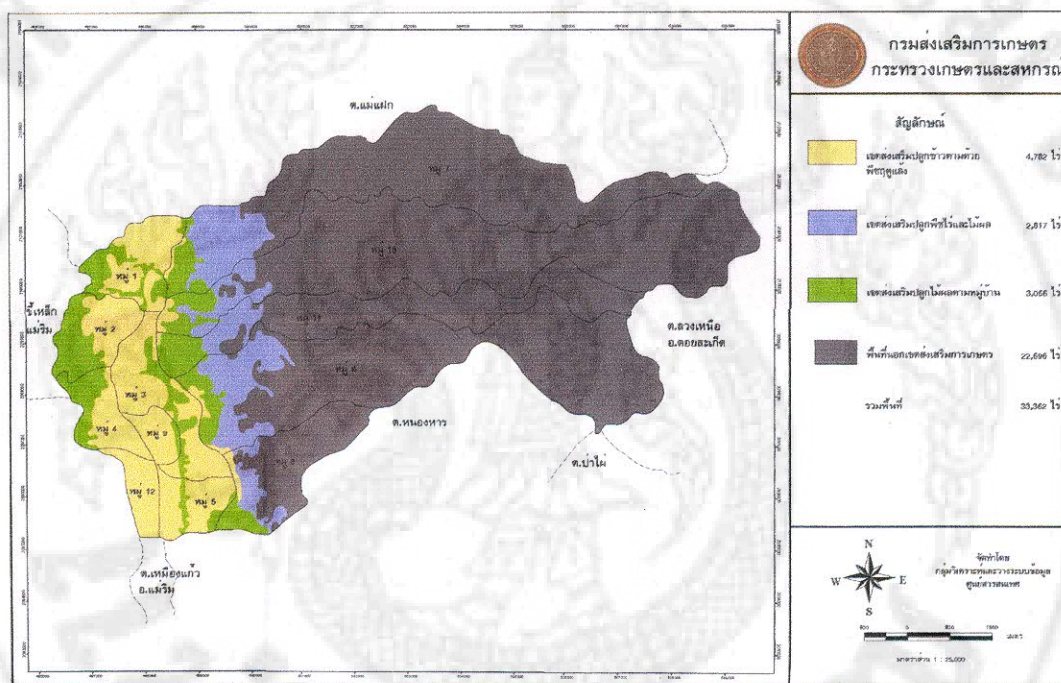
คำอธิบายหน่วยแผนที่

- มีความเหมาะสมมาก Zone A
- มีความเหมาะสมแต่มีข้อจำกัดบางประการ Zone B
- ไม่ค่อยเหมาะสมมีข้อจำกัด Zone C
- ไม่เหมาะสมมีข้อจำกัดมาก Zone D
- มีความเหมาะสมมากแต่ใช้ที่ดินด้านอื่น Zone E
- ป่าไม้
- พื้นที่เบ็ดเตล็ด
- ที่อยู่อาศัย
- แหล่งน้ำ
- รวมพื้นที่

ภาพ 5 ความเหมาะสมด้านกายภาพในการปลูกข้าว
ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย (2546)

จากภาพ 5 จะเห็นว่าพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกข้าวด้านที่อยู่ติดกับแม่น้ำปิงและคลองชลประทาน ส่วนทางทิศตะวันออกนั้นไม่ค่อยเหมาะสมในการปลูกข้าว เพราะมีข้อจำกัดเนื่องจากเป็นพื้นที่ป่า

และเนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรและพื้นที่การเกษตรส่วนมากปลูกข้าว พืชไร่และไม้ผล โดยแบ่งเป็นเขตส่งเสริมการเกษตรดังนี้

ภาพ 6 เขตส่งเสริมการเกษตร ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย (2546)

ในพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่ นอกจากสถานที่ราชการที่สำคัญ ๆ เช่น โรงเรียนเจดีย์แม่ครัว สำนักงานตำรวจภูธรตำบลแม่แฝกใหม่ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่แฝกใหม่และยังมีสถานที่สำคัญ ๆ ดังนี้

ภาพ 7 สถานที่ที่สำคัญในพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่
ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย (2546)

ประชากร

ตำบลแม่แฝกใหม่มีจำนวนครัวเรือน 2,324 ครัวเรือนและมีประชากรทั้งสิ้น 7,216 คน โดยแยกเป็น 12 หมู่บ้าน ดังนี้

ตาราง 1 จำนวนประชากรตำบลแม่แฝกใหม่

ที่	หมู่บ้าน	จำนวน ครัวเรือน	จำนวน ประชากร		รวม
			ชาย	หญิง	
1	แม่แฝกใหม่	234	358	424	782
2	สบแฝก	179	317	323	640
3	เจดีย์แม่ครัว	338	527	533	1,068
4	ข้าวมุง	189	218	232	450
5	ห้วยบง	231	303	338	641
6	แพะเจดีย์	268	400	429	829
7	วังขุมเงิน	183	300	319	619
8	แพะห้วยบง	144	261	267	528
9	กลางพัฒนา	122	191	210	401
10	แพะแม่แฝกใหม่	173	208	220	428
11	เจดีย์พัฒนา	180	267	264	531
12	ป่าป้อ	83	148	159	307
	รวม	2,324	3,498	3,718	7,216

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย (2545)

ประชากรของตำบลแม่แฝกใหม่มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย แต่ประชากรส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยคิดเป็นครัวเรือนเกษตรกรรมดังนี้

ตาราง 2 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรรมตำบลแม่แฝกใหม่

ลำดับ	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด (ครัวเรือน)	จำนวนครัวเรือนเกษตรกรรม (ครัวเรือน)
1	แม่แฝกใหม่	234	173
2	สบแฝก	179	154
3	เจดีย์แม่ครัว	338	239
4	ข้าวมุง	189	124
5	ห้วยบง	231	134
6	แพะเจดีย์	268	215
7	วังขุมเงิน	183	74
8	แพะห้วยบง	144	84
9	กลางพัฒนา	122	89
10	แพะแม่แฝกใหม่	173	124
11	เจดีย์พัฒนา	180	135
12	ป่าป้อ	83	70
	รวม	2,324	1,615

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย (2545)

เส้นทางคมนาคม

ตำบลแม่แฝดใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 26 กิโลเมตร โดยมีเส้นทางคมนาคมทางบกคือ ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1001 (เชียงใหม่ – พร้าว) มีโครงข่ายตัดผ่านกลางพื้นที่ตำบล แบ่งพื้นที่เป็นฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกของถนนในตำบลต่อเนื่องจากตำบลหนองหารและมีเส้นทางคมนาคมดังนี้

- ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1001 ตอนเชียงใหม่-พร้าว เริ่มจากสามแยกทางหลวงแผ่นดิน 11 ตอนเชียงใหม่-ลำปาง ขึ้นมาทางทิศเหนือผ่านตำบลหนองจ่อม หนองหาร แม่แฝกใหม่ และตำบลแม่แฝก จนถึงอำเภอพร้าว ความยาวประมาณ 94 กิโลเมตร สภาพเป็นถนนลาดยางอย่างดี
- ถนนสายหลักของตำบลด้านตะวันตก เป็นถนนที่ขนานกับแม่น้ำปิงและขนานกับทางหลวงจังหวัด จะผ่านชุมชนด้านตะวันตก โดยเริ่มจากแยกเหนือโรงพยาบาลอาคเนย์ (ปัจจุบันไม่ดำเนินการ) ในหมู่ที่ 1 มาทางทิศตะวันตก ผ่านชุมชนหมู่ที่ 2 และขนานกับทางหลวงมาทางทิศใต้ ผ่านหมู่ที่ 4 และต่อเนื่องถึงตำบลหนองหารเป็นถนนที่ผ่านศูนย์ชุมชนระดับหมู่บ้าน และบริเวณสาธารณะต่าง ๆ ของชุมชนสภาพเป็นถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่บางส่วน ลาดยางบางส่วน
- ถนนสู่พืชไร่ บริเวณหมู่ที่ 2 เป็นถนนแยกจากสายหลักของตำบลมาทางทิศตะวันออก ปัจจุบันเป็นถนนลาดยาง
- ถนนสู่พืชไร่ แยกจากถนนทางหลวงจังหวัดเชียงใหม่ มาทางทิศตะวันตก ถึงเหมืองชอย 5 เป็นถนนที่ชุมชนได้ขนถ่ายผลิตผล
- ถนนภายในชุมชน ที่เชื่อมทางหลวงจังหวัดกับถนนสายหลักของตำบล จากตลาดหมู่ที่ 3 ถึงสามแยกวัดข้าวมุง
- ถนนเชื่อมชุมชน เชื่อมทางหลวงจังหวัดกับสายหลักของตำบล จากโรงพยาบาลอาคเนย์ (ปัจจุบันเลิกกิจการ) มาทางทิศตะวันตก ปัจจุบันเป็นถนนลาดยาง ใช้สัญจรและขนถ่ายผลิตผล
- ถนนในชุมชน หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 7 เป็นถนนที่มีลักษณะตัดกับทางหลวงจังหวัดมีชุมชนหนาแน่นเกาะตามเส้นทางคมนาคม และมีบริการสาธารณะต่างๆ มีการสัญจรสูง สภาพเป็นถนนลาดยาง

ถนนเลียบคลองชลประทาน เป็นถนนสายหลักด้านตะวันออก มีความสำคัญเป็นถนนขนถ่ายผลิตผลและชุมชนมีทางเชื่อมออกสู่ทางหลวงจังหวัดเป็นช่วง ๆ สภาพเป็นถนนลูกรัง

การนับถือศาสนาของประชากร

ประชากรร้อยละ 99 นับถือศาสนาพุทธที่เหลือร้อยละ 1 นับถือศาสนาคริสต์

สถานบริการด้านการศึกษา

ตำบลแม่แฝกใหม่ มีโรงเรียนที่ให้บริการแก่ประชากรในตำบล ดังนี้

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	4	แห่ง
โรงเรียนระดับประถม	2	แห่ง
โรงเรียนระดับประถมถึงมัธยม	1	แห่ง

ประวัติความเป็นมา

เดิมพื้นที่อำเภอสันทราย เป็นพื้นที่การเกษตรและมีพื้นที่รกร้างว่างเปล่าอยู่ด้วยเมื่อปี พ.ศ. 2472 กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้เริ่มก่อสร้างฝายสินธุกิจปรีชาในแม่น้ำปิงที่บ้านสหกรณ์ ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย ซึ่งเป็นโครงการชลประทานประเภททดน้ำและสร้างเสร็จสมบูรณ์ ในปี พ.ศ. 2479 ได้เริ่มส่งน้ำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 ให้แก่พื้นที่เพาะปลูกที่มีระบบส่งน้ำได้ก่อสร้างเสร็จในขณะนั้น พื้นที่ส่งน้ำเป็นพื้นที่เพาะปลูกในที่ราบเชิงเขาฝั่งซ้ายของแม่น้ำปิง มีพื้นที่ชลประทานรวมทั้งหมด 70,000 ไร่ โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อผันน้ำจากลำน้ำปิง มาใช้ในการเกษตรท้องที่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยชื่อว่า “โครงการชลประทานเหมืองแม่แฝก” และเพื่อให้เป็นการต่อเนื่องสนองโครงการ ประกอบกับพื้นที่บางส่วนยังรกร้างว่างเปล่าอยู่มาก สามารถนำมาปรับปรุงและจัดสรรให้ราษฎรเข้าครอบครองทำประโยชน์ได้

ด้วยเหตุนี้รัฐได้อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า พ.ศ. 2478 โดยรัฐบาลได้ดำเนินการออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินขึ้นในท้องที่อำเภอสันทราย เป็นเขตหวงห้ามเพื่อประโยชน์ในการจัดตั้งสหกรณ์นิคม เนื้อที่ประมาณ 8,127 ไร่ และในปี พ.ศ. 2480 ได้จัดตั้งหน่วยงานที่ชื่อว่า “หน่วยนิคมสหกรณ์กสิกรรมสันทราย”

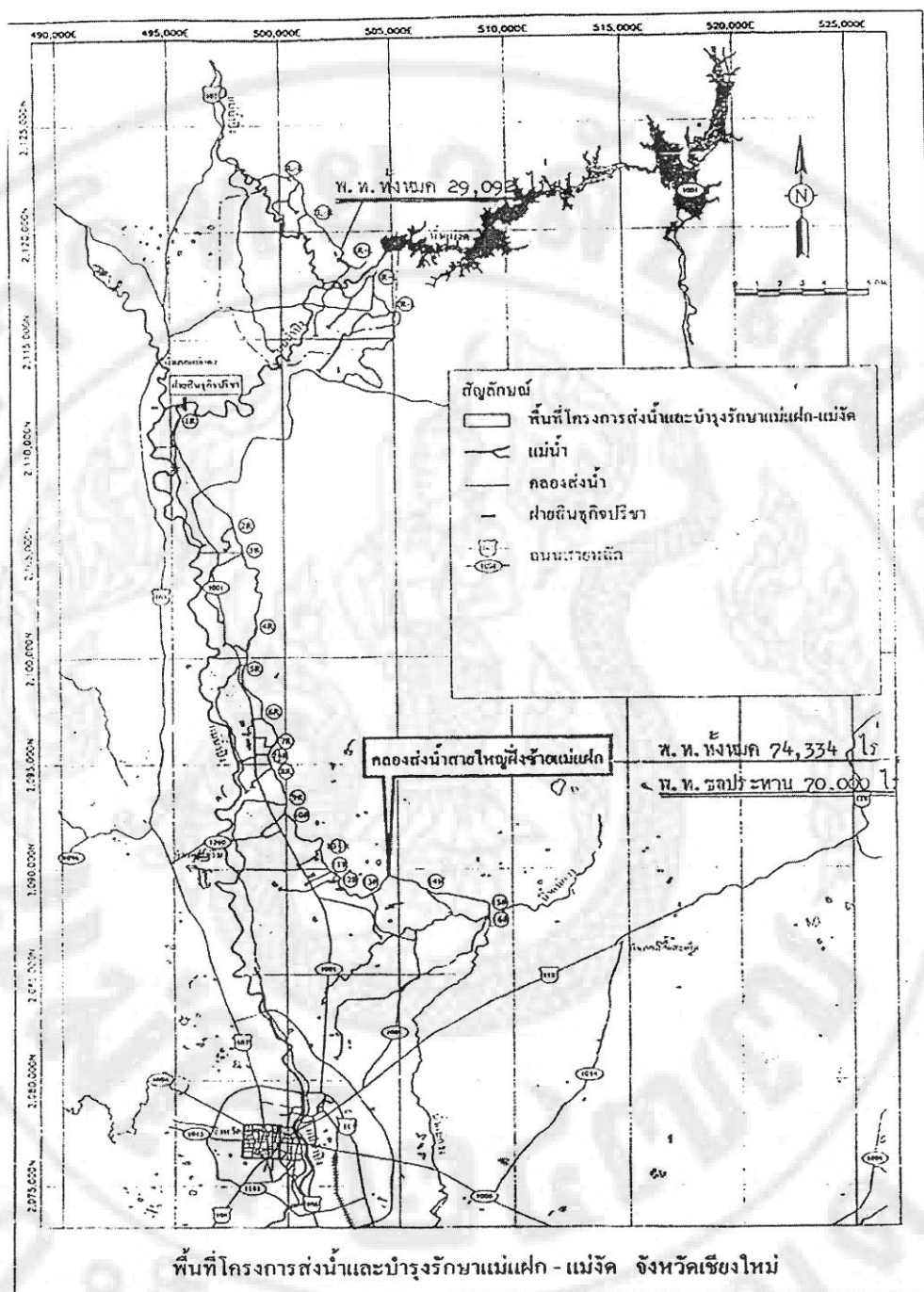
ขึ้นเพื่อดูแลและปฏิบัติโครงการให้สำเร็จสมความมุ่งหมายของทางราชการกระทรวงเกษตรธิการ ในสมัยนั้นและปัจจุบันเป็น “นิคมสหกรณ์สันทราย” สังกัดสำนักงาน สหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทำพื้นที่ที่กว้างว่างเปล่า บางส่วน บริเวณพื้นที่รับน้ำโครงการชลประทานเหมืองแม่แฝก ในท้องที่อำเภอสันทรายเพื่อนำมา ปรับปรุงและจัดสรรให้ราษฎรในท้องถิ่นที่ไม่มีที่ดินทำกินให้มีที่อยู่อาศัยและทำกินในรูปสหกรณ์ นิคม ซึ่งจะทำให้สมาชิกนิคมสหกรณ์ได้รับประโยชน์ ดังนี้

1. สมาชิกมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง
2. มีอาชีพที่มั่นคง
3. มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
4. มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
5. มีสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น

ภาพ 8 ลำคลองชลประทาน

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย

ภาพ 9 พื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แฝก - แม่จิด

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย

เมื่อรัฐบาลได้ดำเนินการจัดตั้งหน่วยงานควบคุมแล้ว ได้ดำเนินการสำรวจภาวะเศรษฐกิจของราษฎรในท้องที่และดำเนินการคัดเลือกราษฎรผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกและรวบรวมรายชื่อของจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ประเภทสหกรณ์นิคมกสิกรรม ชนิดไม่จำกัด ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2481 รวม 4 สหกรณ์มีสมาชิกรวม 93 ครอบครัวเนื้อที่ 1,341 ไร่ นับเป็นสหกรณ์นิคมกสิกรรมที่ได้จดทะเบียนเป็นแห่งแรกในประเทศไทย โดยมีชื่อและรับจดทะเบียนคือ

1. สหกรณ์นิคมกสิกรรมป่าเม่า ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2481 จำนวนสมาชิก 20 ครอบครัว

2. สหกรณ์นิคมกสิกรรมชอยห้า ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2481 จำนวนสมาชิก 19 ครอบครัว

3. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองไฮ ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2481 จำนวนสมาชิก 31 ครอบครัว

4. สหกรณ์นิคมกสิกรรมห้วยบง ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2481 จำนวนสมาชิก 23 ครอบครัว

จนกระทั่งถึงปี 2494 มีสหกรณ์นิคมกสิกรรมที่ได้จดทะเบียนเพิ่มขึ้นอีก 17 สหกรณ์

1. สหกรณ์นิคมกสิกรรมห้วยแวง ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 27 ครอบครัว

2. สหกรณ์นิคมกสิกรรมห้วยงาน ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 27 ครอบครัว

3. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองหาร ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 32 ครอบครัว

4. สหกรณ์นิคมกสิกรรมท่าโป่ง ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 28 ครอบครัว

5. สหกรณ์นิคมกสิกรรมป่าบง ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 24 ครอบครัว

6. สหกรณ์นิคมกสิกรรมชอยสิบ ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 30 ครอบครัว

7. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองบุเลย ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 25 ครอบครัว

8. สหกรณ์นิคมกสิกรรมบ้านแพะ ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 26 ครอบครัว

9. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองห้าง ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 27 ครอบครัว

10. สหกรณ์นิคมกสิกรรมชอยสิบสาม ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 29 ครอบครัว

11. สหกรณ์นิคมกสิกรรมแม่แก่น้อย ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 25 ครอบครัว

12. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองป่าขาว ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 27 ครอบครัว

13. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองเต่าคำ ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 30 ครอบครัว

14. สหกรณ์นิคมกสิกรรมทุ่งหมื่นน้อย ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2487 จำนวนสมาชิก 18 ครอบครัว

15. สหกรณ์นิคมกสิกรรมห้วยแม่โจ้ ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2487 จำนวนสมาชิก 16 ครอบครัว

16. สหกรณ์นิคมกสิกรรมบ้านไร่ ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2493 จำนวนสมาชิก 14 ครอบครัว

17. สหกรณ์นิคมกสิกรรมเกษตรศิลปสุพรรณ ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2494 จำนวนสมาชิก 23 ครอบครัว

รวมทั้งสิ้น 21 สมาชิก 521 ครอบครัว ที่ดินจัดสรร 7,913 ไร่ สหกรณ์ทั้ง 21 สมาคม ได้ดำเนินธุรกิจต่าง ๆ ของสหกรณ์ มาจนถึงปี พ.ศ. 2510 ได้ดำเนินธุรกิจและปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ครบถ้วนตามข้อบังคับ ทางราชการจึงได้พิจารณาออกโฉนดที่ดินครอบครองให้สมาชิก รวม 135 ราย จำนวนโฉนด 163 โฉนด เนื้อที่ 2,093 ไร่และได้ทำพิธีแจกโฉนดให้เป็นทางการ เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2515 มีสหกรณ์ได้รับโฉนดรวม 6 สหกรณ์ คือ

1. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองเต่าคำ ไม่จำกัดสินใช้
2. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองป่าขาว ไม่จำกัดสินใช้
3. สหกรณ์นิคมกสิกรรมป่าบาง ไม่จำกัดสินใช้
4. สหกรณ์นิคมกสิกรรมห้วยแม่โจ้ ไม่จำกัดสินใช้
5. สหกรณ์นิคมกสิกรรมทุ่งหมื่นน้อย ไม่จำกัดสินใช้

6. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองห้าง ไม่จำกัดสินใช้

ต่อมาในปี พ.ศ. 2516 ทางรัฐบาลได้พิจารณาแล้วเห็นว่า บรรดาสหกรณ์ต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นเป็นสหกรณ์ขนาดเล็ก ธุรกิจของสหกรณ์น้อย ไม่สามารถที่จะขยายเงินทุนและธุรกิจอื่น ๆ ให้กว้างขวางได้ จึงเห็นควรให้ควบสหกรณ์ขนาดเล็กในท้องที่อำเภอเดียวกันเข้าเป็นสหกรณ์เดียวกัน เพื่อให้มีขนาดใหญ่สามารถดำเนินธุรกิจได้กว้างขวางและเกิดผลดีกับกิจการของสหกรณ์สืบไป

ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2516 สหกรณ์ในท้องที่อำเภอสนทราย ประเภทสหกรณ์นิคมกสิกรรมจำนวน 21 สหกรณ์ ได้ควบเข้าเป็นสหกรณ์เดียวกัน โดยจดทะเบียนเมื่อวันที่ 28 กันยายน 2516 เป็นสหกรณ์ชนิดไม่จำกัดและจดทะเบียนเปลี่ยนชนิดเป็นสหกรณ์จำกัด เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2517 ชื่อ “สหกรณ์นิคมสนทราย จำกัด” สำนักงานตั้งอยู่หมู่ที่ 11 ตำบลหนองหาร อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ นายทะเบียนสหกรณ์ได้รับจดทะเบียนควบเข้ากันเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2517 มีสมาชิกและฐานะต่อไปนี้

- จำนวนสมาชิก	521	ครอบครัว
- เงินทุนสำรอง	686,699.96	บาท
- เงินทุนขยายกิจการ	509,163.00	บาท
- เงินทุนสาธารณประโยชน์	39,324.14	บาท
- เงินค่าบำรุงสหกรณ์	170,047.03	บาท
- ทุนดำเนินงาน	2,085,649.21	บาท

กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่อยู่ในพื้นที่สหกรณ์นิคม แสดงให้เห็นว่าได้ที่ดินฟรี มีน้ำดีมีถนนหนทางพร้อมและยังได้รับการสนับสนุนดังต่อไปนี้คือ

การให้การศึกษอบรมด้านสหกรณ์

เปลี่ยนทัศนคติของสมาชิก เน้นหนักในการให้การศึกษาและอบรมแก่สมาชิกเป็นประจำทุกเดือนในระดับกลุ่ม ให้มีความเข้าใจคือ

- ให้รู้หลักและวิธีการสหกรณ์ การเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์นั้นมิใช่ว่าทุกอย่างกระทำขึ้นโดยรัฐบาลเป็นผู้ให้ แต่ชี้แจงให้สมาชิกทราบว่ากระทำขึ้นโดยสมาชิกเอง สมาชิกทุกคนจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนช่วยเหลือตนเองด้วย

- ชี้แจงให้สมาชิกทราบว่า สหกรณ์เป็นของสมาชิกเองอบรมให้สมาชิก รู้จักสิทธิ และหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติกับสหกรณ์ ภายในเขตแห่งกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ตลอดจนปฏิบัติ ตามคำสั่งของนายทะเบียนสหกรณ์

- รู้จัก รับผิดชอบตนเองและรับผิดชอบในสหกรณ์ของตนร่วมกัน

- ชี้แจงให้ทราบว่าที่ดินแปลงที่ได้รับอนุญาตให้เข้าครอบครองทำประโยชน์นั้นยังเป็นของรัฐบาลอยู่เพียงให้สมาชิกเข้ามาประกอบอาชีพในที่ดินเท่านั้น ยังมีได้ให้กรรมสิทธิ์แต่อย่างใด (ยกเว้นในรายที่ทางรัฐบาลได้มอบให้ไปแล้วและพ้นกำหนด 5 ปี) หากสมาชิกไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของสหกรณ์ อาจจะถูกออกจากสหกรณ์และหมดสิทธิ์ที่จะเข้าทำประโยชน์ได้อีก นอกจากผู้ที่ได้ปฏิบัติตนถูกต้อง อยู่ในหลักเกณฑ์และจงรักภักดีต่อสหกรณ์พร้อมทั้งให้ความร่วมมือกับสหกรณ์เท่านั้นจึงจะได้กรรมสิทธิ์ในที่ดิน

เมื่อสหกรณ์ได้ปรับปรุงพื้นฐานให้แข็งแกร่งมั่นคงแล้ว ได้ขยายธุรกิจต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเป็นลำดับคือ

- ธุรกิจสินเชื่อ
- ธุรกิจรวมกันซื้อ
- ธุรกิจรวมกันขาย
- การส่งเสริมให้รู้จักออมทรัพย์
- ปรับปรุงการทำการ และส่งเสริมการประกอบอาชีพ

ทำให้สหกรณ์ดำเนินธุรกิจไปอย่างมีประสิทธิภาพ สมาชิกได้รับประโยชน์จากการให้บริการของสหกรณ์ทำให้มีฐานะอยู่ดีกินดี มีหลักฐานมั่นคงแข็งแรง

นอกจากตำบลแม่แฝกใหม่จะเป็นพื้นที่ที่มีระบบชลประทานที่มีการจัดสรรที่ดินแก่เกษตรกรมีถนนหลวงตัดผ่านและมีสหกรณ์ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรแล้ว เกษตรกรตำบลแม่แฝกใหม่ ยังได้รับการสนับสนุนทางด้านวิชาการจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ เช่น

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เป็นหน่วยงานที่เอื้อประโยชน์อย่างยิ่งด้านวิชาการ มีการจัดประชุมสัมมนาด้านการเกษตร มีแหล่งความรู้ให้เกษตรกรค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง มีนักวิชาการด้านการเกษตรให้คำปรึกษาแก่เกษตรกร มีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

ศูนย์วิจัยพืชไร่

เป็นหน่วยงานสังกัดกรมวิชาการเกษตร เป็นศูนย์ที่พัฒนาพันธุ์พืชไร่เศรษฐกิจเพื่อเพิ่มผลผลิตในแต่ละแหล่งปลูก โดยให้เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น ทั้งพันธุ์ชนิดของปุ๋ย สารเคมีกำจัดศัตรูพืชหรือการทำการเกษตรที่เหมาะสม (GAP) ฯลฯ ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการผลิตต่อหน่วยและเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรโดยตรง

ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดเชียงใหม่

ซึ่งมีหน้าที่

1. การพัฒนาผลิตพันธุ์สัตว์น้ำจืดทั้งผลิต ปล่อยและแจกพันธุ์สัตว์น้ำจืด ให้บริการทางวิชาการ การรวบรวมพันธุ์ปลา ผลิตพันธุ์สัตว์น้ำที่ได้จากการปรับปรุงพันธุ์
2. งานส่งเสริมการประมง
3. งานวิจัยเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด เพื่อศึกษาค้นคว้า ทดลอง วิจัย ให้ได้ข้อมูลทางวิชาการด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดและการจัดการทรัพยากรประมงน้ำจืดและสิ่งแวดล้อมเพื่อนำเทคนิคที่ได้มาใช้ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดและนำผลงานออกเผยแพร่แก่เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง
4. งานเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตสัตว์น้ำคือ จำหน่ายพันธุ์สัตว์น้ำ

ทั้งนี้ยังรวมถึงงานบริการให้คำแนะนำปรึกษาแก่เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดฝึกอบรมให้แก่เกษตรกรผู้สนใจในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดด้วย

สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย

มีเจ้าหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาด้านการเกษตรมีการสนับสนุนและแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรให้แก่เกษตรกรและมีปัจจัยการผลิตสนับสนุนในบางส่วน ทั้งนี้ยังเป็นหน่วยงานที่ช่วยประสานงานระหว่างภาครัฐกับเกษตรกรอีกด้วย

สำนักงานสหกรณ์จังหวัด

มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์และนักวิชาการสหกรณ์คอยให้การช่วยเหลือและสนับสนุน ในการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ เนื่องจากระบบสหกรณ์เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะสามารถช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้นได้

ทั้งนี้ยังรวมถึงการให้บริการข้อมูลและข้อมูลการใช้ที่ดิน, การให้บริการตรวจสอบ
ตัวอย่างดิน การให้บริการปรับปรุงบำรุงดิน, การให้บริการหยั่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

ทั้งนี้การที่การคมนาคมขนส่งสะดวก เนื่องจากมีถนนหลายสาย 1001 ตัดผ่านและมีระยะทางจากตัวเมืองเพียง 26 กิโลเมตร ทำให้ตลอดระยะทางมีโรงงานภาคเอกชน ตั้งอยู่เพื่อ
รับซื้อผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกร

ภาพ 10 เส้นทางระหว่างตัวอำเภอเมืองเชียงใหม่ถึงตำบลแม่แฝกใหม่

จากภาพ 13 จะเห็นว่าในพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่มีการจัดตั้งสถานบันการเกษตรที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของเกษตรกรในพื้นที่ดังนี้

ตาราง 3 สหกรณ์และกลุ่มนิติบุคคลจดทะเบียน

ชื่อ	จำนวนสมาชิก (คน)
1. สหกรณ์ผู้ปลูกมันฝรั่งเชียงใหม่ จำกัด	1100
2. สหกรณ์เกษตรกรทำนาแม่แฝกใหม่	134
3. กลุ่มเกษตรกรทำไร่แม่แฝกใหม่	126
4. กลุ่มเกษตรกรทำสวนแม่แฝกใหม่	182
5. สหกรณ์นิคมสันทราย กลุ่ม 3	46
6. สหกรณ์นิคมสันทราย กลุ่ม 4	80
7. สหกรณ์นิคมสันทราย กลุ่ม 12	82
8. สหกรณ์การเกษตรสันทราย จำกัด	736
9. สหกรณ์โคนมแม่ใจ จำกัด	140
10. สหกรณ์ปศุสัตว์สันทราย จำกัด	262
11. สหกรณ์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเชียงใหม่	138

ที่มา: รายงานประจำตำบลแม่แฝกใหม่ (2545)

ตาราง 4 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ชื่อ	ที่ตั้ง	สมาชิก
1. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแม่แฝกหลวง	หมู่ที่ 1 บ้านแม่แฝกหลวง	65
2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านสบแฝก	หมู่ที่ 2 บ้านสบแฝก	40
3. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเจดีย์แม่ครัว	หมู่ที่ 3 บ้านเจดีย์แม่ครัว	60
4. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านข้าวมุง	หมู่ที่ 4 บ้านข้าวมุง	42
5. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านห้วยบง	หมู่ที่ 5 บ้านห้วยบง	36
6. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแพะเจดีย์	หมู่ที่ 6 บ้านแพะเจดีย์	20
7. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านวังขุมเงิน	หมู่ที่ 7 บ้านวังขุมเงิน	70
8. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแพะห้วยบง	หมู่ที่ 8 บ้านแพะห้วยบง	80
9. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านกลางพัฒนา	หมู่ที่ 9 บ้านกลางพัฒนา	60
10. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแพะแม่แฝกใหม่	หมู่ที่ 10 บ้านแพะแม่แฝกใหม่	65
11. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเจดีย์พัฒนา	หมู่ที่ 11 บ้านเจดีย์พัฒนา	65
12. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านป่าป้อ	หมู่ที่ 12 บ้านป่าป้อ	48

ที่มา: รายงานประจำตำบลแม่แฝกใหม่ (2545)

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่

ในอดีตตำบลแม่แฝกใหม่เกษตรกรทำการเกษตรแบบปลูกพืชเชิงเดี่ยว ต่อมาในปี พ.ศ. 2541 หน่วยงานราชการได้เข้ามาให้สนับสนุนเผยแพร่โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงทำให้เกษตรกรหันจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีเกษตรกรแกนนำคือ นายพรหม ใจเมคา และนายอนันต์ คำตุ่น เมื่อเกษตรกรเห็นแบบอย่างซึ่งทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ผลดี จึงมีเกษตรกรหันมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่กันเป็นจำนวนมาก ต่อมาได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม โดยใช้ชื่อกลุ่มว่า "กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่" มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อสมาชิกจะได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความมั่นคง ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 55 คน ประธานกลุ่มคือ นายพรหม ใจเมคา ที่ปรึกษาคือ รศ. สมชาย องค์กรประเสริฐ ภาควิชาทรัพยากรดินและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้และอาจารย์พิชัย สมบูรณ์วงศ์ ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ รองประธานคือ นายประจักษ์ ใจดาร์ภัย ประธานฝ่ายกิจกรรมชีวภาพคือ นายสมบูรณ์ ใจเมคา เลขานุการคือ นางสาวอุทุมพร เพชรรัตน์ เหมัญญิกคือ นายอินสม บุญเรือง กรรมการคือ นายทองคำ จอมแก้ว และนายวิสุทธิ์ เป็งนวล สถานที่ดำเนินการของกลุ่มคือ บ้านนายพรหม ใจเมคาประธานกลุ่ม

จะเห็นได้ว่าตำบลแม่แฝกใหม่เป็นพื้นที่ที่มีบริบทชุมชนที่เอื้อต่อการทำการเกษตรทั้งในด้านการพัฒนาระบบการเกษตรและนโยบายของรัฐบาลที่มีในพื้นที่ ทำให้ได้รับการสนับสนุนให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตร การพัฒนาทางด้านโรงงานเอกชน ซึ่งทำให้เกษตรกรพัฒนาการปลูกพืช โดยใช้แบบการเกษตรแผนใหม่คือ ลงทุนเพิ่มด้านเทคโนโลยี และมีการเพิ่มปุ๋ยและสารเคมี เพื่อเร่งผลผลิตให้มีปริมาณเพิ่มขึ้นและต้านทานโรคและแมลง ดังนั้นการเกษตรภายในพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่จัดได้ว่าเป็นเขตเกษตรก้าวหน้าคือ มีการเน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและมีการใช้สารเคมีเพิ่มขึ้นใช้แรงงานและทุนเพิ่มมากขึ้น

เมื่อการเกษตรเน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งหมายถึงหากเกษตรกรมีพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกต่อครัวเรือน เกษตรกรจะใช้พื้นที่ทั้งหมดปลูกพืชแต่ละชนิดให้เต็มพื้นที่ หากเก็บเกี่ยวแล้วก็ทำการไถกลบหรือเผาหน้าดิน แล้วปลูกพืชชนิดใหม่ ทำอย่างนี้หมุนเวียนตลอดทั้งปี โดยจะปลูกข้าว กระเทียม ยาสูบและมะเขือเทศ ต่อมาได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงการปลูกเหลือเพียง ข้าว มันฝรั่ง (อะลู) ข้าวโพดหรือฟักทอง เป็นหลักและมีการใช้สารเคมีเพิ่มมากขึ้นทุกปี จึงส่งผลให้เกษตรกรต้องลงทุนเพิ่มขึ้น เนื่องจากว่าคุณภาพของดินต่ำลงทุกปี มีสารเคมีตกค้าง การปลูกพืชหมุนเวียนกันตลอดทั้งปีทำให้สารเคมีในดินเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ผลผลิตก็มีปริมาณน้อยลงเกษตรกรจึงจำเป็นต้องเพิ่มการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างนี้ทุกปี ทำให้เกษตรกรมีหนี้สินเพิ่มขึ้น

เพราะต้นทุนการผลิตสูง ทั้งนี้เกษตรกรยังประสบปัญหาราคาสินค้าผลผลิตตกต่ำและไม่แน่นอน จากการพัฒนาทางด้านการเกษตรที่ผ่านมา ทำให้เกษตรกรเห็นว่าการเกษตรเชิงเดี่ยวยังไม่สามารถช่วยให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อีกทั้งก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย เช่น ปัญหานี้สิน ปัญหาสุขภาพ เกษตรกรจึงหันมาสนใจการทำเกษตรปลูกแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนมากมายจากส่วนราชการต่าง ๆ เนื่องจากการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นโครงการตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และเป็นโครงการที่มุ่งเน้นให้เกษตรกรรู้จักวิธีการจัดสรรที่ดินเพื่อใช้ในการเกษตรโดยมุ่งให้เกษตรกรลดรายจ่ายและมีรายได้ตลอดปี

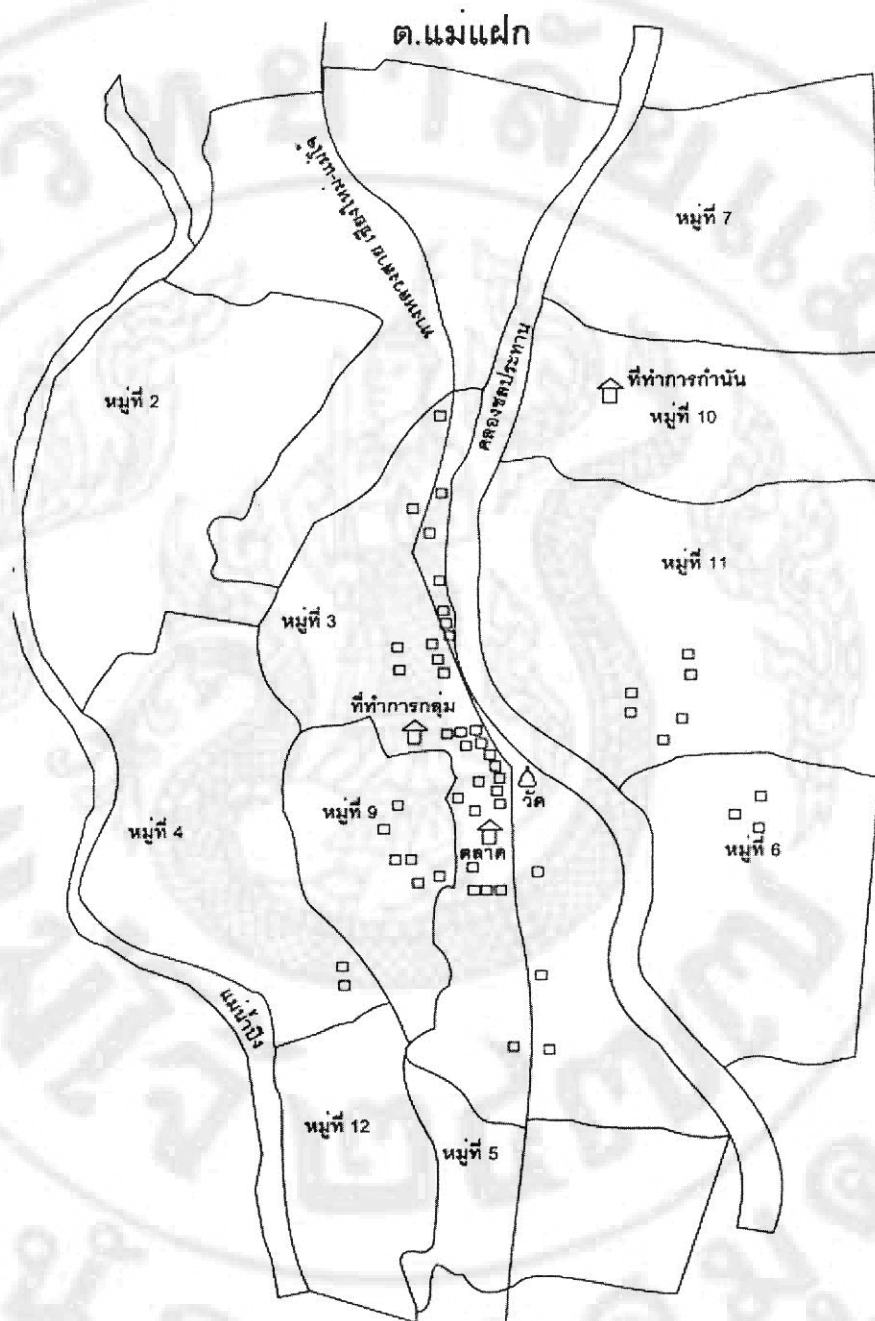
ในปี พ.ศ. 2541 สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดได้รวบรวมเกษตรกรที่สนใจทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริเพื่อให้การสนับสนุนเริ่มด้วยการสนับสนุนเงินทุนค่าวัสดุการเกษตรและมีการจัดการศึกษาอบรม ทั้งยังเปิดโอกาสให้ได้ร่วมแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นกับเกษตรกรพื้นที่อื่น ๆ

กลุ่มแรกที่ได้รับการสนับสนุนคือ นายพรหม ใจเมคาและนายอนันต์ คำคุ่น โดยเกษตรกรทั้งสองรายได้รับการรับรองและเห็นชอบจากเกษตรอำเภอ เพื่อเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งถือว่าเป็นเกษตรกรต้นแบบของพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่นี้

หลังจากนั้นเกษตรกรต้นแบบก็เผยแพร่ความรู้ให้แก่เกษตรกรข้างเคียงหรือเกษตรกรเครือข่ายเมื่อมีผู้สนใจทำเกษตรแบบทฤษฎีใหม่มากขึ้นจึงได้จัดตั้งรวมกันเป็นกลุ่ม โดยมีตำบลแม่แฝกใหม่มีทั้งหมด 12 หมู่บ้าน แต่มีสมาชิกเครือข่ายกระจายอยู่เพียง 5 หมู่บ้านคือ

หมู่ที่ 3	บ้านเจดีย์แม่ครัว
หมู่ที่ 4	บ้านขัวมุง
หมู่ที่ 6	บ้านแพะเจดีย์
หมู่ที่ 9	บ้านกลางพัฒนา
หมู่ที่ 11	บ้านเจดีย์พัฒนา

สมาชิกส่วนใหญ่อยู่ในหมู่ที่ 3 บ้านเจดีย์แม่ครัว (ภาพ 11)

ภาพ 11 การตั้งบ้านเรือนของเกษตรกรกลุ่มทฤษฎีใหม่

ตอนที่ 1 สถานภาพพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกร มีดังนี้

ลักษณะส่วนบุคคล

เพศ: เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 87.30 และเป็นเพศหญิงร้อยละ 12.70 ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมในชนบทที่ส่วนมากผู้ชายจะเป็นผู้นำหรือหัวหน้าครอบครัว (ตาราง 5)

อายุ: เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 46 ปี เกษตรกรมีอายุมากที่สุดคือ 78 ปี และน้อยที่สุดคือ 29 ปี เกษตรกรส่วนมากมีอายุช่วง 40 – 49 ปี คิดเป็นร้อยละ 56.40 รองลงมาคือ อายุช่วง 50 – 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.20 และช่วงอายุ 30 – 39 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.40 ส่วนกลุ่ม อายุช่วง 60 – 69 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.60 และอายุช่วง 20 – 29 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.60 ซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่นและกลุ่มอายุมากกว่า 70 ปี ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.80 ซึ่งอยู่ในช่วงวัยชรา ผลการวิเคราะห์กล่าวได้ว่า อายุของผู้ให้ข้อมูลครั้งนี้แตกต่างกันพอสมควร สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุโดยเฉลี่ย 46 ปี นับว่าเป็นผู้อยู่ในช่วงที่บุคคลมีกำลังกาย แข็งแรง มีความอดทนและมีความคล่องแคล่ว (สุนิลา ทนผล 2531: 7) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ สุชา จันท์ธอม (2537: 47 – 54) ที่ระบุว่า เป็นช่วงที่บุคคลมีพลังกำลังแข็งแรงมีความรวดเร็ว มีความอดทนและมีความชำนาญ ซึ่งมีผลให้การปฏิบัติงานดีเด่นและฉับไว ในการปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นสามารถชี้แนะชัดเจนไปได้ว่า บุคคลผู้ที่มีอายุอยู่ในช่วง 40 – 49 ปี เป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพในการตัดสินใจและส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่มีอำนาจในการตัดสินใจในการทำการเกษตร ทฤษฎีใหม่ (ตาราง 5)

สถานภาพสมรส: เกษตรกรส่วนมากร้อยละ 92.70 มีสถานภาพสมรสแล้ว รองลงมาคือ สถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 5.50 สำหรับเกษตรกรที่มีสถานภาพหม้ายหรือหย่าร้างมีจำนวนน้อยที่สุดคือ คิดเป็นร้อยละ 1.80 ผลการวิเคราะห์กล่าวได้ว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่จะเป็นผู้ที่สมรสแล้วมากกว่าโสด การสมรสแล้วมีผลดีต่ออาชีพการทำการเกษตร ทฤษฎีใหม่เป็นอย่างมาก เพราะผู้ที่สมรสแล้วส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีฐานะความมั่นคงทางเศรษฐกิจมีแรงงานในครอบครัวมากและเป็นที่ยอมรับในสังคมของชนบทว่าเป็นผู้ที่มีความคิดสุขุมรอบคอบมีเหตุผลในการคิดและตัดสินใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานในครอบครัวซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการผลิตด้านเกษตรกรรมเพื่อก่อให้เกิดรายได้นอกเหนือจากทุนและประกอบการ ดังนั้นผู้ที่สมรสแล้ว

ส่วนใหญ่จึงมีความต้องการที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเองอยู่ตลอดเวลา (คณิง รพีทัศนพงศ์, 2541) (ตาราง 5)

ระดับการศึกษา: เกษตรกรส่วนมากมีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 54.50 รองลงมาคือ ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 หรือ 7 คิดเป็นร้อยละ 18.20 และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 10.90 แต่สำหรับระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูงหรือปริญญาตรี มีเพียงร้อยละ 3.60 และ 1.80 ตามลำดับ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้ทราบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 (ป. 4) เพราะเนื่องมาจากการศึกษาในระดับนี้เป็นระดับภาคบังคับของกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนั้นก็กระจายในทุกระดับของการศึกษา ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ไม่มีเกษตรกรรายใดเป็นผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาเลย การศึกษามีผลต่อกระบวนการตัดสินใจของเกษตรกรเป็นอย่างมาก ดังที่ วิรัช เตียงหงษาสกุล (2531: 101) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาหรือกระบวนการศึกษา (education process) จะช่วยดึงพลังความสามารถของคนซึ่งซ่อนเร้นอยู่ภายในให้ออกมา และนำไปใช้ประโยชน์ต่อตนเอง และชุมชนส่วนรวมได้ ทั้งยังช่วยยกมาตรฐานและส่งเสริมความเป็นอยู่ของคนให้สูงขึ้นด้วยการศึกษาช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้มีทักษะ ความชำนาญในด้านอาชีพ ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านบุคคลหรือการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลนั่นเอง (นำชัย ทนุผล, 2529: 68) (ตาราง 5)

ตาราง 5 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่
ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (คน) (N = 55)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	48	87.30
หญิง	7	12.70
รวม	55	100.00
อายุ		
20 – 29	2	3.60
30 – 39	9	16.40
40 – 49	31	56.40
50 – 59	10	18.20
60 – 69	2	3.60
70 ปีขึ้นไป	1	1.80
รวม	55	100.00
ค่าสูงสุด 78 ปี ค่าต่ำสุด 29 ปี ค่าเฉลี่ย 45.75 ปี ประมาณ 46 ปี		
สถานภาพ		
โสด	3	5.50
สมรสแล้ว	51	92.70
หม้ายหรือหย่าร้าง	1	1.80
รวม	55	100.00

ตาราง 5 (ต่อ)

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (คน) (N = 55)	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาปีที่ 4	30	54.50
ประถมศึกษาปีที่ 6 หรือ 7	10	18.20
มัธยมศึกษาปีที่ 3	6	10.90
มัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือ ประกาศนียบัตร	6	10.90
ประกาศนียบัตรชั้นสูง หรือ อนุปริญญา	1	1.80
ปริญญาตรี	2	3.60
รวม	55	100.00

การดำเนินงานกิจกรรมของกลุ่มสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้มีการทำกิจกรรมร่วมกันหลายประการ เช่น การแลกเปลี่ยนความรู้และร่วมกันแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรต่าง ๆ ของสมาชิก พร้อมทั้งมีการจัดบริการอบรมทรัพยากรจากสมาชิกที่ต้องการฝากเงินตามข้อกำหนดของกลุ่ม อีกทั้งจัดหาวิทยากรด้านวิชาการของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่มาให้ความรู้เป็นครั้งคราว ซึ่งกลุ่มเกษตรกรก็มีการจัดประกวดไร่นาและออกแนะนำด้านวิชาการการเกษตรและปศุสัตว์แก่สมาชิก โดยขอสนับสนุนด้านวิชาการจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหน่วยงานราชการและเอกชนที่ประสบผลสำเร็จ ทั้งด้านการเกษตรและเลี้ยงสัตว์มาคอยให้การอบรมให้ความรู้ด้านการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ตลอดจนการใช้สารเคมีให้แก่สมาชิก รวมทั้งได้นำสมาชิกออกไปทัศนศึกษาดูงาน นอกสถานที่ โดยได้รับการสนับสนุนของทางราชการ จึงทำให้กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่เกิดมีความเข้มแข็งมากขึ้น (ตาราง 6)

เกษตรกรทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมอบรมทรัพยากร รองลงมาคือ กิจกรรมมันฝรั่ง คิดเป็นร้อยละ 56.40 กิจกรรมไร่นาสวนผสม คิดเป็นร้อยละ 34.50 กิจกรรมเลี้ยงปลา คิดเป็นร้อยละ 32.70 กิจกรรมผักปลอดสารพิษ คิดเป็นร้อยละ 25.50 กิจกรรมเมล็ดพันธุ์ข้าว คิดเป็นร้อยละ 23.60 กิจกรรมเพาะเห็ด คิดเป็นร้อยละ 20.00 กิจกรรมน้ำสกัดชีวภาพหรือปุ๋ยชีวภาพ คิดเป็นร้อยละ 18.20 กิจกรรมเลี้ยงไก่ คิดเป็นร้อยละ 16.40 และกิจกรรมสุกรและวัว คิดเป็นร้อยละ 9.10

ตาราง 6 กิจกรรมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

กิจกรรม	จำนวน (คน) (N = 55)	ร้อยละ
ออมทรัพย์	55	100.00
มันฝรั่ง	31	56.40
ไร่นาสวนผสม	19	34.50
ปลา	18	32.70
ผักปลอดสารพิษ	14	25.50
ข้าว	13	23.60
เพาะเห็ด	11	20.00
น้ำสัปดาห์หรือปุ๋ยชีวภาพ	10	18.20
ไก่	9	16.40
สุกรและวัว	5	9.10

หมายเหตุ: เกษตรกร 1 รายเป็นสมาชิกทำกิจกรรมได้มากกว่า 1 กิจกรรม

จากกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้ทราบว่าเกษตรกรหรือสมาชิกของกลุ่มสามารถที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มได้มากกว่า 1 กิจกรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความหลากหลายในไร่นาประกอบกับความสนใจของสมาชิก เพื่อให้มีการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่มกิจกรรมเดียวกัน โดยดูจากตาราง 7 เป็นตารางแสดงจำนวนกิจกรรมที่สมาชิกเข้าร่วม

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมจำนวน 2 กิจกรรม มีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 27.28 ส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมจำนวน 3 และ 4 กิจกรรม มีจำนวนเท่ากันคือ 11 คน คิดเป็นร้อยละ 20 เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมจำนวน 5 กิจกรรม มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 10 และเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมจำนวน 1 และ 6 กิจกรรม มีจำนวนเท่ากันคือ 4 คน คิดเป็นร้อยละ 7.27 จากข้อมูลสรุปได้ว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสามารถเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม

มากกว่า 1 กิจกรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจของสมาชิกของกลุ่มเห็นได้จากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของลุงพรหม (นายพรหม ใจเมตตา) จะมีการจัดไร่นาตามหลักการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีความหลากหลายในกระทำการเกษตรโดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 แบ่งเป็นบ่อน้ำสำหรับเลี้ยงปลา ส่วนที่ 2 ทำไร่นาสวนผสมปลูกผักสวนครัวและผลไม้ เช่น ฝรั่ง ลำไย ส้มโอ เป็นต้น ส่วนที่ 3 ปลูกข้าวและส่วนที่ 4 เป็นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงไก่ จะเห็นได้ว่าการทำไร่นาของลุงพรหมมีความหลากหลาย ซึ่งลุงพรหมสามารถเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมได้หลายกิจกรรมตามที่กลุ่มได้จัดขึ้นตามความเหมาะสมกับการดำเนินงานในไร่นาของตนและขึ้นอยู่กับความพึงพอใจส่วนตัว (ตาราง 7)

ตาราง 7 จำนวนกิจกรรมที่สมาชิกเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มกิจกรรม	จำนวน (คน) (N = 55)	ร้อยละ
1	4	7.27
2	15	27.28
3	11	20.00
4	11	20.00
5	10	18.18
6	4	7.27
รวม	55	100.00

เมื่อสมาชิกได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มก็จะมีข้อตกลงต่อกัน โดยให้กิจกรรมออมทรัพย์เป็นกิจกรรมหลักของกลุ่มที่สมาชิกต้องฝากเงินร่วมกัน จะได้นำเงินที่ฝากร่วมกันมาเป็นเงินทุนให้กับกลุ่มในการจัดซื้อปัจจัยการผลิต การให้บริการเงินกู้ยืมที่สมาชิกขาดแคลนและนำไปพัฒนากลุ่ม ซึ่งกลุ่มได้จัดประชุมทุก ๆ วันที่ 25 ของทุกเดือน ถือเป็นวันฝากเงินและเป็นวันประชุมของกลุ่ม การประชุมของกลุ่มเป็นการแสดงความคิดเห็นร่วมกันของสมาชิก ซึ่งสมาชิกได้เสนอความคิดเห็นในที่ประชุม ดังแสดงในตาราง 8

เกษตรกรโดยส่วนใหญ่ไม่เคยแสดงความคิดเห็นในการประชุมกลุ่มเลย คิดเป็นร้อยละ 47.30 รองลงมาคิดเป็นร้อยละ 23.60 เคยเสนอความคิดเห็นเพียงครั้งเดียว คิดเป็นร้อยละ 12.70 เคยเสนอความคิดเห็นเพียง 2 ครั้ง แต่สำหรับการเสนอความคิดเห็นเพียง 3 และ 4 ครั้งขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 10.90 และ 5.50 ตามลำดับ เนื่องจากว่าการเสนอความคิดเห็นของเกษตรกรเป็นการพูดคุยกันแบบไม่เป็นทางการคือ เกษตรกรจะพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเอง ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีการยกมือถ้าต้องการแสดงความคิดเห็นประกอบกับควรมีการพัฒนาตัวผู้นำให้ดียิ่งขึ้นเพื่อเป็นแกนกลางให้กลุ่มในการชักจูงให้เกษตรกรกล้าที่จะเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นมากขึ้นต่อไป (ตาราง 8)

ตาราง 8 การเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

เสนอความคิดเห็นในที่ประชุมกลุ่ม	จำนวน (คน) (N = 55)	ร้อยละ
ไม่เคยเลย	26	47.30
1 ครั้ง	13	23.60
2 ครั้ง	7	12.70
3 ครั้ง	3	5.50
4 ครั้งขึ้นไป	6	10.90
รวม	55	100.00

กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่เป็นกลุ่มที่มีการก่อตั้งมานานกว่า 5 ปี โดยการสังเกตได้จากระยะเวลาการเป็นสมาชิกของเกษตรกร (ตาราง 9) แสดงให้เห็นความเข้มแข็งของกลุ่มได้ในระดับหนึ่ง

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่เป็นเวลา 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 41.80 คือกลุ่มเกษตรกรเริ่มแรก รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่เป็นเวลา 4 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.80 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่เป็นเวลา 2 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.5 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่เป็นเวลา 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.90 และสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่เป็นเวลา 1 ปีและเข้าใหม่มีเพียง 7.30 และ 3.60 ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่มีจำนวนมากเพราะมีการรวมตัวของเกษตรกรเป็นจำนวนมากตั้งแต่เริ่มแรก โดยมุ่งหวังว่าการรวมตัวของเกษตรกรก็เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (ตาราง 9)

ตาราง 9 ระยะเวลาที่เข้าเป็นสมาชิกของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก (ปี)	จำนวน (คน) (N = 55)	ร้อยละ
เข้าใหม่	2	3.60
1	4	7.30
2	8	14.50
3	6	10.90
4	12	21.80
5	23	41.80
รวม	55	100.00

ตอนที่ 2 สาเหตุการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร

ตาราง 10 สาเหตุการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

สาเหตุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. การทำแบบเดิมมีปัญหาอยากเปลี่ยนทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ (แบบหลากหลาย)	35	63.64
2. การสนับสนุนจากภาครัฐ (เห็นผลประโยชน์ที่ได้คาดว่าจะได้รับ)	20	36.36
รวม	55	100.00

เกษตรกรจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 63.64 ระบุว่าสาเหตุของการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่เพราะอยากเปลี่ยนจากการทำการเกษตรแบบเดิมคือ การปลูกพืชชนิดเดียวตลอดปี ซึ่งมีการใช้สารเคมีมาก การลงทุนสูงไม่ว่าจะเป็นด้านแรงงานและการซื้อสารเคมี เกษตรกรมักจะขาดทุน เพราะราคาของสินค้ามีราคาต่ำหรือขายไม่ได้ เพราะมีชนิดของสินค้าที่เหมือนกันเป็นจำนวนมาก ทำให้เกษตรกรต้องมีหนี้สินจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นหนี้จากการทำการเกษตรของตน รวมไปถึงการกู้ยืมเงินเพื่อมาบริโภคของตนและครอบครัว ดังคำกล่าวของ นายสมชัย คอทอง สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2547 ที่กล่าวว่า “สารเคมีราคาแพง ราคาผลผลิตคงที่ ทำไปก็ขาดทุน เลยหันมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ไม่ต้องลงทุนมากสามารถที่จะนำเอาวัตถุดิบที่มีใกล้ตัวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ เช่น ปุ๋ยจี้วัวหรือจี้ควายถือเป็นการลดต้นทุนได้” ทำให้เกษตรกรตระหนักถึงปัญหานี้จึงหันมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มีการปลูกพืชที่หลากหลายเพื่อให้เกษตรกรเน้นการบริโภคในครัวเรือนก่อนเป็นอันดับแรกหากเหลือก็นำไปจำหน่าย เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ตลอดปีและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เกษตรกรเลือกทำเกษตรทฤษฎีใหม่เพราะใช้เวลาไม่มากทำได้ตลอดทั้งวันโดยจะทำที่ละเล็กละน้อย ทำให้เกษตรกรมีงานทำตลอดเวลา ดังคำกล่าวของ นายธีรยุทธ จอมแก้ว สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2547 ที่กล่าวว่า “การเกษตรทฤษฎีใหม่คือ การผลิตที่หลากหลาย ทำไปที่ละเล็กละน้อย ทำได้ตลอด ทำได้ทั้งวัน ไม่ต้องออกไปไหน ไม่เปลืองเงิน แล้วยังมีกินไปเรื่อย ๆ มีกินทุกวัน เวลาทำก็ไม่ใช้เวลามาก” การเกษตรทฤษฎีใหม่สอนให้เกษตรกรรู้จักการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยลดการใช้สารเคมีหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพเพื่อการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ประกอบกับเกษตรกรมีเวลาว่างได้พบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้านหรือเกษตรกรรายอื่น เพื่อแลกเปลี่ยน

ความรู้และประสบการณ์แก่กัน จากนั้นเกษตรกรก็ได้นำสิ่งที่รู้ได้ยินได้ฟังมาใช้ในการทำการเกษตรของตนเพื่อเป็นการพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพ

เกษตรกรจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 36.36 ระบุว่า เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่เพราะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยในระยะแรกรัฐให้การสนับสนุนไม่ว่าจะเป็นเงินอุดหนุนพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ รวมทั้งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และซึ่งภาครัฐคอยติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ มีการพาไปดูงานยังสถานที่ต่าง ๆ ให้ความรู้แก่เกษตรกร ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้เกษตรกรเล็งเห็นผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้ จึงทำให้เกษตรกรเกิดความสนใจและหันมาเข้าร่วมกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ดังคำกล่าวของนายพรหม ใจเมคา เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2547 ที่กล่าวว่า “การเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่มาจากการแนะนำของภาครัฐและเป็นโครงการของนายพลวงที่มีเพื่อให้เกษตรกรพออยู่พอกิน สามารถพึ่งตนเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน ซึ่งรัฐจะคอยให้การสนับสนุนทุกอย่างทั้งความรู้ เงินทุน พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ รวมทั้งพาไปดูงานตามที่ต่าง ๆ ที่เกษตรกรต้องการคอยติดตามผลการทำอย่างใกล้ชิด” จึงทำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่พึงพอใจและหันมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่มากขึ้น ประกอบกับเกษตรกรมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพื่อต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเองและรัฐ ก็ให้การสนับสนุน เพราะรัฐเล็งเห็นถึงความพร้อมเพียงความสามัคคี รัฐจึงอยากสนับสนุน เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้สนใจและเป็นฐานในการพัฒนาประเทศต่อไป ดังคำกล่าวของนายประยัด ปลายมัย เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2547 “รัฐให้การอุดหนุนช่วยเหลือการรวมกลุ่มมากกว่าการทำกิจกรรมคนเดียว เพราะรัฐอยากเห็นชุมชนเข้มแข็ง”

ตอนที่ 3 รูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกร

การเรียนรู้แต่เดิมของเกษตรกรตำบลแม่แฝกใหม่ มีดังนี้

1. เกิดจากธรรมชาติ ซึ่งมาจากประสบการณ์ในอดีตของตนเอง เช่น การปลูกผักของเกษตรกรก็มีการใช้สารเคมี เพื่อให้มีคุณภาพของสินค้าตามที่ตลาดต้องการ
2. เกิดจากถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษของตนเอง ซึ่งแต่เดิมการเกษตรของเกษตรกรเป็นการเกษตรเชิงเดี่ยว ปลูกพืชชนิดเดียว เน้นเพื่อการค้าขาย ไม่คำนึงถึงการบริโภค
3. เกิดจากพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนเกษตรกร นักวิชาการ เป็นต้น เมื่อเกษตรกรเกิดปัญหาจากการทำการเกษตร เกษตรกรก็นำปัญหานั้นมาพูดคุยกับเพื่อนเกษตรกรด้วยกัน สอบถามจากนักวิชาการหรือผู้รู้ การตัดสินใจว่าจะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติขึ้นอยู่กับตนเอง
4. แสวงหาความรู้ ความเข้าใจขึ้นด้วยตนเอง โดยการอ่านหนังสือ ชมโทรทัศน์ ติดตามข่าวสารจากหน่วยงานราชการ ซึ่งสามารถนำความรู้ที่มีอยู่ร่วมกับสิ่งใหม่ ๆ ที่รู้แล้วนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเอง
5. เกิดจากการที่เกษตรกรพยายามจะแก้ปัญหาที่ตนเองประสบอยู่ เช่น การปลูกผักเพื่อจำหน่ายมีการใช้สารเคมีและสารเคมีก็มีราคาแพง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกษตรกรต้องลงทุนสูงแต่จำหน่ายในราคาต่ำ จึงทำให้ขาดทุน

ต่อมาเกษตรกรตำบลแม่แฝกใหม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้มีการแบ่งพื้นที่ โดยมีพื้นที่ในการปลูกข้าว ปลูกพืชยืนต้น ขุดบ่อเพื่อเก็บกักน้ำและเลี้ยงปลาและมีพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัย ถึงแม้ว่าในการแบ่งพื้นที่จะไม่ตรงตามหลักของเกษตรทฤษฎีใหม่ แต่เกษตรกรก็มีการแบ่งพื้นที่ให้สามารถทำการเกษตรได้ครบตามหลักการของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่คือ มีการทำการเกษตรที่หลากหลาย สาเหตุที่ไม่สามารถแบ่งตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ได้นั้น เนื่องจาก พื้นที่ของเกษตรกรไม่ได้อยู่ในผืนเดียวกัน ทำให้ไม่สามารถที่จะจัดสรรให้ตรงตามหลัก 30: 30: 30: 10 ได้ แต่สามารถจัดสรรให้มีครบตามหลักการได้ โดยจัดสรรให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตน เช่น เกษตรกรมีพื้นที่ 2 แปลง ได้จัดสรรให้แปลงหนึ่งปลูกข้าวและไม้ยืนต้น ส่วนอีกแปลงไว้ขุดบ่อปลูกพืชผักเลี้ยงสัตว์และเป็นที่อยู่อาศัย ก็สามารถที่จะทำการเกษตรที่หลากหลายได้เช่นกัน ซึ่งในหลักการของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ก็ได้บอกว่าเกษตรกรสามารถจัดสรรไร่นาของตนได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่

ปัจจุบันเกษตรกรได้ผ่านระดับขั้นการทำเกษตรทฤษฎีใหม่จากขั้นที่ 1 ไปสู่ขั้นที่ 2 เพราะเกษตรกรรู้จักการบริโภคในครัวเรือน เกษตรกรมีงานในพื้นที่ของตน รู้จักการผลิต ที่หลากหลาย รู้จักการพัฒนาที่ยั่งยืน หลังจากนั้นเกษตรกรก็มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเกษตรทฤษฎี

ใหม่ ซึ่งอยู่ในขั้นที่ 2 โดยมีเกษตรกรทั้งหมด 55 ราย เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ต้องการยกระดับคุณภาพและการศึกษาของเกษตรกรให้ดีขึ้น โดยเน้นให้เกษตรกรมีการเรียนรู้และร่วมมือกันรวมทั้งมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในกลุ่ม รู้จักการวางแผนร่วมกัน ทั้งการผลิตและการตลาด เพื่อให้ตนเองและกลุ่มมีความมั่นคงเพื่อการพัฒนาไปสู่ขั้นที่ 3

จากที่กล่าวมาทำให้ทราบว่าเกษตรกรเกิดการเรียนรู้ใหม่คือ กระบวนการกลุ่มและการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์จากการกระทำร่วมกัน โดยที่เกษตรกรร่วมตัวกันเป็นกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ มีวิธีการดังนี้

1. เกษตรกรได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กันมากขึ้น โดยที่กลุ่มมีการจัดประชุมทุกเดือน เพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรในกลุ่มมีโอกาสพูดคุยกันและมีการติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกัน
2. เกษตรกรสามารถเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาและร่วมกันหาทางแก้ไขปัญห เพราะกระบวนการกลุ่มทำให้เกิดพลังของสติปัญญาที่ได้จากการระดมสมองและสามารถหาทางออกได้ดีที่สุด
3. เกษตรกรเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง เมื่อเกษตรกรต้องการหรือพยายามที่จะหาทางแก้ไขปัญหาในชีวิตจริง เช่น การผลิตน้ำสกัดชีวภาพใช้เองและสามารถนำไปทดลองปลูกผักในแปลงของตนเองได้จนผักเจริญงอกงาม
4. เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในกลุ่ม มีการวางแผนการผลิต การวางแผนการตลาด การจัดการและการบริหารภายในกลุ่ม โดยการกำหนดอำนาจหน้าที่ให้แก่เกษตรกรในกลุ่มตามความชำนาญ เช่น การกำหนดให้นายสมบุญ ใจเมคาเป็นประธานกลุ่ม กิจกรรมผักปลอดสารพิษ เป็นต้น เกษตรกรจะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในกลุ่มตามที่ตนเองสนใจและชำนาญ
5. เมื่อเกษตรกรนำแนวทางแก้ไขไปปฏิบัติแล้วได้ผลเป็นอย่างไรก็นำผลปฏิบัตินั้นกลับมาทบทวนวิเคราะห์ร่วมกันกับกลุ่มเพื่อหาทางแก้ไขต่อไปถ้าปฏิบัติแล้วไม่สำเร็จ เช่น การที่เกษตรกรกลุ่มกิจกรรมผักปลอดสารพิษเกิดปัญหาในการนำน้ำสกัดชีวภาพไปใช้ไม่สามารถฆ่าแมลงได้ทุกชนิด กลุ่มก็ได้มีการค้นหาวีธีในการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและไม่ล้มที่จะดำเนินถึงสภาพแวดล้อม

รูปแบบการเรียนรู้ที่กล่าวมาสะท้อนความเป็นรูปธรรมและการพัฒนา กล่าวคือ กิจกรรมผักปลอดสารพิษ เดิมเกษตรกรจะเรียนรู้จากธรรมชาติ จากประสบการณ์ของตนเองและการถ่ายทอดของบรรพบุรุษ เช่น การปลูกผัก เกษตรกรจะเรียนรู้ว่าพืชอะไรสามารถปลูกได้ ในที่ใดและปลูกในฤดูกาลไหน ซึ่งการปลูกผักของเกษตรกรยังมีการใช้สารเคมี เกษตรกรก็หาตลาด

จำหน่ายกันเองในพื้นที่ การตัดสินใจต่าง ๆ มาจากประสบการณ์ของตนเอง โดยได้จากการชมโทรทัศน์ การถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ การอ่านหนังสือ การสอบถามจากเพื่อนบ้าน เป็นต้น เกษตรกรเกิดการลองผิดลองถูกมาตลอด แต่ผลที่ออกมาคือเกษตรกรยังขาดทุน เพราะผักที่นำไปจำหน่ายมีราคาต่ำ แต่การลงทุนของเกษตรกรสูงมาก เนื่องจากเกษตรกรยังใช้สารเคมีกันอยู่และราคาก็แพง โดยมีสาเหตุคือ เกษตรกรขาดข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยและชัดเจน เกษตรกรรู้ไม่จริงในการทำเกษตรของตน อาศัยเพียงประสบการณ์เดิม ๆ ไม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจึงทำให้เกษตรกรไม่ประสบความสำเร็จ

ดังนั้นจึงได้มีเกษตรกรท่านหนึ่ง (นายสมบุรณ์ ใจเมคา) เข้าใจถึงปัญหาของตนและเริ่มที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ จึงแสวงหาความรู้ใหม่ โดยไปเข้ารับการอบรมการทำน้ำสกัดชีวภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการนำสิ่งที่รู้มาฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้า ต่อสู้กับปัญหาที่ตนเองประสบอยู่ เมื่อได้รับการอบรมมาแล้ว เกษตรกรก็ไม่อยู่นิ่ง มีการนำความรู้ได้ที่ได้รับมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง โดยทดลองปฏิบัติกับพื้นที่การเกษตรของตนใช้ในการปลูกผักเพื่อต้องการลดต้นทุนการผลิตเลิกใช้สารเคมีเพราะถึงเห็นถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ของนายหลวง หลังจากที่ได้ทดลองปฏิบัติแล้วก็บังเกิดผลดีคือ ผักที่ปลูกงอกงามสวยงาม ขายได้ราคาดีเพราะผู้บริโภคเริ่มหันมาสนใจในสุขภาพของตนมากขึ้น จึงทำให้เพื่อนบ้านเริ่มสนใจจึงเริ่มเข้ามาขอคำแนะนำ เทคนิคต่าง ๆ จากลุงสมบุรณ์ ใจเมคา ซึ่งลุงสมบุรณ์ก็เต็มใจที่ถ่ายทอดเพราะอยากให้เพื่อนเกษตรกรมีผลผลิตที่ดี มีรายได้และมุ่งพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น

โดยลุงสมบุรณ์สอนผ่านการปฏิบัติทำทีละเล็กและน้อยเริ่มตั้งแต่การทำน้ำสกัดชีวภาพจนเกษตรกรสามารถผลิตได้เองกันทุกคนและสอนวิธีการเตรียมดิน การหย่อนเมล็ดพันธุ์ผัก การดูแลรักษา การใช้ปุ๋ยชีวภาพและน้ำสกัดชีวภาพอัตราส่วนเท่าใด การเก็บ ซึ่งถือว่าเป็นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติเกษตรกรทุกคนก็เกิดการเรียนรู้ทุกคนและนำไปปฏิบัติ โดยเริ่มจากผลิตทานเองในครอบครัวเป็นอันดับแรก หากเหลือก็จำหน่าย เกษตรกรมีการเรียนรู้ไม่หยุดนิ่งรู้จักผลิตหลากหลายจาก 1 ชนิดเป็น 2 ชนิดเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ก็ประสบปัญหาคือ การนำน้ำสกัดชีวภาพมาใช้ไม่สามารถฆ่าแมลงบางชนิดได้ ก็ได้นำปัญหาที่ได้ไปพูดคุยกับลุงสมบุรณ์เพื่อขอคำแนะนำขอแนวทางการแก้ไขปัญหามาจากสาเหตุนี้จึงทำให้เกษตรกรเริ่มรวมตัวกัน โดยเริ่มจากผู้สนใจในเรื่องเดียวกันก่อนมาร่วมกันลองผิดลองถูกเพื่อหาแนวทางแก้ไขด้วยกัน จนเกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มกิจกรรมผักปลอดสารพิษ

ประกอบกับมีพ่อค้าคนกลางเห็นการรวมตัวของเกษตรกรจึงได้เข้ามาติดต่อค้าขาย บอกให้เกษตรกรรวมตัวกันปลูกผักบ่มส่งให้ตนเอง เพื่อตนเองจะได้นำไปขายแก่โรงพยาบาล มีการ

ตกลงราคาและนัดวันรับสินค้า แต่เกษตรกรไม่ได้ทำเป็นลายลักษณ์อักษร ไม่มีการวางแผนจึงทำให้การค้าของเกษตรกรล้มเหลว เพราะเมื่อถึงกำหนดพ่อค้าไม่มารับสินค้าและผักของเกษตรกรก็โตเต็มที่แล้วโตพร้อมกันทำให้ผักบ่งกลิ่นตลาดหาที่จำหน่ายไม่ทัน กลุ่มกิจกรรมจึงร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหานำผักบ่งไปขายแก่พ่อค้าในกระจอกเทศในราคาต่ำกว่าทุน จึงทำให้เกษตรกรขาดทุนเป็นจำนวนมาก จากเหตุการณ์ครั้งนี้จึงเป็นประสบการณ์ที่สอนให้เกษตรกรทุกคนรู้จักการวางแผนก่อนปฏิบัติ อย่าหวังพึ่งคนอื่นมากเกินไป

เกษตรกรเริ่มรู้จักการวางแผนก่อนการผลิต โดยเริ่มมีการร่วมตัวกันเพื่อหาตลาดจำหน่ายผลผลิต รู้จักหาข้อมูลทางการตลาด สอบถามจากกลุ่มลูกค้า มีการประเมินผลตรวจสอบกลุ่มเริ่มมีการพัฒนาเกิดขึ้น มีตราสินค้าเป็นของกลุ่มเอง (ภาพ 13) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือแก่ลูกค้าในนามกลุ่ม โดยเริ่มจากการวางแผนก่อน กำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบให้เกษตรกรแต่ละคนว่าใครจะปลูกอะไร ปลูกกี่ชนิด แต่เกษตรกรต้องรับผิดชอบที่ดินอยู่สองส่วน ส่วนแรกคือแปลงทดลองของกลุ่ม ส่วนที่สองคือ แปลงของตนเอง ได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ด้วย เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2546 (ภาพ 16) เช่น นายปิ่น ทายะติ ปลูกผักบ่ง ผักกาด ถั่วฟักยาวและมะเขือยาว จะปลูกในสองแปลง ค่อมานายจรัส ตนตรง ปลูกผักกาด บวบ มะเขือเทศและถั่วฟักยาว เกษตรกรที่ปลูกผักซ้ำกันจะต้องรอให้เพื่อนเกษตรกร (นายปิ่น ทายะติ) ปลูกก่อนแล้ว (นายจรัส ตนตรง) ค่อยปลูกต่อเพื่อให้ผักที่ปลูกซ้ำกันออกได้ ๆ กัน เหตุที่ทำเช่นนี้เพื่อให้มีสินค้าป้อนตลาดอย่างเพียงพอและสินค้าไม่ล้นตลาด เกษตรกรจะนำผักที่เจริญเติบโตแล้วมาส่งให้แก่ลุงสมบุญที่บ้านเพื่อลุงสมบุญจะได้บรรจุหีบห่อและนำไปขายต่อยังตลาดกลาง ฝากขายที่เกษตรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่หากเหลือก็นำมาขายที่ตลาดเจดีย์แม่ครัวทุกวัน ซึ่งราคาก็จะแตกต่างกันออกไปตามระดับลูกค้า เกษตรกรมีการลดต้นทุนโดยการร่วมกันซื้อเมล็ดพันธุ์พืชมีการผลิตน้ำสกัดชีวภาพร่วมกัน เกษตรกรมีการประชุมกันทุกเดือนเพื่อวิเคราะห์ผลงานของกลุ่มมีการสรุปผลและนำผลไปปฏิบัติ

หลังจากที่เกษตรกรนำแผนนี้ไปปฏิบัติทำให้เกษตรกรสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ในระดับหนึ่ง เกษตรกรมีรายได้พอสมควร มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รู้จักการพึ่งตนเองและการอยู่ร่วมกัน จึงกล่าวได้ว่าลุงสมบุญเป็นประธานกลุ่มกิจกรรมที่สอนให้เกษตรกรรู้จักการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงและตัวเกษตรกรเองก็รู้จักต่อสู้ เข้าใจกัน ไม่ทอดทิ้ง ห่วงใยกัน เรียกความสัมพันธ์นี้ว่า “การเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน” ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของกระบวนการกลุ่มที่ผ่านการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เมื่อใดที่เกษตรกรประสบปัญหาเกษตรกรก็จะรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหา นั้น ๆ มีการพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ หาสาเหตุของปัญหา นำปัญหามาวิเคราะห์ร่วมกันจนได้แนวทางแก้ไขปัญหานำแนวทางนั้นไปทดลองปฏิบัติซึ่งจะมีทั้งสำเร็จและไม่สำเร็จ ก็ต้องนำไปปรับปรุงแก้ไขร่วมกันต่อไปว่าเหตุใดไม่สำเร็จ รวมทั้งต้องมีข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้องด้วย

นอกจากกิจกรรมผักปลอดสารพิษเกษตรกรยังมีการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรมดังนี้
กิจกรรมเมล็ดพันธุ์ข้าว เกษตรกรมีการรวมตัวกันซื้อหรือจัดหาเมล็ดพันธุ์ข้าว ซึ่งเกษตรกรก็ได้รับการสนับสนุนมาจากกรมวิชาการเกษตรเพื่อนำมาปลูกเป็นพันธุ์ข้าวที่ดีแก่เกษตรกรรายอื่น เกษตรกรมีการจัดสรรเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ได้รับจากกรมวิชาการเกษตรให้เกษตรกรภายในกลุ่มอย่างเหมาะสมตามความสามารถและพื้นที่ในการทำนาของแต่ละคน หากเกษตรกรเก็บผลผลิตแล้ว เกษตรกรจะต้องนำข้าวที่ได้คืนให้กับกลุ่มตามจำนวนที่ตนเองได้รับจัดสรรเมล็ดพันธุ์ในตอนแรก เพื่อใช้เก็บเป็นเชื้อข้าวพันธุ์ดีสำหรับปีการเพาะปลูกต่อไป ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการทำงานเป็นกลุ่ม สอนให้รู้จักมีความรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองในอนาคต

กิจกรรมน้ำสกัดชีวภาพ กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่มีการร่วมทุนกับบุคคลภายนอกผลิตน้ำสกัดชีวภาพและปุ๋ยชีวภาพเพื่อจำหน่ายและมีการตลาดแบบครบวงจรมีการประชาสัมพันธ์ การควบคุมด้านคุณภาพและบรรจุภัณฑ์ แต่มีการใช้ชื่อสินค้าเป็นชื่อกลุ่ม หากมีกำไรจากการจำหน่ายผลผลิต ก็มีการปันผลส่วนหนึ่งให้แก่กลุ่ม กลุ่มก็จะมีเงินส่วนนั้นเป็นรายได้ของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกก็นำความรู้ที่ได้มาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยที่ผลิตน้ำสกัดชีวภาพใช้เองภายในครัวเรือน เพื่อเป็นการช่วยลดต้นทุนในการซื้อปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช แต่เกษตรกรจะเลือกใช้น้ำสกัดชีวภาพกับพืชบางชนิดเท่านั้น โดยเฉพาะกับไม้ผลและพืชผักที่บางส่วนใช้บริโภคในครัวเรือน ถือว่าเกษตรกรสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ได้จริง ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญของการเรียนรู้ร่วมกัน

กิจกรรมการออมทรัพย์ กลุ่มจะมีการจัดประชุมทุกวันที่ 25 ของทุกเดือน เพื่อให้เกษตรกรนำเงินมาออมรวมกันที่บ้านของประธานกลุ่ม (นายพรหม ใจเมคา) ซึ่งถือเป็นการระดมเงินทุนเพื่อเป็นทุนในการดำเนินงานของกลุ่ม โดยมีการแต่งตั้งเหรัญญิกเป็นผู้ดูแลบัญชีรายรับ - รายจ่าย ของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกมีการเรียนรู้การจัดการด้านต่าง ๆ ด้วยประสบการณ์การดูงาน และประสบการณ์การดำเนินงานของกลุ่มที่ดำเนินการมาแล้ว 5 ปี

กิจกรรมเพาะเห็ด เกษตรกรเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบกับการสอบถามจากเพื่อนบ้าน เพื่อนกลุ่มกิจกรรม แล้วมีประธานกลุ่มกิจกรรม (นายสมบุญ ใจเมคา) ให้คำแนะนำวิธีการต่าง ๆ ผ่านการปฏิบัติสอนให้รู้จักคิด รู้จักทำ พัฒนาไปที่ละเอียดละน้อยเน้นให้เกษตรกรทำ เป็นเพื่อให้เกิดรายได้ แล้วเกษตรกรก็นำความรู้เทคนิค วิธีการต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ร่วมกันไปใช้ในการทำการเกษตรของตน เพื่อสร้างรายได้ให้ตนเอง โดยเกษตรกรมีการสร้างโรงเรือนในพื้นที่ของตนตามขนาดที่ดินดูแลได้เน้นการค้า เกษตรกรจะหาตลาดเอง แต่การซื้อปัจจัยการผลิตเกษตรกรมีการรวมตัวกันสั่งซื้อ เช่น ขี้เลื่อย เพราะต้องสั่งซื้อทีละมาก ๆ ถือเป็นการลดต้นทุน แต่การผลิตส่วนใหญ่มาจากการตัดสินใจโดยตนเองเป็นหลัก

กิจกรรมการเลี้ยงไก่ การเลี้ยงไก่นั้นแบ่งเป็นไก่ไข่และไก่เนื้อ มีการเลี้ยงแบบธรรมชาติคือ ปล่อยให้ไก่หาอาหารกินเองตามธรรมชาติและเลี้ยงปล่อย ไม่มีโรงเรือน มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อใช้บริโภคภายในครัวเรือน แต่หากเป็นไก่นั้นเกษตรกรจะมีข้อผูกมัดกับบริษัทเอกชนคือซื้อแม่ไก่พร้อมไข่มาจากบริษัทซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบริษัท อาร์.พี.เอ็ม. ฟาร์มเอนด์ ฟีด จำกัด แล้วเกษตรกรเป็นผู้เลี้ยงและเก็บไข่จำหน่าย ด้านอาหารและยาเกษตรกรจะต้องซื้อจากบริษัทดังกล่าวด้วยระบบเงินเชื่อ แต่พอมีผลผลิตเกษตรกรจะต้องจำหน่ายไข่ที่ได้ขายให้แก่บริษัท ในราคางที่หรือราคาลอยตัวตามท้องตลาด แต่เกษตรกรก็มีการหาข้อมูลข่าวสารมาแลกเปลี่ยนกัน และกันทุกครั้งที่เกษตรกรประชุมหรือเวลาที่เกษตรกรพบเจอกันหลังจากการทำการเกษตรของตน เพื่อให้ตนเองสามารถพัฒนาการเลี้ยงไก่ของตนและทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยการตัดสินใจทั้งหมดมาจากตนเองเป็นหลัก

กิจกรรมการเลี้ยงสุกรและโคเนื้อ การจัดกลุ่มสุกรและโคเนื้อให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เนื่องจากว่ายังไม่มีการเรียนรู้ที่เด่นชัด มีเพียงการเลี้ยงนำร่องหรือเลี้ยงเป็นตัวอย่างในการทดลองเท่านั้น ซึ่งเกษตรกรจะเลี้ยงกันเองตามบ้าน แต่เกษตรกรก็มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันบ้างกับคนที่เลี้ยงเหมือนกัน มีการหาข้อมูลข่าวสาร การสอบถามจากผู้ชำนาญ แต่การตัดสินใจว่าจะทำอย่างไรนั้นมาจากตนเอง

กิจกรรมเลี้ยงปลา เกษตรกรมีการเลี้ยงปลาที่ต่างชนิดกัน มีทั้งปลานิล ปลาดุกและปลาช่อน เกษตรกรเลือกเลี้ยงแบบธรรมชาติคือให้ปลาหาอาหารเองเป็นส่วนใหญ่ เกษตรกรจะเลี้ยงปลาได้โรงเรือนของไก่ไข่ โดยให้ปลากินขี้ไก่และเศษอาหารจากไก่เป็นอาหาร แต่ก็มีเกษตรกรบางรายที่ลงทุนเลี้ยงปลาด้วยอาหารปลาอัดเม็ดเน้นการค้า เกษตรกรจะมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารด้านราคา ข้อมูลทางการตลาด วิธีการให้อาหารเพื่อเพิ่มคุณภาพให้กับสินค้าของตน

กิจกรรมมันฝรั่ง เกษตรกรมีการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการถ่ายทอดในอดีตเป็นหลัก เพราะในอดีตมันฝรั่งเป็นพืชที่ก่อให้เกิดรายได้ดี แต่ในปัจจุบันมีการใช้สารเคมีกันมากจึงทำให้การปลูกมันฝรั่งไม่ได้ผลดี ทำให้เกษตรกรขาดทุน ประกอบกับหัวพันธุ์มีราคาแพง การลงทุนสูง ขายได้ราคาต่ำเพราะมีการผลิตกันมากในปัจจุบัน แต่เกษตรกรก็มีการเรียนรู้ร่วมกันในการเก็บรักษาหัวพันธุ์ไว้เองเพื่อป้องกันหัวพันธุ์มันฝรั่งมีราคาแพงและเกษตรกรก็เรียนรู้ด้วยตนเองว่าต้องปลูกก่อนเพื่อให้ได้จำหน่ายก่อนจึงจะได้ราคาดี มีการหาข้อมูลข่าวสารด้านราคาและการตลาดรวมทั้งยังมีการปรับปรุงดินเพื่อให้ปลูกมันฝรั่งให้มีคุณภาพ เกษตรกรเกิดการเรียนรู้จากการแก้ปัญหาในชีวิตจริงที่ตนเองประสบอยู่

กิจกรรมไถ่สวนผสม เกษตรกรแต่ละคนจะเลือกปลูกไม้ผลต่างชนิดกัน เกษตรกรแต่ละคนจะดูแลไร่นาของตนเอง มีการดูแลรักษาต้นพืชที่แตกต่างกัน เกษตรกรบางคน

เลือกใช้สารเคมี แต่บางคนเลือกใช้น้ำส้มและน้ำสกัดชีวภาพ จึงทำให้การเรียนรู้ของเกษตรกรแตกต่างกัน ทั้งนี้การเพาะปลูกส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากการตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งพิจารณาจากสิ่งที่เคยทำมาแต่เดิมเป็นหลัก

ภาพ 12 เกษตรกรรวมตัวกันแก้ไขปัญหาเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 254

ภาพ 13 ตราสินค้าของกลุ่มกิจกรรมปลอดสารพิษ

ภาพ 14 แปลงปลูกผักของกลุ่มกิจกรรมผักปลอดสารพิษ

ภาพ 15 ผลิตภัณฑ์ผักปลอดสารพิษของกลุ่มกิจกรรม

ตอนที่ 4 ความรู้ตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร

ในการศึกษาถึงความรู้ตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ผู้วิจัยได้ใช้แบบทดสอบวัดระดับความรู้ของเกษตรกร วัดโดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview Schedule) มีลักษณะแบบทดสอบเป็นเลือกตอบ ข้อที่ถูกต้องที่สุด จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีหลักเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ตอบถูก	ให้	1	คะแนน
ตอบผิด	ให้	0	คะแนน

หลักเกณฑ์การแปลผลคะแนน (กนกทิพย์ พัฒนาพิวพันธ์, 2543)

คะแนนร้อยละ	0-49	หมายถึง มีความรู้ในหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่
คะแนนร้อยละ	50-69	หมายถึง มีความรู้ปานกลางหรือพอใช้ในหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่
คะแนนร้อยละ	70-79	หมายถึง มีความรู้ดีในหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่
คะแนนร้อยละ	80-100	หมายถึง มีความรู้ดีมากในหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่

ผลการศึกษาความรู้ตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 74.55 มีความรู้ดีในหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ รองลงมาเกษตรกรจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18 มีความรู้ดีมากในเกษตรทฤษฎีใหม่และร้อยละ 7.27 มีจำนวน 4 คน มีความรู้ปานกลางในหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ (ตาราง 11)

ตาราง 11 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามคะแนน

คะแนน	จำนวน (คน) (N = 55)	ร้อยละ
ปานกลาง	4	7.27
ดี	41	74.55
ดีมาก	10	18.18
รวม	55	100.00

ผลการศึกษาความรู้ตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร มีปรากฏ ดังแสดงในตารางดังนี้ (ตาราง 12)

- การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่มีทั้งหมด 3 ขั้นตอน: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่รู้ว่าการทำเกษตรทฤษฎีใหม่มีทั้งหมด 3 ขั้นตอน จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 58.18 ส่วนเกษตรกรที่ไม่รู้นั้นมีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 41.82

- การปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ต้องแบ่งไร่นาออกเป็น 4 ส่วน มีอัตราส่วนคือ 30 : 30 : 30 : 10 : ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่รู้ว่าการปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ต้องแบ่งไร่นาออกเป็น 4 ส่วน มีอัตราส่วนคือ 30 : 30 : 30 : 10 จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 69.09 ส่วนเกษตรกรที่ไม่รู้นั้นมีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 30.91

- การจัดสรรพื้นที่ตามหลักการของทฤษฎีใหม่โดยการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน มีอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 หมายถึง ข้าว สระน้ำ พืชไร่และพืชสวน ที่อยู่อาศัย: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่รู้ว่าการจัดสรรพื้นที่ตามหลักการของทฤษฎีใหม่โดยการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน มีอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 หมายถึง ข้าว สระน้ำ พืชไร่และพืชสวน ที่อยู่อาศัย มีจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 65.45 ส่วนเกษตรกรที่ไม่รู้นั้นมีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 34.55

- “พออยู่พอกิน พึ่งตนเอง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน” นั้นตรงกับหลักทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 1: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่ไม่รู้ว่า “พออยู่พอกิน พึ่งตนเอง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน” นั้นตรงกับหลักทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 1 มีจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 60 ส่วนเกษตรกรที่รู้นั้นมีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 40

- “มีการรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรง ร่วมใจกันดำเนินการ” ตรงกับหลักทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 2: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่รู้ว่า “มีการรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรง ร่วมใจกันดำเนินการ” ตรงกับหลักทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 2 มีจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 50.91 ส่วนเกษตรกรที่ไม่รู้นั้นมีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 49.09

- “มีการร่วมค้ำกับธุรกิจเอกชนโดยร่วมมือกับแหล่งเงิน และแหล่งพลังงานช่วยในการลงทุน” ตรงกับหลักทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 3: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่ไม่รู้ว่า “มีการร่วมค้ำกับธุรกิจเอกชนโดยร่วมมือกับแหล่งเงิน และแหล่งพลังงานช่วยในการลงทุน” ตรงกับหลักทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 3 มีจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 52.73 ส่วนเกษตรกรที่รู้นั้นมีจำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 47.27

- พื้นที่น้อยกว่า 5 ไร่สามารถที่จะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ เพราะขึ้นอยู่กับการจัดสรรที่ดินและใช้ประโยชน์ได้ตามหลักทฤษฎีใหม่: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่รู้ว่าพื้นที่น้อยกว่า 5 ไร่สามารถที่จะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ เพราะขึ้นอยู่กับการจัดสรรที่ดินและใช้ประโยชน์ได้ตามหลักทฤษฎีใหม่มีจำนวน 46 คน

- พระบาทสมเด็จพระภูมิพลอดุลยเดชเป็นผู้ริเริ่มการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่รู้ว่าพระบาทสมเด็จพระภูมิพลอดุลยเดชเป็นผู้ริเริ่มการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่มีจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 83.64 ส่วนเกษตรกรที่ไม่รู้นั้นมีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 16.36

- มีการนำหลักสหกรณ์มาใช้ร่วมกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 2: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่ไม่รู้ว่ามีการนำหลักสหกรณ์มาใช้ร่วมกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 2 มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 72.73 ส่วนเกษตรกรที่รู้นั้นมีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 27.27

- ความร่วมมือทำให้การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จ: ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรที่รู้ว่าความร่วมมือทำให้การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จ มีจำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 74.55 ส่วนเกษตรกรที่ไม่รู้นั้นมีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 25.45

- การผลิตตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่คำนึงถึงการบริโภคเป็นอันดับแรก: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่รู้ว่าการผลิตตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่คำนึงถึงการบริโภคเป็นอันดับแรก มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 72.73 ส่วนเกษตรกรที่ไม่รู้นั้นมีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 27.27

- เศรษฐกิจพอเพียงเน้นการพออยู่พอกินเป็นพื้นฐาน: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่รู้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการพออยู่พอกินเป็นพื้นฐาน มีจำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 81.82 ส่วนเกษตรกรที่ไม่รู้นั้นมีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18

- เศรษฐกิจพอเพียงมีเพื่อต้องการให้มนุษย์เข้าใจถึงชีวิตมากที่สุด: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่รู้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงมีเพื่อต้องการให้มนุษย์เข้าใจถึงชีวิตมากที่สุด มีจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 69.09 ส่วนเกษตรกรที่ไม่รู้นั้นมีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 30.91

- “เศรษฐกิจพอเพียง” หมายถึง ความมีเหตุผล รู้จักประมาณ: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกร ที่รู้ว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” หมายถึง ความมีเหตุผล รู้จักประมาณมีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 89.09 ส่วนเกษตรกรที่ไม่รู้นั้นมีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 10.91

- การแบ่งที่ดินเป็นอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 เพราะอยากให้ใช้ประโยชน์ จากพื้นที่อย่างเต็มที่: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่รู้ว่าการแบ่งที่ดินเป็นอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 เพราะอยากให้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่อย่างเต็มที่ที่มีจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 67.27 ส่วน เกษตรกรที่ไม่รู้นั้นมีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 32.73

- “ทฤษฎีใหม่” เกิดจากความต้องการให้เกษตรกรพออยู่พอกิน: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่รู้ว่า “ทฤษฎีใหม่” เกิดจากความต้องการให้เกษตรกรพออยู่พอกินมีจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 69.09 ส่วนเกษตรกรที่ไม่รู้นั้นมีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 30.91

- “พึ่งตนเองทางสังคม” หมายถึง การเชื่อมโยงกันโดยทำงานเป็นกลุ่ม: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่รู้ว่า “พึ่งตนเองทางสังคม” หมายถึง การเชื่อมโยงกันโดยทำงานเป็นกลุ่มมีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 72.73 ส่วนเกษตรกรที่ไม่รู้นั้นมีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 27.27

- “พึ่งตนเองทางทรัพยากร” หมายถึง รู้จักใช้อย่างฉลาด: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่รู้ว่า “พึ่งตนเองทางทรัพยากร” หมายถึง รู้จักใช้อย่างฉลาด มีจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 85.45 ส่วนเกษตรกรที่ไม่รู้นั้นมีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 14.55

- “พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ” หมายถึง มุ่งลดรายจ่าย: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่ ไม่รู้ว่า “พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ” หมายถึง มุ่งลดรายจ่าย มีจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 60 ส่วน เกษตรกรที่รู้นั้นมีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 40

- “พึ่งตนเองทางจิตใจ” หมายถึง ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง: ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่ไม่รู้ว่า “พึ่งตนเองทางจิตใจ” หมายถึง ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 56.36 ส่วนเกษตรกรที่รู้นั้นมีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 43.64

ตาราง 12 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรบ้านเจดีย์แม่ครัว จำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่

ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	รู้		ไม่รู้		รวม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
1. การทำเกษตรทฤษฎีใหม่มีทั้งหมด 3 ขั้นตอน	32	58.18	23	41.82	55
2. การปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ต้องแบ่งไร่นาออกเป็น 4 ส่วน มีอัตราส่วนคือ 30 : 30 : 30 : 10	38	69.09	17	30.91	55
3. การจัดสรรพื้นที่ตามหลักการทฤษฎีใหม่โดยการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน มีอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 หมายถึง ข้าว สระน้ำ พืชไร่และพืชสวน ที่อยู่อาศัย	36	65.45	19	34.55	55
4. “พออยู่พอกิน พึ่งตนเอง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน” ตรงกับหลักการทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 1	22	40.00	33	60.00	55
5. “มีการรวมพลังเกษตรกรในรูปกลุ่ม หรือสหกรณ์ ร่วมแรง ร่วมใจกัน ดำเนินการ” ตรงกับหลักทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 2	28	50.91	27	49.09	55
6. “มีการร่วมค้ำกับธุรกิจเอกชนโดยร่วมมือกับแหล่งเงินและแหล่งพลังงาน ช่วยในการลงทุน” ตรงกับหลักทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 3	26	47.27	29	52.73	55
7. พื้นที่น้อยกว่า 5 ไร่ สามารถที่จะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ เพราะขึ้นอยู่กับการจัดสรรที่ดิน และใช้ประโยชน์ได้ตามหลักทฤษฎีใหม่	46	83.64	9	16.36	55

ตาราง 12 (ต่อ)

ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	รู้		ไม่รู้		รวม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
8. พระบาทสมเด็จพระภูมิพลอดุลยเดช เป็นผู้ริเริ่มการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	46	83.64	9	16.36	55
9. มีการนำหลักสหกรณ์มาใช้ร่วมกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 2	15	27.27	40	72.73	55
10. ความร่วมมือทำให้การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จ	41	74.55	14	25.45	55
11. การผลิตตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่คำนึงถึงการบริโภคเป็นอันดับแรก	40	72.73	15	27.27	55
12. เศรษฐกิจพอเพียงเน้นการพออยู่พอกินเป็นพื้นฐาน	45	81.82	10	18.18	55
13. เกษตรกรรู้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงมีเพื่อต้องการให้มนุษย์เข้าใจถึงชีวิตมากที่สุด	38	69.09	17	30.91	55
14. “เศรษฐกิจพอเพียง” หมายถึง ความมีเหตุผล รู้จักประมาณ	49	89.09	6	10.91	55
15. การแบ่งที่ดินเป็นอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 เพราะอยากให้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่อย่างเต็มที่	37	67.27	18	32.73	55
16. “ทฤษฎีใหม่” เกิดจากความ ต้องการให้เกษตรกรพออยู่พอกิน	38	69.09	17	30.91	55
17. “พึ่งตนเองทางสังคม” หมายถึง การเชื่อมโยงกันโดยทำงานเป็นกลุ่ม	40	72.73	15	27.27	55
18. “พึ่งตนเองทางทรัพยากร” หมายถึง รู้จักการใช้อย่างฉลาด	47	85.45	8	14.55	55

ตาราง 12 (ต่อ)

ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	รู้		ไม่รู้		รวม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
19. “พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ” หมายถึง					
มุ่งลดรายจ่าย	22	40.00	33	60.00	55
20. “พึ่งตนเองทางจิตใจ” หมายถึง					
ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง	24	43.64	31	56.36	55

ผลการวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีความรู้ดีในหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ เนื่องจากเกษตรกรได้รับการศึกษาดูงาน มีการฝึกอบรม ได้รับข้อมูลข่าวสาร คำแนะนำต่าง ๆ จากหน่วยงานราชการอย่างสม่ำเสมอ ประกอบกับตัวเกษตรกรให้ความสนใจ มีการนำความรู้ที่ได้มาใช้ร่วมกับประสบการณ์หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งเกษตรกรยังมีการพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนบ้าน มีการปรึกษาหารือ ขอคำแนะนำจากผู้รู้หรือผู้ชำนาญ โดยการลองผิดลองถูก นำผลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขและนำไปปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ (อัญชนา จุลศิริ, 2540: 25) กล่าวว่า ความรู้ หมายถึง ข้อมูลที่เป็นผลจากการเรียนรู้ซึ่งเป็นกระบวนการทางสมองที่เกี่ยวข้องกับความคิดโดยเกิดจากการที่บุคคลรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ จากการศึกษาหรือประสบการณ์แล้วผ่านการแปลงและเก็บบันทึกไว้ที่สมอง เพื่อนำมาใช้เผชิญกับปัญหา โดยขั้นตอนดังกล่าวก่อให้เกิดความสามารถทางสมอง 6 ขั้นด้วยกันคือ ความจำเป็นการระลึกถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เคยมี ประสบการณ์มาแล้วมาดัดแปลงได้ การนำไปใช้เป็นความสามารถในการนำหลักเกณฑ์ หลักการและวิธีการที่ได้เรียนรู้มาแล้วไปใช้แก้ปัญหาหรือทำความเข้าใจในสถานการณ์ใหม่ได้ การวิเคราะห์เป็นความสามารถในการจำแนกเรื่องราวต่าง ๆ ให้กระจายออกเป็นหน่วยย่อย ๆ เพื่อให้ได้ลำดับขั้นของความคิดหรือความสัมพันธ์ระหว่างความคิดที่ชัดเจน การสังเคราะห์เป็นการผสมผสานหน่วยย่อย ๆ เข้าไว้ด้วยกันหรือนำมาจัดเรียงเรียงใหม่ในโครงสร้างหรือรูปแบบที่ไม่เหมือนเดิมและการประเมินเป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับคุณค่าของเนื้อหา วิธีการตามกฎเกณฑ์ โดยความสามารถทางสมองตั้งแต่การนำไปใช้ถึงการประเมิน ถือเป็นความสามารถทางสมองขั้นสูงที่มนุษย์มีความจำเป็นต้องมีไว้ เพื่อจะได้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและช่วยทำให้การดำรงชีวิตอยู่อย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ

ตอนที่ 5 ทักษะคิดของเกษตรกรต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

ในการศึกษาถึงทักษะคิดของเกษตรกรต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านจิตวิญญาณ ด้านวิถีคิด และด้านอุดมการณ์ โดยกำหนดระดับความคิดเห็นเป็น 6 ระดับ ดังนี้

ระดับความคิดเห็น	ค่าคะแนน
มากที่สุด	6
มาก	5
ปานกลาง	4
น้อย	3
ไม่แน่ใจ	2
ไม่มีผล	1

จากนั้นได้นำคะแนนที่ผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ระบุมาคิดคำนวณน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ย (weight mean score) โดยมีเกณฑ์ตัดสินในค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นที่ได้ คือ

ระดับความคิดเห็น	ช่วงค่าคะแนนเฉลี่ย
มากที่สุด	5.16 – 6.00
มาก	4.33 – 5.15
ปานกลาง	3.50 – 4.32
น้อย	2.67 – 3.49
ไม่แน่ใจ	1.84 – 2.66
ไม่มีผล	1.00 – 1.83

สำหรับผลการศึกษาทักษะคิดของเกษตรกรต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในแต่ละด้านเสนอรายละเอียดจะเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากระดับความคิดเห็นมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดมีรายละเอียดดังนี้

ด้านจิตวิญญาณ

จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีทัศนคติด้านจิตวิญญาณเกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรอยู่ในระดับ “ปานกลาง” โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมใน 5 ข้อความเท่ากับ 4.32 สำหรับคะแนนเฉลี่ยของแต่ละข้อความนั้น พบว่า ข้อความที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มี 3 ข้อความคือ ถ้าไม่มีกลุ่มทฤษฎีใหม่เกษตรกรก็จะไม่รู้จักรักษาทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (4.89) ถ้าไม่มีกลุ่มทฤษฎีใหม่เกษตรกรก็จะไม่รู้จักรักษาพ่อกิน (4.75) และถ้าไม่มีกลุ่มทฤษฎีใหม่ก็จะไม่มีการรวมกลุ่ม เช่นที่ท่านทำอยู่ (4.62) ส่วนข้อความที่เหลือ 2 ข้อความ มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางคือ ถ้าไม่มีกลุ่มทฤษฎีใหม่การทำไร่นาของท่านก็จะไม่สำเร็จ (3.98) สุดท้ายคะแนนเฉลี่ยอยู่ระดับน้อยคือ ถ้าไม่ทำร่วมประชุมกลุ่มจะส่งผลต่อเกษตรกรรายอื่น (3.38) (ตาราง 13)

เมื่อรวมผลคะแนนเฉลี่ยทุกข้อความของเกษตรกรบ้านเจดีย์แม่ครัว มีค่าเท่ากับ 4.32 ซึ่งหมายถึง ทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้านจิตวิญญาณมีระดับปานกลางอาจเป็นเพราะเกษตรกรยังไม่เห็นประโยชน์จากการรวมกลุ่มในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ดีพอ กล่าวได้ว่าเกษตรกรยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการรวมกลุ่มทฤษฎีใหม่ จึงขาดแรงจูงใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมงานต่าง ๆ ภายในกลุ่ม การวางแผน การจัดการต่าง ๆ ส่วนใหญ่มาจากความคิดเห็นของผู้นำกลุ่ม ซึ่งอาจไม่ใช่ความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร จึงส่งผลให้เกษตรกรขาดความสนใจที่จะร่วมทำกิจกรรมงานของกลุ่ม จึงทำให้คิดว่าถ้าไม่มาร่วมประชุมกลุ่มก็ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ซึ่งแท้จริงแล้วการทำกิจกรรมงานต่าง ๆ ภายในกลุ่มต้องเกิดจากความร่วมแรงร่วมใจของเกษตรกรในกลุ่มทุกคนเช่นเดียวกับ จีรพรรณ กาญจนะจิตรา (2528: 253-364) ที่ระบุว่าการทำงานของกลุ่มขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของบรรดาสมาชิกที่มีอยู่ในกลุ่ม ซึ่งหมายถึงความเป็นน้ำใจเดียวกันของสมาชิกในกลุ่ม หากสมาชิกกลุ่มมีความร่วมมือ ร่วมใจสูงจะทำให้ปฏิบัติงานได้ดีและประสบผลสำเร็จ

ตาราง 13 ทักษะของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ ด้านจิตวิญญาณ

(n = 55)

ทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ ด้านจิตวิญญาณ														
รายการ	มากที่สุด (6)		มาก (5)		ปานกลาง (4)		น้อย (3)		ไม่แน่ใจ (2)		ไม่มีผล (1)		X	SD
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
ด้านจิตวิญญาณ														
1. ถ้าไม่มีกลุ่มทฤษฎีใหม่การทำ														
ไร่นาของท่านจะไม่สำเร็จ	11	20.00	9	16.4	19	34.5	6	10.9	4	7.3	6	10.9	3.98	1.55
2. ถ้าไม่มีท่านร่วมประชุมกลุ่มจะ														
ส่งผลต่อเกษตรกรรายอื่น	4	7.3	16	29.1	7	12.7	9	16.4	8	14.5	11	20.00	3.38	1.65
3. ถ้าไม่มีกลุ่มทฤษฎีใหม่ก็จะ														
ไม่มีการรวมกลุ่มเช่นที่ท่านทำอยู่	19	34.5	16	29.1	8	14.5	7	12.7	2	3.6	3	5.5	4.62	1.45
4. ถ้าไม่มีกลุ่มทฤษฎีใหม่														
เกษตรกรก็จะไม่รู้จักรการพอยู่พอกิน	23	41.2	15	27.3	7	12.7	3	5.5	4	7.3	3	5.5	4.75	1.51
5. ถ้าไม่มีกลุ่มทฤษฎีใหม่														
เกษตรกรก็จะไม่รู้จักรการใช้ทรัพยากร														
อย่างคุ้มค่า	21	38.2	20	36.4	7	12.7	3	5.5	2	3.6	2	3.6	4.89	1.29
รวม													4.32	1.49

ด้านวิธีคิด

จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีทัศนคติด้านวิธีคิดเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในระดับ “มากที่สุด” โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมใน 5 ข้อความเท่ากับ 5.32 ส่วนคะแนนในแต่ละข้อความนั้น พบว่า มีอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมด ซึ่งเรียงตามลำดับคะแนนคือ เกษตรกรต้องรักษาสิ่งแวดล้อม, พืช, สัตว์, น้ำ, ดิน, แมลงในฟาร์มให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล (5.42) สมาชิกในกลุ่มต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา (5.33) ท่านเห็นด้วยเพียงใดกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ที่สอนให้เกษตรกรรู้จักตนเองและอยู่ร่วมกัน (5.31) การคิดร่วมกันของสมาชิกทำให้เกษตรกรรู้เกี่ยวกับ “ทฤษฎีใหม่” มากขึ้น (5.29) การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดของสมาชิกทำให้เกษตรกรรู้เกี่ยวกับ “ทฤษฎีใหม่” มากขึ้น (5.25) (ตาราง 14)

เมื่อรวมคะแนนเฉลี่ยทุกข้อความของเกษตรกรบ้านเจดีย์แม่ครัว มีค่าเท่ากับ 5.32 ซึ่งหมายถึง ทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้านวิธีคิด อยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเมื่อเกษตรกรได้ทำกิจกรรมร่วมกันก็มีโอกาสพูดคุยถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติ รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันมีการฝึกปฏิบัติงานร่วมกัน มีการมอบหมายหน้าที่แบ่งกันรับผิดชอบ เมื่อมีปัญหาจากการทำงานด้านต่าง ๆ ก็มาร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ไขปัญหา และได้นำผลที่ได้ไปปรับปรุง แล้วนำไปใช้ในการปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของกลุ่มและของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ศรีทูล ภาณุ (2536: 134-135) กล่าวว่ากิจกรรมกลุ่มปฏิบัติงานเป็นการปลูกฝังและฝึกฝนในด้านการช่วยเหลือกันทำงาน รู้จักหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ รวมทั้งการปกครองก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้เกิดความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตน

ตาราง 14 ทักษะของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ ด้านวิถีคิด

(n=55)

รายการ	ทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ ด้านวิถีคิด												X	SD
	มากที่สุด (6)		มาก (5)		ปานกลาง (4)		น้อย (3)		ไม่แน่ใจ (2)		ไม่มีผล (1)			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
ด้านวิถีคิด														
1. การคิดร่วมกันของสมาชิกทำให้เกษตรกรรู้เกี่ยวกับ “ทฤษฎีใหม่”														
มากขึ้น	24	43.6	24	43.6	6	10.9	1	1.8	0	0	0	0	5.29	0.74
2. ท่านเห็นด้วยเพียงใดกับการต้องรักษาสิ่งแวดล้อม, พืช, สัตว์, น้ำ, ดินแมลงในฟาร์มให้อยู่														
ร่วมกันได้อย่างสมดุล	30	54.5	19	34.5	5	9.1	1	1.8	0	0	0	0	5.42	0.74
3. สมาชิกในกลุ่มต้องมีส่วนร่วม														
ในการแก้ไขปัญหา	26	47.3	22	40.0	6	10.9	1	1.8	0	0	0	0	5.33	0.75
4. การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดของสมาชิกทำให้เกษตรกรรู้เกี่ยวกับ														
“ทฤษฎีใหม่”มากขึ้น	24	43.6	24	43.6	4	7.3	3	5.5	0	0	0	0	5.25	0.82

ตาราง 14 (ต่อ)

(n = 55)

รายการ	ทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ ด้านวิธีคิด												X	SD
	มากที่สุด (6)		มาก (5)		ปานกลาง (4)		น้อย (3)		ไม่แน่ใจ (2)		ไม่มีผล (1)			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
ด้านวิธีคิด														
5. ท่านเห็นด้วยเพียงใดกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ที่สอนให้เกษตรกรรู้จักตนเอง และอยู่ร่วมกัน	27	48.1	18	32.7	10	18.2	0	0	0	0	0	0	5.31	0.77
รวม													5.32	0.76

ด้านอุดมการณ์

จากผลการศึกษา พบว่าเกษตรกรมีทัศนคติด้านอุดมการณ์เกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ในระดับ “มากที่สุด” โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมใน 5 ข้อความเท่ากับ 5.26 สำหรับคะแนนเฉลี่ยของแต่ละข้อความนั้น พบว่า ข้อความที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดมีอยู่ 4 ข้อความ ซึ่งเรียงตามลำดับคะแนนคือ การมีชีวิตและครอบครัวสำคัญเท่านั้น (5.45) การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องการให้สามัคคี (5.4) การเกษตรทฤษฎีใหม่เน้นการพอยู่พอกิน (5.38) ความเพียงพอเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด (5.29) ข้อความสุดท้ายมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดคือ การเกษตรทฤษฎีใหม่ช่วยให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น (4.8) (ตาราง 15)

เมื่อรวมคะแนนเฉลี่ยทุกข้อความของเกษตรกรบ้านเจดีย์แม่ครัว มีค่าเท่ากับ 5.26 ซึ่งหมายถึง ทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้านอุดมการณ์ มีระดับดีมาก ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา เพื่อที่จะทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข แสดงว่าเกษตรกรมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองและครอบครัวให้มีระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นจึงสะดวกต่อการให้ความรู้ โดยมุ่งเน้นสิ่งที่เกษตรกรต้องการอย่างแท้จริง ดังที่ Santiago (1970) อ้างใน นำชัย ทนุผล (2529: 9) วิจัยพบว่า ผู้ที่มีความมุ่งหวังสูง จะเป็นที่ยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ได้เร็ว และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อชุมชนของตน

ตาราง 15 ทักษะคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ ด้านอุดมการณ์

(n =55)

รายการ	ทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ ด้านอุดมการณ์														X	SD
	มากที่สุด (6)		มาก (5)		ปานกลาง (4)		น้อย (3)		ไม่แน่ใจ (2)		ไม่มีผล (1)					
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ				
ด้านอุดมการณ์																
1. เห็นด้วยไหมที่จะเอาความ																
เพียงพอเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด	28	50.9	18	32.7	8	14.5	0	0	0	0	1	1.8	5.29	0.94		
2. เห็นด้วยไหมที่มีการมีชีวิต																
และครอบครัวสำคัญเท่านั้น	29	52.7	24	43.6	0	0	2	3.6	0	0	0	0	5.45	0.69		
3. เห็นด้วยไหมที่การเกษตร																
ทฤษฎีใหม่เน้นการพออยู่พอกิน	28	50.9	20	36.4	7	12.7	0	0	0	0	0	0	5.38	0.71		
4. เห็นด้วยไหมที่การเกษตร																
ทฤษฎีใหม่ช่วยให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น	19	34.5	16	29.1	14	25.5	2	3.6	4	7.3	0	0	4.8	1.18		
5. เห็นด้วยไหมที่การเกษตร																
ทฤษฎีใหม่ต้องการให้สามัคคี	29	52.7	20	36.4	5	9.1	1	1.8	0	0	0	0	5.4	0.74		
รวม													5.26	0.8		

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝดใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสาเหตุการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่
2. เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่
3. เพื่อศึกษาความรู้ตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาทัศนคติของเกษตรกรต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

ประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ เป็นเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝดใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ทั้งหมด จำนวน 55 คน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1. แบบทดสอบความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ 2. แบบสอบถามเพื่อวัดทัศนคติของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

1. ด้านสถานภาพพื้นฐานโดยทั่วไปของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา กิจกรรม เสนอความคิดเห็นในที่ประชุม เสนอปัญหาในที่ประชุมและระยะเวลาที่เป็นสมาชิกกลุ่ม พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นชาย ซึ่งมีอายุเฉลี่ยประมาณ 46 ปี ด้านสถานภาพทางครอบครัวส่วนใหญ่สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เกษตรกรทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมอบรมทรัพยากร รองลงมาคือ กิจกรรมมันฝรั่ง กลุ่มกิจกรรมที่สมาชิกเข้าร่วมเป็นส่วนใหญ่คือ 2 กิจกรรมเกษตรกรไม่เคยเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมกลุ่มแบบเป็นทางการ ส่วนใหญ่ได้เป็นสมาชิกมาแล้ว 5 ปี

2. สาเหตุที่เกษตรกรเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ สามารถสรุปได้ว่าเกษตรกรต้องการแก้ปัญหาการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว จึงเปลี่ยนมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งการเกษตรทฤษฎีใหม่เน้นการผลิตที่หลากหลาย สามารถเลี้ยงตนเองได้ รวมทั้งหน่วยงานราชการให้

การส่งเสริมและสนับสนุนและเกษตรกรรวมตัวกันเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยการผลิต, การตลาด เป็นต้น เพื่อให้ตนเองมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและไม่ล้มที่จะพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็งต่อไป

3. จากการศึกษารูปแบบการเรียนรู้ทำให้ทราบว่า เดิมเกษตรกรเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ลองผิดลองถูก เกษตรกรสร้างความรู้ความเข้าใจขึ้นด้วยตนเองเป็นหลักจัดตั้งกลุ่มทฤษฎีใหม่ ทำให้เกษตรกรพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการปฏิบัติ (interactive learning through action) เกิดการรวมตัว มีการพูดคุยถึงปัญหา และหาข้อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน คือ กระบวนการกลุ่ม ผ่านการลงมือปฏิบัติร่วมกันคือ การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้กระบวนการกลุ่มมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งยังมีการติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอ มีการช่วยเหลือกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดแง่องค์กร ชุมชนที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพต่อการพัฒนาความคิดและการริเริ่มสร้างสรรค์

4. ความรู้ตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรกลุ่มทฤษฎีใหม่ทั้งหมด 55 คน มีระดับความรู้ตามหลักการทำเกษตรทฤษฎีใหม่อยู่ในระดับดี จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 74.55

5. ทักษะของเกษตรกรต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ในแต่ละด้านมีดังนี้
ด้านจิตวิญญาณ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรกลุ่มทฤษฎีใหม่ มีคะแนนเฉลี่ย 4.32 ถือว่า เกษตรกรกลุ่มทฤษฎีใหม่มีทัศนคติด้านจิตวิญญาณเกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ “ในระดับปานกลาง” เนื่องจากเกษตรกรยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการรวมกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงขาดแรงจูงใจให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมงานต่าง ๆ ภายในกลุ่ม การวางแผนการจัดการต่าง ๆ ส่วนใหญ่มาจากความคิดเห็นของผู้นำกลุ่ม

ด้านวิถีคิด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรกลุ่มทฤษฎีใหม่มีคะแนนเฉลี่ยด้านวิถีคิดเกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรสูงมาก เนื่องจากเกษตรกรได้ทำกิจกรรมร่วมกัน มีโอกาสพูดคุยถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติ รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการฝึกปฏิบัติงานร่วมกัน มีการมอบหมายหน้าที่แบ่งกันรับผิดชอบ เมื่อมีปัญหา ก็มาร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ไขและได้นำผลที่ได้ไปปรับปรุง

ด้านอุดมการณ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรกลุ่มทฤษฎีใหม่มีคะแนนเฉลี่ย 5.26 ซึ่งถือว่าเกษตรกรกลุ่มทฤษฎีใหม่มีทัศนคติด้านอุดมการณ์เกี่ยวกับการทฤษฎีใหม่ “ในระดับสูง” ซึ่งเป็นสิ่ง queทุกคนปรารถนา เพื่อที่จะทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข แสดงว่าเกษตรกรมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองและครอบครัวให้มีระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม

การอภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ ความรู้ และทัศนคติของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝดใหม่ ที่สรุปมาในเบื้องต้นนั้น สามารถอภิปรายผล ดังนี้คือ

เกษตรกรเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เกิดจากเกษตรกรต้องการแก้ปัญหา การทำการเกษตรแบบเดิมที่มีปัญหา จึงเปลี่ยนมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มีการผลิตที่หลากหลาย ช่วยให้เกษตรกรมีงานทำ มีกินทุกวันและรู้จักการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบกับได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เกษตรกรจึงมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อช่วยกันในการแก้ปัญหาต่าง ๆ และไม่ลืมที่จะช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การดำเนินงานภายในกลุ่มมาจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคน ซึ่งทำให้กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่มีความเข้มแข็งในระดับหนึ่ง มีการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ หลายกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ จำเนียร แรกพิณิจ (2537: 10) ระบุว่า การก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปือยะ แม้ว่าส่วนหนึ่งเกิดจากแรงกระตุ้นของเจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชน แต่การปรับเปลี่ยนแนวคิดและทิศทางเป็นผลจากการวิพากษ์วิจารณ์แลกเปลี่ยนประสบการณ์และการแสวงหาแนวทางร่วมกันระหว่างสมาชิกและผู้นำกลุ่ม กระบวนการเรียนรู้นี้สำคัญและส่งผลต่อการเจริญเติบโตของกลุ่มในเวลาต่อมาในแง่ของการจัดการได้ยึดหลักการกระจายอำนาจในการบริหารและสร้างกลุ่มให้เป็นระบบที่เปิด ให้สมาชิกตรวจสอบได้ตลอดเวลา มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความรู้ ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งสมาชิกกลุ่มได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม จะเห็นได้ว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการจัดการที่ดีในกลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปือยะทำให้สมาชิกของกลุ่มมีชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ อาชีพ ด้านสังคม และอื่น ๆ ในความเป็นจริงภาพของความสำเร้จเช่นในกรณีนี้สามารถพัฒนาตนเองได้ด้วยความช่วยเหลือเพียงเล็กน้อยจากคนภายนอกมิใช่ภาพนึ่งรวมทั้งระดับความเข้มแข็งของชุมชนแห่งนี้ก็มีใช้ภาพนึ่งแต่เป็นกระบวนการที่มีการเคลื่อนไหวและปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ในกระบวนการนี้จะเป็นพลังที่เกิดจากภูมิปัญญา การเรียนรู้และการจัดการที่ประสานสัมพันธ์กันอย่างสมดุล

และเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตนในทุก ๆ ด้านต่อไป

หลังจากที่เกษตรกรเข้าร่วมกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรเกิดการเรียนรู้มากขึ้น จนเกิดการเรียนรู้แบบใหม่คือ การเรียนรู้แบบกลุ่ม โดยเกษตรกรมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีแรงจูงใจร่วมกันในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยที่แต่ละคนในกลุ่มต้องเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันและกัน เพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ วิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ต่าง ๆ การพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ การปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่กระบวนการทำงานที่เหมาะสม สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2537: 14) การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นเรื่องของความพยายามที่จะหาทางแก้ปัญหาในชีวิตจริง พลวัตของการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการได้มาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา และหาแนวทางแก้ไข เมื่อได้แนวทางแก้ไขแล้วสมาชิกก็นำกลับไปลงมือปฏิบัติ ซึ่งอาจเป็นการกระทำของบุคคลหรือกลุ่มก็ได้แล้วแต่กรณีว่าประเด็นปัญหานั้นเป็นเรื่องที่ต้องการพลังของกลุ่มหรือไม่ เมื่อได้ทดลองทำตามแนวทางที่ได้ตกลงกันได้ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรเกิดขึ้น ก็นำกลับมาทบทวนวิเคราะห์ร่วมกับกลุ่มเพื่อหาทางแก้ไขต่อไป ในทำนองเดียวกันกับ จีรพรรณ กาญจนะจิตรา (2538: 253 – 364) ระบุว่า การทำงานของกลุ่มขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของบรรดาสมาชิกที่มีอยู่ในกลุ่ม หมายถึง ความเป็นน้ำใจเดียวกันของสมาชิกในกลุ่ม หากสมาชิกกลุ่มมีความร่วมมือร่วมใจสูงจะทำให้ปฏิบัติงานได้ดีและประสบความสำเร็จ

เมื่อเกษตรกรมีการรวมตัวกันทำให้ความรู้ของเกษตรกรตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่อยู่ในระดับที่ดี เพราะเกษตรกรได้รับการฝึกอบรมได้ไปดูงานตามสถานที่ต่าง ๆ ได้รับความรู้อย่างสม่ำเสมอและตัวเกษตรกรเองก็ไม่อยู่นิ่ง เกษตรกรนำความรู้ที่ได้รับมาทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นการดูงานหรือการฝึกอบรม มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติและสามารถปฏิบัติได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับสุบัน พรเวียง (2539: 8) ที่ระบุว่าความรู้ ก็คือ การรับรู้ข้อเท็จจริงของเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้รับมาจากประสบการณ์ที่สามารถที่จะจดจำ (memorization) และระลึกได้ (recall) ซึ่งเรียงจากพฤติกรรมที่ง่ายไปหายากคือ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล โดยรู้จักการปรับปรุงความรู้ให้เหมาะสม แล้วนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างแท้จริงพร้อมทั้งสามารถแยกแยะเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้รับให้เป็นเรื่องย่อย ๆ รวมทั้งมองเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องเหล่านั้นและรู้จักการประเมินค่าของความรู้ที่ได้รับเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ

การศึกษาทัศนคติของเกษตรกรต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมองแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านจิตวิญญาณ พบว่าเกษตรกรยังไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการรวมกลุ่ม จึงทำให้การดำเนินการส่วนใหญ่มาจากผู้นำกลุ่ม ซึ่งอาจไม่ใช่ความต้องการที่จริงของเกษตรกร จึงส่งผลให้เกษตรกรขาดความสนใจเข้าร่วมทำกิจกรรมงานของกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับ (กฤษฎา ศักดิ์ศรี, 2530: 184) ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกและท่าทีของคนเราที่มีต่อสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นความรู้สึกในทางที่ชอบหรือไม่ชอบและมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งนั้นตามความรู้สึก ด้านวิธีคิด พบว่า เกษตรกรมีโอกาสดูถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติซึ่งกันและกัน มีการมอบหมายหน้าที่แบ่งกันรับผิดชอบเมื่อมีปัญหาที่ร่วมกันแก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับ (จิราภรณ์ อารยะรังสฤษฎ์, 2533: 7) ที่ระบุว่า การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ โดยปกติในชีวิตประจำวันของคนเราจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นในสังคมอยู่แล้ว จากการเกี่ยวข้องติดต่อกันทำให้เรารับเอาทัศนคติหลายอย่างเข้าไว้โดยไม่ได้ตั้งใจและทัศนคติสามารถถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมมีพฤติกรรมที่ต้องเกี่ยวข้องกันเสมอและชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่ เป็นคณะ เมื่อบุคคลอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีการติดต่อสื่อความหมายและมีสัมพันธ์ภาพต่อกัน ก็เป็นช่องทางที่ทำให้บุคคลสามารถถ่ายทอดทัศนคติไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ (ถวิล ธาราโกชน, 2532: 50-51) ด้านอุดมการณ์ เป็นสิ่งที่เกษตรกรทุกคนปรารถนา เพื่อที่จะทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ (จิราภรณ์ อารยะรังสฤษฎ์, 2533: 7) ที่ระบุว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีคุณภาพทางสมองสูง จึงมีทัศนคติได้มากมายหลายอย่าง ซึ่งทัศนคติเหล่านั้นจะเกิดมาจากการประสบการณ์การอบรมเลี้ยงดู อิทธิพลของสื่อมวลชน เหตุการณ์ที่ประทับใจ บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ความต้องการที่จะบรรลุผลตามที่ปรารถนาและอื่น ๆ อีกหลายประการ ซึ่งมนุษย์จะเรียนรู้หลังจากมนุษย์เกิด อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หากดำเนินการอย่างต่อเนื่องได้จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรและกลุ่ม กลุ่มสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การดำเนินธุรกิจของกลุ่มเกษตรกรอื่น ๆ ที่ยังไม่ประสบความสำเร็จได้มีการพัฒนาและก้าวไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ รวมทั้งกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จอยู่แล้วสามารถรักษาหรือดำรงไว้ซึ่งความเป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ การศึกษาครั้งนี้จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรเสริมความรู้ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่โดยเน้นในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้
 - การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่มีทั้งหมด 3 ขั้นตอน
 - การปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ต้องแบ่งไร่นาออกเป็น 4 ส่วนคือ 30: 30: 30:10
 - พอยุ่พอกิน พึ่งตนเอง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตรงกับหลักทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง
 - มีการร่วมค้ากับธุรกิจเอกชน โดยร่วมมือกับแหล่งเงินและแหล่งพลังงานเพื่อช่วยในการลงทุน ตรงกับหลักทฤษฎีใหม่ขั้นที่สาม
 - มีการนำหลักสหกรณ์มาใช้ร่วมกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่สอง
 - พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ หมายถึง มุ่งลดรายจ่าย
 - พึ่งตนเองทางจิตใจ หมายถึง ทำให้ตนเป็นที่พึ่งตนเอง
2. เกษตรกรบางรายควรร่วมมือสนใจงานของกลุ่มเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการสร้างความร่วมมือและสามัคคีต่อกันเพื่อกลุ่มจะได้มีความเข้มแข็งและอยู่รอดในสังคม
3. ควรมีการจัดอบรมแก่สมาชิกรายใหม่ที่จะเข้ามาพร้อมกับกลุ่ม โดยให้ความรู้ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตั้งแต่เริ่มแรกเพื่อสมาชิกใหม่เกิดความเข้าใจหลักการดำเนินงานของทฤษฎีใหม่อย่างแท้จริง ไม่ควรเน้นเฉพาะวิชาชีพเพียงอย่างเดียว แต่ควรเน้นเกี่ยวกับเทคนิคของการทำงานกลุ่ม รวมทั้งความรู้ด้านเทคนิค การวางแผน โครงการ การบริหารงานกลุ่ม การสร้างแรงจูงใจ การลดความขัดแย้ง การแก้ปัญหาความขัดแย้งในกลุ่มและเทคนิคการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติเป็นการเสริมความมั่นคงและความเข้มแข็งแก่กลุ่ม
4. ประธานกลุ่มและประธานแต่ละกิจกรรมควรมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารอย่างชัดเจน รวมทั้งการรายงานความก้าวหน้าของผลการดำเนินกิจกรรมให้สมาชิกรับทราบเพื่อเป็นพื้นฐานการเข้าใจกันและง่ายต่อการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกภายในกลุ่ม
5. ควรมีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในกลุ่มมากขึ้นผ่านการกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นและร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างกว้างขวาง

6. กลุ่มควรสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยมีการรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ตนเองและสภาพแวดล้อมภายนอก นำมาวางแผนกลยุทธ์และวางแผนธุรกิจของกลุ่มและนำแผนมาปฏิบัติ ติดตาม สังเกต ประเมินอย่างต่อเนื่อง

7. รัฐควรส่งเสริมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเน้นพื้นที่ใกล้เคียงกันเพื่อให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลเฉพาะเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เท่านั้น หากจะมีการศึกษาในที่อื่น ๆ อีก มีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกรทั้งด้านความรู้ ทักษะ ทักษะ พฤติกรรม เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ ซึ่งส่งผลถึงคุณภาพการเรียนรู้ของเกษตรกร
2. ควรมีการศึกษาถึงรูปแบบการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่กลุ่มอื่นเพื่อทราบถึงข้อแตกต่างในเรื่องการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่ม
3. ควรมีการศึกษาถึงข้อจำกัดของการเรียนรู้ ทั้งเรื่องเวลา ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของเกษตรกร ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีผลต่อการเรียนรู้ภายในกลุ่มของเกษตรทฤษฎีใหม่

บรรณานุกรม

- กนกทิพย์ พัฒนาพิภพพันธ์. 2543. สถิติเบื้องต้นทางการศึกษา. เชียงใหม่: ภาควิชาประเมินผลและ
วิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กฤษณา ศักดิ์ศรี. 2530. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญ.
- _____. 2542. ทฤษฎีใหม่ว่าด้วยการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล
อดุลยเดช. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลียงเชียง.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2539. “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาการเกษตรไทย”
น. 26. ใน แนวคิดพระราชดำริในการพัฒนาการเกษตร. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตร
และสหกรณ์. กระทรวงศึกษาธิการ. 2543. ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด.
ปทุมธานี: สกายบุ๊กส์.
- กิริติ บุญเจือ. 2538. สารานุกรมปรัชญา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เกษม พวงจิก. 2539. การเกษตรแบบทฤษฎีใหม่. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศูนย์รังสิต.
- ไกรสิทธิ์ ชัยพรหม. 2536. การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัด
เชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- คณิง รพีทัศนพงศ์. 2541. ความรู้และเจตคติของราษฎรบ้านแกน้อยเกี่ยวกับการจัดการ
พื้นที่ต้นน้ำลำธารในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำแม่ป๋าม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่.
เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- คู่มือการดำเนินชีวิตสำหรับประชาชน ปี 2541 และทฤษฎีใหม่. 2541. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และบริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน).
- งามพิศ ธรรมทัศน์. 2532. การรับรู้ของเกษตรกรที่มีต่องานส่งเสริมการเลี้ยงโคนมของ
สหกรณ์ โคนมเชียงใหม่ จำกัด จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- จำเนียร แรกพินิจ. 2537. กลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปือย. สงขลา: ม.ป.พ.
- จิราภรณ์ อารยะรังสฤษฎ์. 2533. ทศนคติเชิงจริยธรรมนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่เรียนความ
สัมพันธ์ระหว่างชายหญิง. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. 2538. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชูชีพ ชีพอุดม. 2535. กระบวนการตัดสินใจในการปลูกหม่อน และเลี้ยงไหมของเกษตรกรจังหวัด
แพร่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ชูเกียรติ ลิสุวรรณ. 2535. รายงานการวิจัยเรื่อง ระบบการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นภาคเหนือ.
เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

แดงอ่อน มั่นใจ, สุภา กীরติบุตร และอรรณพ พงษ์ชาติศิริ. 2542. ทฤษฎีใหม่: บทวิเคราะห์ในแง่
การพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ถวิล ธารโกชน. 2532. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

นภาพร มลิวัลย์. 2536. เจตคติของเกษตรกรในเขตพื้นที่ตำบลแม่โป่งที่มีผลต่องานส่งเสริมการ
เกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

นำชัย หนูผล. 2529. การตอบสนองของประชาชนที่มีต่อโครงการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น. เชียงใหม่:
ภาคส่งเสริมการเกษตร, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

บริบูรณ์ บ่อเกิดทรัพย์. 2534. ความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชาในสมรรถวิสัยของผู้ได้บังคับบัญชา
ที่เป็นบัณฑิตสาขาส่งเสริมการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้. เชียงใหม่:
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

ประเวศ ะสี. 2537. ความหลากหลายทางชีวภาพกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชน
ท้องถิ่นพัฒนา.

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. 2537. ส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร. เชียงใหม่: คณะเกษตรศาสตร์,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พรวิไล เลิศวิชา. 2532. คีร์วงจากไพร่หนีนายถึงธนาคารแห่งขุนเขา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
หมู่บ้าน.

พระมหาอุทัย ญาณธโร. 2538. พุทธวิธีแห่งสังคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสาร.

พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์. 2543. ทฤษฎีความรู้. เชียงใหม่: โครงการสนับสนุนงานวิจัย
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พูนสิน เจียมประโคน. 2543. ผลการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริของ
เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ไพโรจน์ สุวรรณจินดา. 2541. “ระบบการเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริ: ทฤษฎีใหม่”.
วารสารกสิกร. 5 (กันยายน – ตุลาคม): 420 – 427.

- มณีวรรณ ฉัตรอุทัย. 2542. ทฤษฎีใหม่: บทวิเคราะห์ในแง่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โครงการ
บัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์.
- มณูญ ตนะวัฒนา. 2536. จิตวิทยาพัฒนาชีวิต. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญ.
- รังสรรค์ คำปลิว. 2541. ทศนคติต่อวิชาชีพทันตแพทย์นักศึกษาคณะทันตแพทยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: ปัญหาพิเศษ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิภาส แก้วบางพุด. 2540. ศักยภาพในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรตามธรรมชาติของประธานกลุ่มและ
คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรัง. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศิริวรรณ วงษ์สมบัติ. 2533. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสมาชิกแม่บ้าน
เกษตรกรในอำเภอสันทรายและอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: สถาบัน
เทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- ศรีทูล ฉัตรชัย. 2536. กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่:
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ. 2544. การจัดกระบวนการ
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. เชียงใหม่: พี เอส การพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2540.
“ทฤษฎีใหม่: การบริหารการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ”
น.13 ใน แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่. 2542. การดำเนินโครงการตามแนวทฤษฎีใหม่ของ
เกษตรกร จังหวัดเชียงใหม่. ม.ป.ท: ม.ป.พ.
- สีลาภรณ์ นาคทรรพ. 2539. การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.
- สุชา จันทรเฒ. 2537. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุนทร กุลวัฒนารพงศ์. 2544. ตามรอยพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่. กรุงเทพฯ:
สุวีริยาสาส์น.

- สุบัน พรเวียง. 2539. ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชาวเขา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอ
พบพระ จังหวัดตาก. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุพัตรา จุณณปิยะ. 2540. การศึกษาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการเกษตร.
กรุงเทพฯ: ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุวัฒน์ นิยมคำ. 2538. ทฤษฎีและทางปฏิบัติในการสอนวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหา
ความรู้ เล่ม 1. กรุงเทพฯ: เจเนอรัลบุคเซ็นเตอร์.
- สุนิลา ทนุผล. 2531. แนวความคิดช่วยเหลือตนเองของผู้นำท้องถิ่น หลักการดำเนินงานโครงการ
พัฒนาผู้นำท้องถิ่น. เชียงใหม่: ฝ่ายฝึกอบรม สำนักวิจัยและส่งเสริม
การเกษตรกร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- แสง จันทร์งาม. 2534. ศาสนาศาสตร์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อัญชนา จุลศิริ. 2540. ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของอาจารย์พยาบาลต่อการเรียนการสอน
โดยมีทฤษฎีทางการพยาบาลเป็นพื้นฐาน. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุ้นตาน พุฒ. 2534. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ: เจริญผล.
- Allport, Gordon W. 1935. **Handbook of Special Psychology**. Worcester: Clark University
Press.
- Anastasi, Anne. 1976. **Psychological Testing**. 4th ed. New York: Macmillan.
- Evans, J. L. 1978. **Knowledge & Infallibility**. New York: St. Martin's Press.
- Kaplan, Eugene H. 1964. **Problem Solving in Biology: Incorporating Experiences**. In Eugene
H. Kaplan, 1964 **Life Science**. New York: Macmillan.
- Spitzer, P. 1994. **The Fifth Discipline**. New York: Doubleday.

ภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นางสาวเสาวนีย์ กาญจนหย่า
เกิดเมื่อ 5 มีนาคม 2520
ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2539 ประกาศวิชาชีพการบัญชี โรงเรียนพาณิชยการลานนา
 จังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ. 2542 ปริญญาตรีบัญชีบัณฑิต มหาวิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่